

Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΚΑΙ «ΦΑΚΕΛΟΣ»

ΝΕΑ
ΘΕΣΙΣ

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΚΑΙ «ΦΑΚΕΛΟΣ»

**Κριτική του 'Υπομνήματος
γιά τήν τραγωδία τής Κύπρου**

**ΝΕΑ
ΘΕΣΙΣ**

Ἀφιερῶται,
εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀγνοουμένους — συγγενεῖς,
συναγωνιστὰς καὶ φίλους μου — πού προσέτρεξαν
εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, μέ τὴν κραυγὴν **«Ζήτω ἡ
Ἑλλάς»** καὶ ἐχάθησαν, μὴ «λιποτακτήσαντες», ὥς
τοὺς ὑβρίζει ὁ Κ. Καραμανλῆς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὁ-
μοῖδεάται του.

Ὁ συγγραφεὺς

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Μή τότε κλαῖς τόν αἰτό
όπού πετᾷ ὅταν βρέχει,
μόνο νά κλαῖς ἓνα πουλί
ὅπου φτερά δέν ἔχει»...

Ὁ Ἀμερικανός διπλωμάτης Τζ. Χόρτον, ὁ ὁποῖος παρέ-
σχε τήν γνωστήν ἱστορικήν μαρτυρίαν διά τήν Μικρασιατι-
κήν Καταστροφήν, εἰς ἀπόρρητον ἔκθεσίν του, εἶχε γράψει:
**«Εἶναι ἀπίστευτον, ὅτι ὁ Ἕλλην πολιτικός εἶναι ἱκα-
νός νά προχωρήσῃ ἀκόμη καί εἰς θυσίαν τῆς χώρας
του καί πολλῶν ἀνθρωπίνων ζωῶν, ἀρκεῖ νά διατη-
ρήσῃ τό κόμμα του εἰς τήν ἐξουσίαν ἔστω καί δι' ὀ-
λίγας ἡμέρας»**. Αὐτός, πράγματι, εἶναι ἐν πολλοῖς ὁ σύγ-
χρονος ἑλληνικός κομματισμός ὁ ὁποῖος φθείρει τό Ἕθνος
μας. Τήν ἀδροτέραν συμπίκνωσιν καί ἐπαλήθευσιν τοῦ ἀ-
νωτέρω λόγου ἀποτελεῖ ὁ **Καραμανλισμός**.

Ὁ Καραμανλισμός εἶναι σχολή ἐθνικῆς (ἤ μᾶλλον: ἀντε-
θνικῆς) σκέψεως καί δράσεως. Εἶναι ἐνσυνείδητος καί ψυ-
χρά τακτική ἐθνικῆς μειοδοσίας, ὑποτελείας, συνωμοσίας
καί ξεπουλήματος τῶν ἐθνικῶν θεμάτων. Ὡς ἀποδεικνύει
ἡ σύγχρονος Ἱστορία μας, οἱ ἐχθροί τῶν ἐθνικῶν μας θε-
μάτων (Τοῦρκοι, Ἀμερικανοί, Ἀγγλοὶ καί ἄλλοι) εἶχον καί
ἔχουν εἰς χεῖρας των μακρᾶς πνοῆς ἐπιταγάς τοῦ Καραμαν-
λῆ, τὰς ὁποίας ἐξοφλοῦν κατά καιροῦς εἰς βάρος τοῦ Ἑλ-
ληνισμοῦ.

Μικράν προσέγγισιν πρὸς αὐτήν τήν φοβερὰν πραγματι-
κότητα ἀποτελοῦν αἱ σελίδες αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν. Πρό-
κειται περὶ κειμένου τό ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τήν ἐφημε-

ρίδα «Έσπία» υπό τόν τίτλον «**Ιστορικοί Έλεγχοι. ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΔΙΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ 1974**» (ἀπό 18.6.1987 μέχρι 14.7.1987) καί ἀνεδημοσιεύθη εἰς τήν ἐφημερίδα τῆς Λευκωσίας «**Σημερινή**» (ἀπό 24.6.1987 μέχρι 16.7.1987), ὑπό τό ψευδώνυμον «**ΕΛΛΗΝ ΚΥΠΡΙΟΣ**». Αἱ σελίδες αὐταί εἶναι γραμμέναι μέ πολλήν ὀργήν, ἀλλ' ὅχι μέ ὀλιγώτερα στοιχεῖα. Ἡ παράκλησις πολλῶν ἀναγνωστῶν, καί ἐξ Ἑλλάδος καί ἐκ Κύπρου, ὠδήγησεν εἰς τήν ἔκδοσιν αὐτήν, ὥστε νά ὑπάρχη ἡ παροῦσα μαρτυρία ὑπό τήν εὐχρηστον καί διαρκεστέραν μορφήν τοῦ βιβλίου.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Ἰούλιος 1987, Ἀθήναι

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΚΑΙ «ΦΑΚΕΛΟΣ»

Ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς παρεκλήθη νά βοηθήσῃ τό ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τόν «Φάκελον Κύπρου». Κατ' ἀρχήν ξενίζει αὐτή ἡ ἰδιαίτερα παράκλησις πρὸς οὐσιώδη μάρτυρα, ἀλλ' ἰσόπμον πρὸς τοὺς ἄλλους πολίτην, τόν ὁποῖον σημαντική μερίς ἀντικειμενικῶν ἐρευνητῶν τῆς προσφάτου ἱστορίας μας θεωρεῖ οὐκ ὡς ἀθῶον εἰς τὴν τραγωδίαν τῆς Κύπρου. Αὐτὴν τὴν βοήθειαν, ἡ ὁποία τοῦ ἐζητήθη, ὁ κ. Καραμανλῆς τὴν προσέφερε κατὰ ἀρνητικόν καὶ διαβλητὸν τρόπον. Ὑπέβαλε ἓν Ὑπόμνημα, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ συνονθύλευμα γνωστῶν καὶ ἀναποδείκτων ἰσχυρισμῶν. Εἰς αὐτό διαστρέφονται γεγονότα, παρασιωπῶνται ἐξελίξεις, διήκει δέ σταθερά ἡ γραμμὴ τῆς προσωπικῆς δικαιώσεως τοῦ ἐκ Παρισίων, «ἐθνικοῦ παρακλήτου». Ἐπειδὴ, ὅμως, τώρα, ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος καὶ γραπτῶς, οὐκ ἔστι οἱ κομματικοὶ ὑφιστάμενοί του, ἐπιβάλλεται συνοπτικὸς ἔλεγχος ὧν καταγράφει ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπισήμανσις ὧν παραλείπει.

Εἰσαγωγικῶς γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς ὅτι θά ὁμιλήσῃ διὰ «τά γεγονότα πού ὀδήγησαν σπὴν τραγωδίαν τῆς Κύπρου». Ἀλλὰ, εἰς αὐτά τά γεγονότα ὁ ἱστορικός θά ἀνιχνεύσῃ ἀπώτερον βάθος καὶ μακροτέρας ρίζας, αἱ ὁποῖαι ἐντοπίζονται εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἀγῶνος τῆς ΕΟΚΑ κατὰ τὴν περίοδον 1956-1959 καὶ εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν διχοτομικῶν Συμφωνιῶν Ζυρίχης καὶ Λονδίνου. Χωρὶς τό ἐπικυρωθὲν δι' ἐπισήμου Ἑλληνικῆς ὑπογραφῆς δικαίωμα μονομεροῦς στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Κύπρον, ἡ τραγωδία δέν θά συνετελεῖτο. Ἐξαγνιστικὴν ἀπλούστευσιν καὶ σκόπιμον ἐφεύρημα ἀποτελεῖ ὁ ἐντοπισμός τῆς ἐρεῦνης εἰς μόνους τοὺς μῆνας Ἰουλίον καὶ Αὐγούστου 1974. Ἡ Κυπριακὴ τραγωδία ἔχει ρίζας ἡπλωμένας πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ 1974, ἀλλὰ καὶ κλάδους οἱ ὁποῖοι

έπεκτείνονται πέρα του 1974. Γράφει ο κ. Καραμανλής:

«Ο Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ἀπειλούμενος συνεχῶς ἀπό τήν ΕΟΚΑ Β΄ καί ὑπονομευόμενος ἀπό τή χούντα τῶν Ἀθηνῶν, διά τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς του, πού ἀπνύθυνε στίς 3 Ἰουλίου στόν στρατηγό Γκιζίκη, ζητοῦσε τήν ἀνάκληση ἀπό τήν Κύπρο ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἀπεφάσισε νά μειώσει κατά τό ἥμισυ τή δύναμη τῆς Ἐθνοφρουρᾶς».

Δέν εἶναι ἀληθές ὅτι, κατά τήν ἀνοιξιν 1974, ὁ Μακάριος ἠπειλεῖτο ἀπό τήν ΕΟΚΑ Β΄, «συνεχῶς» μάλιστα, καί ὑπενομεύετο ἀπό τήν Χούντα τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μέν ΕΟΚΑ Β΄ οὐσιαστικῶς εἶχε διαλυθῇ, τά πλεῖστα τῶν δρώντων μελῶν της εἶχον συλληφθῇ καί ἐβασανίζοντο εἰς τάς φυλακάς, ἡ δέ στρατιωτική κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν δέν εἶχεν ἄλλην ἀντιδικίαν μέ τόν Μακάριον παρά ἐκείνην τῆς ἐπουσιώδους διχογνωμίας διά τήν ἔγκρισιν τοῦ καταλόγου τῶν δοκίμων ἀξιωματικῶν τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Κατά τά ἄλλα, εἶχον κοινήν γραμμήν τήν ἀναζήτησιν εἰρηνικῆς λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ μέσω τῶν ἐνισχυμένων ἐνδοκυπριακῶν συνομιλιῶν.

Ἡ ἐπιστολή Μακαρίου πρὸς Γκιζίκην ἦτο ἔν κείμενον τό ὁποῖον δέν ἐνεθύμιζε Μακάριον. Δέν εἶχε τίποτε ἀπό τήν ἐλαστικότητα ἡ ἔστω, τήν πονηρίαν του. Ἐνῶ ὁ Μακάριος, «ἔψησε τό ψάρι στά χεῖλη» ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν κυβερνήσεων, ἀπό τοῦ Πλαστήρα καί ἐντεῦθεν, οὐδέποτε ἐκρήμνισε τάς γεφύρας. Διά τῆς ἐπιστολῆς, ὅμως, πρὸς Γκιζίκην, τάς κατεκρήμνιζεν! Ἐπρόκειτο περί τελεσιγράφου ἐκδιώξεως τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Αἱ αἰπάσεις, τάς ὁποίας ἐν προκειμένῳ προέβαλλεν, ἐλέγχονται ὡς ἀστήρικτοι κατά τό μεγαλύτερον μέρος των. Διότι τό ἐπιτελεῖον τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς οὔτε τήν ΕΟΚΑ Β΄ ὑπεστήριζε καί οὔτε τήν δολοφονίαν τοῦ Μακαρίου ἐπεδίωκε.

Ἐγκώμια Μακαρίου πρὸς Παπαδόπουλον

Ὁ Μακάριος πάντοτε ἐπλεκε τό ἐγκώμιον τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ὅσον δέ ἀφορᾷ εἰς τόν ἰσχυρισμόν τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γκιζίκην, ὅτι σχεδόν ἐψηλάφησε κεῖρα ἀπλου-

μένην ἐξ Ἀθηνῶν καί ἐπιζητοῦσαν νά ἀφανίσῃ τήν ἀνθρωπίνην ὑπαρξίν του, πρέπει νά παρατηρηθοῦν τά ἐξῆς: Ὀλίγους μῆνας μετά τήν ἐναντίον του δολοφονικήν ἀπόπειραν (τοῦ Μαρτίου 1970), ἡ ὁποία ἀποδίδεται εἰς τό στραπωπικόν καθεστώς, ὁ ἴδιος — γνωρίζων ὅλα τά γεγονότα — ἐπλεκε τό ἐγκώμιον τοῦ Γ. Γιαπαδοπούλου, δηλῶν ὅτι: «Ὁ κ. Γ. Παπαδόπουλος συνδυάζει τόλμην μετά συνέσεως, προσόντα ἄριστα διά τήν προώθησιν τοῦ Κυπριακοῦ». Ἀπλούστερον: **Ὁ Μακάριος ἐπεχείρησε τεχνητὴν κρίσιν**, ὑπερβάλλων τά πράγματα καί ἐπιδιώκων ἀποσταθεροποιητικόν ἀποτέλεσμα εἰς τά ἐν Ἑλλάδι. Ὁ συντάκτης τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γκιζίκην ἐλησμόνησε τά πάντα καί γεγονότα καί λόγους καί κατήρπσε ἕν κατηγορητήριον θηριώδους ἐμπαθείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τήν ὁποίαν ἐχθρικώτατα — ὑφ' οἷονδῆποτε πολιτειακόν καθεστώς — ἀντίκρυζον οἱ ἐν Κύπρῳ κυβερνῶντες. Ἐπιδιώκων δέ νά ἐκθέσῃ καί ἀπογυμνώσῃ ἠθικῶς τό καθεστώς Ἰωαννίδη, ὁ Μακάριος ἐπεζήτησε νά στοιβάσῃ εἰς μερικά ἀεροπλάνα τοὺς μέχρι χθὲς πηρωμένους, ὑπ' αὐτοῦ Ἑλλήνας ἀξιωματικούς καί νά τοὺς ἀποστείλῃ... «πεσκέσι» εἰς Ἀθήνας.

Τό ὅτι ὁ Μακάριος ἐπεζήτησε νά ἐπιτύχῃ μείζονα πολιτικόν στόχον, ἀποδεικνύεται ἀπὸ αὐτό πού γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς: *«Τὴν ἐπιστολήν του αὐτὴν ὁ Μακάριος μοῦ τὴν ἀνακοίνωσε μετὰ 2-3 μέρες, δι' εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου»*. Καί πρὸς τόν Βασιλέα Κωνσταντῖνον — προσθέτομεν ἡμεῖς — ἔκαμεν ἀνάλογον κοινοποίησιν. Καί εἶχε συνάψει καί ὀλιγόσπικον σημείωμα δι' ἑκαστον. Αὐτά ὡμολογήθησαν, ἐκ λάθους ἴσως, ὑπὸ στενῶν συνεργατῶν τοῦ Μακαρίου, ἐν Λευκωσίᾳ. Προσεποιοίθη ἄγνοια, πρό διμήνου μολίς, ἐν Ἀθήναις, ὁ τότε κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαρίου καί συντάκτης τῆς ἐπιστολῆς κ. Μιλπάδης Χριστοδούλου. Ἀλλά, ποῦ εἶναι τά δύο αὐτά σημειώματα; Τί ἔγραφε διὰ τά ἐλατήριά του; Ποῖος θά δώσῃ τὴν κλεῖδα αὐτὴν, διὰ νά ἐρμηνευθῇ ἡ σφηνοειδὴς γραφὴ τῆς Κυπριακῆς πολιτικῆς;

Τό ὅτι ὁ Μακάριος διὰ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γκιζίκην δέν ἀπέβλεψεν εἰς πραγματικὴν ρύθμισιν τοῦ στραπωπικοῦ θέματος ἐν Κύπρῳ ἀλλ' εἰς εὐρυτέρους πολιτικούς στόχους ἐν Ἑλλάδι, ἀποδεικνύεται καί ἀπὸ τό γεγονὸς ὅτι — παρὰ

τήν καθιερωμένην τακτικήν του — ἐσημείωνεν ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης: «*Τό περιεχόμενον τῆς παρούσης δέν εἶναι ἀπόρρητον*». Καί ἐσπευσεν ὁ ἴδιος νά τήν δώσῃ εἰς τήν δημοσιότητα, προτοῦ ὑπάρξῃ οἰαδήποτε διαπραγματεύσις μέ τό Στρατιωτικόν καθεστώς, προφανῶς διά νά τό ἐκθέσῃ, νά τό ἀπογυμνώσῃ, νά τό φέρῃ πρό ἀδιεξόδου!

Ὁ ἀρχηγός τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Μακαρίου. Γ. Τομπάζος, ἀπεκάλυψε πρό πνυν ἐτῶν τά τῆς ἀποστολῆς ἀντιγράφου τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Καραμανλῆν καί Βασιλέα, ἀμφοτέρους ἐκτός Ἑλλάδος καί ἐκτός πολιτικοῦ καί πολιτειακοῦ νυμφῶνος. Τό ἐρώτημα πολλῶν εἶναι, ποῖον ἀπέβλεπεν ὁ Μακάριος νά ἀποκαταστήσῃ διά τῆς ἀποσταθεροποιητικῆς ἐνεργείας του· Τόν Καραμανλῆν ἢ τόν Βασιλέα; Ἡ ἀμφοτέρους; Πάντως τήν ἐνέργειάν του (τήν ἐπιστολήν πρὸς Γκιζίκην) δέν ἐδικαιολόγουν οὔτε τά πράγματα, οὔτε αἱ ἐθνικαί ἀνάγκαι. Πρόχειρος ἀνάγνωσις τοῦ Κυπριακοῦ Τύπου, κατά τό δεκαήμερον πού προηγήθη τοῦ πραξικοπήματος, τήν 15ην Ἰουλίου 1974, πείθει ὅτι ἡ πλειονότης τῶν ἐφημερίδων εὔρισκεν ἀνεξήγητον καί ἐπικίνδυνον τό διάβημα Μακαρίου...

Τό ἀνηλεές στρίμωγμα τῆς Ἑλλάδος

Γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς διά τήν ἐπιστολήν Μακαρίου πρὸς Γκιζίκην: «*Ὅταν ἔλαβα γνώσῃ τοῦ περιεχομένου της, τοῦ διεμήνυσσα ὅτι ἡ ἐνέργειά του αὐτή ἡμπορεῖ νά προκαλέσει τίς βίαιες ἀντιδράσεις τῆς χούντας καί τῶν ἐν Κύπρῳ συνεργατῶν της καί ὅτι θά ἔπρεπε συνεπῶς, νά λάβῃ τά μέτρα του*». Ἀντί, ὅμως, ὁ κ. Καραμανλῆς νά ἐκδηλοῦται κατόπιν ἐορτῆς (μετά τὰς ἐπιχειρήσεις Κοφίνου, μετά τό πραξικόπημα, μετά τήν τουρκικήν εἰσβολήν), διατί δέν ἐνήργει ἐγκαίρως, ἀφοῦ προέβλεπε τήν συμφοράν; Ἄλλως τε, εἶναι διαφωτιστική ἡ πρό πνυν ἐτῶν δήλωσις τοῦ ἀναφερθέντος Γ. Τομπάζου: «*Γνωρίζαμε ὅτι τό τυχόν πραξικόπημα θά τό ἀκολουθοῦσε εἰσβολή τῶν Τούρκων*». Πῶς, ὅμως, δέν ἐγνώριζον ἢ δέν προέβλεπον ὅτι τό ἐπὶ ἔτη «στρίμωγμα» τῶν Ἀθηνῶν, ὑπό ποικίλας κυβερνήσεις, θά ὠδήγει, κάποτε, εἰς ἄφρονα ἔκρηξιν; Πῶς δέν κατενόουν ὅτι

δέν ἠδύναντο οἱ ἐν Κύπρῳ διὰ παντός νά ἐξευτελίζουν τήν Ἑλλάδα (περισσότερον τήν κοινοβουλευτικήν ἀπό ὅ,π τήν δικτατορικήν), καλυπόμενοι ὀπισθεν τοῦ δέους ὅπι τυχόν πωρητική ἐνέργεια τῶν Ἀθηνῶν θά ἔφερε τήν Ἑλλάδα ἀντιμέτωπον τῆς Τουρκίας;

Βεβαίως, εἶναι πρό πολλοῦ διατυπωμένη ἡ πατριωτική ἀποψις ὅπ, ἐάν ἐπρόκειτο διὰ τήν Ἑνωσιν, ἡ ἐθνική αὐτή σκοπιμότης θά ἐπέτρεπε καί θά ἐδικαιολόγει πᾶσαν ἐκτροπήν, ἀλλ' ἐάν ἐπρόκειτο δι' ἄλλο π, δέν ἔπρεπε νά θιγῇ οὔτε τρίχα τοῦ Μακαρίου. Τήν Ἑνωσιν ὅμως, ποῖος ἐπίστευσεν εἰλικρινῶς ἢ ἐμπράκτως προώθησε; Τήν ἐπίσπευσεν ἡ μαρτυρική Ἑνωτική Παράταξις τῆς Κύπρου ὑποστᾶσα τά πάνδεινα καί καταδιωκομένη και χλευαζομένη μέχρι καί σήμερον ἀκόμη.

«Εἶναι προφανές ὅπ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μέ τίς ἀποφάσεις του αὐτές, ἀπέβλεπε στόν περιορισμό τῶν ἐναντίον του κινδύνων». Ποιοί ἦσαν οἱ κίνδυνοι, δέν ἀναφέρει ὁ κ. Καραμανλῆς. Ὁ στρατηγός Γρίβας ἀπό πενταμήνου ἦτο ἤδη νεκρός, ἡ ΕΟΚΑ Β' εἶχεν οὐσιαστικῶς διαλυθῇ, οἱ τρεῖς Μητροπολῖται ἦσαν «ἐκπτώτοι» καί ἀπόβλητοι καί ἡ ἐπίσημος Ἑλλάς, ἄβουλος, ἠκολούθει τήν πορείαν τῆς διὰ διαπραγματεύσεων ἀναζητήσεως τῆς «ἐφικτῆς» λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ. Ἐάν οἱ ἄνθρωποι τῆς Λευκωσίας εἶχον τήν φαντασίωσιν ὅπ ἐκινδύνεουν κατά τήν ἄνοιξιν πρὸς τό θέρος 1974, ἴσως νά ἐξῆγον τό συμπέρασμα τοῦτο ἐξ ὠρισμένων ἀνομολογήτων σχεδιασμῶν των.

Συνεχίζει ὁ κ. Καραμανλῆς: «Ἐδινε (ὁ Μακάριος) ὅμως σπῆ Χούντα καί τοὺς ἐν Κύπρῳ ἀντιπάλους του τό ἐπιχείρημα ὅπ διὰ τῶν ἀποφάσεών του αὐτῶν ἀποδυνάμωνε τήν ἄμυνα τῆς νήσου καί τήν ἐξέθετε σέ κινδύνους». Πονηρά ἡ διατύπωσις τοῦ τέως Προέδρου. Ὅχι «ἔδινε τό ἐπιχείρημα». Τήν ἀποδυνάμωνε τήν ἄμυναν τῆς Κύπρου ἡ ἐκδίωξις ἐντός τακτῆς μάλιστα προθεσμίας, τοῦ συνόλου τῶν ὑπηρετούντων εἰς τήν Ἑθνικήν Φρουράν Ἑλλαδιτῶν ἀξιοματικῶν; ναί ἢ ὄχι; Εἰς ἀπόρρητα ἔγγραφα - ἐγκαίρως συνταγέντα - τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου, εἶναι καταχωρισμέναι αἱ πληροφορίες ὅπ ἀπό τοῦ Μαΐου 1974 οἱ Τοῦρκοι συνεκέντρωναν δυνάμεις ἐναντι τῆς Κύπρου καί ἐξετέλουν εἰδικάς ἀποβατικές ἀσκήσεις. Αἱ κινήσεις των καί ἡ σύνθεσις

τῶν ἐτοιμαζομένων μονάδων ἐπειθον διὰ τὰ ἐπιθετικά των σχέδια. Χωρίς, λοιπόν, ἀξιομαπκούς θά ἀντεμετωπίζετο ὁ κίνδυνος ὁ ὁποῖος ἀφεώρα, ἐκτός τῆς Κύπρου καί εἰς τὴν ἄμυναν τῆς ἰδίας τῆς Ἑλλάδος; Ἰδού ὅπ, ὅταν ἔσπασε τὸ ἀκραῖον ἐκεῖνο ἀνάχωμα, ἔκομεν τοὺς Τούρκους ἀλωνίζοντας εἰς τὸ Αἰγαῖον. Χωρίς ἀξιομαπκούς, ἡ Ἑθνικὴ Φρουρά θά ἐγίνετο ἀπειθάρχητον καὶ ἄνευ μαχητικῆς ἀξίας «λεφούσι». Συνεπῶς ὁ κίνδυνος ἦτο πραγμαπκός.

Εἰς τὸ Ὑπόμνημα Καραμανλῆ σημειοῦνται καὶ αὐτά: «Ἔτσι, ἡ Χούντα τῶν Ἀθηνῶν, πού καπγοροῦσε τὸν Μακάριο ὡς ἀνθενωπκό καὶ ἀναζητοῦσε ἀπὸ καιρό εὐκαιρία νά τὸν ἀνατρέψει καρακτῆρισε τὴν ἐπιστολή πρὸς Γκιζίκη ὡς πρόκληση». Ἡ ἐπιστολή πρὸς Γκιζίκη ἦτο, πράγματι, ἀφόρητος πρόκλησις. Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅπ ἡ ἀντιδικία δέν ἐνετοπίζετο εἰς τὴν Ἑνωσιν, ὡς φαντάζεται καὶ ὑποστηρίζει ὁ κ. Καραμανλῆς. Διόπ τὸ καθεστῶς Ἰωαννίδη δέν ἤλθεν εἰς καμμίαν ρῆξιν μέ τὸν Μακάριον μέ ἀνπκείμενον τὴν Ἑνωσιν. Δέν ὑπάρχουν μαρτυρίαί δι' αὐτό. Ἀνπθέτως, δι' εἰδικοῦ συνταγματολόγου, τοῦ κ. Μιχ. Δεκλερῆ, ἡ Ἑλλάς μετεῖχε τῆς διαπραγματευτικῆς προσπαθείας νά εὔρεθῇ λύσις ἀνεξαρτησίας. Ἀλλως τε, ὑπῆρχε παλαιὰ κληρονομία ἐπυλογήσεως ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν τῆς πολιπκῆς Μακαρίου, ἀφ' ὅτου (Αὐγουστος 1967) ὁ Γ. Παπαδόπουλος διεκήρυπεν ἐν Λευκωσία: «Πουθενά δέν συνήντισα ἀνθενωπκοῦς»...

Ὁ κ. Καραμανλῆς, συνεχίζων τὸ ὑπόμνημά του, διὰ τὰ ἐν Κύπρῳ γεγονότα τοῦ Ἰουλίου - Αὐγούστου 1974, ἀναφέρει: «Τὴν ἐπομένη τοῦ πρᾶξικοπήματος ἀγωνιῶν γιά τῆς περαιτέρω ἐξελίξεις, ἔδωσα στὸν διεθνῇ Τύπο τὴ συνημμένη δήλωσή μου, διὰ τῆς ὁποίας ζητοῦσι τὴν παραίτησι τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν...».

«Ἀγωνιῶν» ἢ ἀδημονῶν, πράγματι; Διόπ πῶς νά πιστεύσωμεν τὴν ἐθνικὴν ἀγωνίαν Καραμανλῆ, ὅταν εἶναι γνωστή ἡ ἀμαρτωλὴ θεωρία «θά πέσουν μόνο μέ ἐθνικὴ συμφορά οἱ Συνταγματάρχαι», διατυπωθεῖσα μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς «γεφύρας» Ἀβέρωφ; Ἀνάλογος ἦτο ἡ «ἀγωνία» Καραμανλῆ καὶ διὰ τὰ ἐν Κύπρῳ γεγονότα τοῦ Νοεμβρίου 1967, ἦτοι τὴν ἐπιχειρήσιν Κοφίνου καὶ τὴν ἐκεῖθεν μειωπκὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐπέθεσαν καθορισπκὴν σφραγίδα εἰς τὰς μετέπει-

τα εξελίξεις. Ἀπαιτεῖται, ὅμως, ἐν προκειμένῳ βραχεῖα παρέκβασις καί ἀναδρομή:

Κατά τὸ φθινόπωρον 1967 ἐξυφαίνεται εἰς τὸ παρασκήνιον συνωμοτικὸν σχέδιον ἀνατροπῆς τῶν Συνταγματαρχῶν καί παλινρθώσεως τῶν πολιτικῶν εἰς τὰς ἀπολεσθείσας θέσεις των. Καί τότε — ὅπως πάντοτε — μοχλὸς καί πρόσχημα τὸ Κυπριακόν. Ἡ ἀνατροπὴ τῆς «Χούντας» δέν ἐπεχειρεῖτο ἐσωτερικῶς καί δι' ἀνδρικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία καί θά ἐπέτρεπε τὴν κατάλυσιν τοῦ καθεστώτος. Ἐπεδίωκετο μέσω... Σούσαν καί δι' ἐκθρικῆς ἐνεργείας τοῦ Μεγάλου Βασιλέως! Εἰς τὴν Ἀγκυραν ἐστηρίζοντο ἐλπίδες καί προσδοκίαι!...

«Ὅταν θά ἔλθῃ ἡ ἐθνικὴ περιπέτεια...»

Ὅταν ἔγιναν αἱ ὀλέθριαι ἐπιχειρήσεις Κοφίνου (15 Νοεμβρίου 1967) καί ἡ Τουρκία ἐξεδηλώθη δι' ἀπειλητικῶν πιήσεων τῶν μαχητικῶν τῆς ἀεροπλάνων ὑπερθεῖν τῆς Κύπρου καί διὰ πολεμικοῦ τηλεσιγράφου πρὸς τὰς Ἀθήνας ὁ κ. Καραμανλῆς, διακόψας αἰφνιδίως τὴν μακρὰν σιωπὴν καί ἀδράνειάν του, προέβη εἰς δηλώσεις πρὸς τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα «Λε Μόντ» (29.11.1967). Ἐλεγε διάφορα, ἀλλὰ ἐφθανεν εἰς τὸ «ψητό». Νά φύγῃ ἡ Στρατιωτικὴ Κυβέρνησις! Ὅπως ἔγραψε βραδύτερον ἡ φιλικὴ του «Ἀκρόπολις» (2.12.1967), «οἱ δηλώσεις Καραμανλῆ ἀποτελοῦσαν τὴν πρώτη φάσιν ἐνός σχεδίου γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας».

Ποῖον ἦτο τὸ σχέδιον; Τὸ φθινόπωρον 1967, ὀλίγας ἑβδομάδας πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων Κοφίνου ἐπεσκέφθη τὸν κ. Καραμανλῆν ὁ γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως, ταγματάρχης Μιχ. Ἀρναούτης, διαβιβάσας τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Κωνσταντίνου νά ἀνατρέψῃ τοὺς Συνταγματάρχας. Τοῦ ἀνέπτυξεν ὠρισμένας ἰδέας. Εἰς ὅλα αὐτὰ ὁ κ. Καραμανλῆς παρετήρησε: «Θά σοῦ ὑποδείξω ἄλλον δρόμον, πιὸ ἀσφαλῆ, πιὸ ὀμαλὸ καί πιὸ ἀποτελεσματικόν. Ἐντὸς ὀλίγου θά διέλθῃ κάποια σοβαρὴ δοκιμασία τὸ καθεστῶς τῶν Ἀθηνῶν, πού θά ὀφείλῃται σέ ἐθνικὴ περιπέτεια... Θά διευκολύνω ἐγὼ τὴν κατάστασιν ἀπὸ ἐδῶ. Ὅταν θά ἔλθῃ ἡ ἐθνικὴ περιπέτεια τότε θά ὑψώσω τὴν φωνήν

μου. Θά κατηγορήσω εὐθέως τοὺς Συνταγματάρχες θά καλέσω αὐτοὺς νά ὑποχωρήσουν καί τοὺς ἀξιωματικούς νά τοὺς ἀνατρέψουν, ἂν δεν θελήσουν ἐκουσίως νά παραχωρήσουν τὴν ἐξουσία».

Αὐτά ἔγραψεν ἡ «Ἀκρόπολις» εἰς ἄλλο δημοσίευσμά της (13.1.1980) χωρὶς οὔτε ὁ κ. Καραμανλῆς, οὔτε τὸ «περιβάλλον» του νά αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκην νά δώσουν ἐξηγήσεις. «Ἐθνικὴ περιπέτεια» ὅμως, σχετιζομένη μὲ συγκρούσεις εἰς τὴν Κύπρον καί μὲ ἐμπλοκὴν τῆς Τουρκίας, ἐσήμαινε αἷμα, νεκρούς, συμφοράν. Ὑπάρχουν, λοιπόν, εἰς τὴν πολιτικὴν, μιμηταὶ τῶν πωματοβόρων γυπῶν;

Ἄλλ' ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν σχολιασμόν καί τὴν βάσανον τοῦ Ὑπομνήματος. «Μετά τὸ πραξικόπημα — γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς — ἡ Ἐθνοφρουρά δικάσθηκε σέ Μακαριακοὺς καί ἀντι-Μακαριακοὺς καί ὁ λαὸς ἀπελπισμένος κατεφέρετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καί τῆς Ἑλλάδος». Ὑποθέτει ὁ κ. Καραμανλῆς ὅτι τὰ πράγματα θά ἦσαν ἔτσι, ἀλλὰ δέν ἦσαν! Ὁ δικασμὸς δέν ἦτο μεγαλύτερος ἀπ' ὅ,τι κατὰ τὴν περίοδον 1960-1974. Ὁ δικασμὸς προϋπῆρχε καί φαίνεται ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς οὐδόλως ἐνδιαφέρεται νά πληροφορηθῇ τὰ πραγματικὰ αἰπὰ του. Δέν ἦσαν προσωπικὰ ἢ κομματικὰ τὰ αἶπα τοῦ δικασμοῦ, ἀλλὰ ἔθνικα. Ἐσχετίζοντο μὲ τὰς Συμφωνίας Ζυρίχης καί Λονδίνου, τοῦ 1959, αἱ ὁποῖαι ἐγκατέλειπον τὴν Κύπρον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων. Οἱ Κύπριοι ἦσαν διεσπασμένοι εἰς «Ζυριχικούς» καί «Ἀντιζυριχικούς» ἢ «Ἀνεξαρτησιακοὺς» καί «Ἐνωπικούς».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ γραφόμενον, ὅτι ὁ Κυπριακὸς λαὸς κατεφέρετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, καί πάλιν ὁ κ. Καραμανλῆς διατυπώνει ἡμιτελεῖς ἀληθείας. Διότι οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ ἐζῆσαν ἐν Κύπρῳ — ὅπως καί οἱ ἐξ Ἑλλάδος στρατιῶται — ἐντὸς ἐχθρικωτάτου κλίματος, τὸ ὁποῖον ἐκαλλιέργει ἡ Κυπριακὴ κυβέρνησις καί οἱ κομμουνισταί. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ὑπάρχουν ἔγγραφα τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας τῆς Λευκωσίας, τὰ ὁποῖα, κατὰ τρόπον ἀνατριχιαστικόν, ἀναπτύσσουν τὴν ὀργανωμένην καί αἰσχροάν πολεμικὴν, πού ἀδιαλείπτως ἐστρέφετο κατὰ τῆς ἐν Κύπρῳ στρατιωτικῆς παρουσίας τῆς Ἑλλάδος. Ποῖος ἠρεύνει τὸ κεφαλαῖῳδες αὐτὸ θέμα; Ποῖος «Φάκελος» θά ἀποφανθῇ καί δι' αὐτό;

«Όταν η Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἐνότητος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία...», συνεχίζει ὁ κ. Καραμανλῆς, προπθέμενος νὰ ἀναπτύξη τὴν δεινὴν θέσιν, πρὸ τῆς ὁποίας εὐρέθη τὸν Ἰούλιο 1974. Ὅταν ἡ Κυβέρνησις Ἐθνικῆς Ἐνότητος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν — τοῦ λεγομένου ἡμεῖς — ἀνέλαβε μέ τὴν αὐτονόητον ὑποχρέωσιν νὰ ἀντιμετωπίσῃ πολεμικῶς καὶ διπλωματικῶς τοὺς Τούρκους, δεδομένου ὅτι, ὡς πολιτικὴ κυβέρνησις, διέθετε πεισικώτερον πρόσωπον διεθνῶς. Ἐλπισμόνησεν, ὁμῶς, τὸ χρέος αὐτό, ἐξηργύρωσε τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Κυπριακοῦ αἵματος καὶ ἐξηνέμισε τὸ προϊόν τῆς διὰ σκοποῦς ἀλλοτρίους...

Εἰκοσαήμερος ἐγκληματικὴ ἀδράνεια

Μεταφέρομεν, ἐνταῦθα, ἐν αὐτούσιον ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ὑπομνήματος Καραμανλῆ, προκειμένου νὰ τὸ σχολιάσωμεν:

«Όταν ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἐνότητος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία στίς 24 Ἰουλίου βρέθηκε πρὸ τῶν ἐξῆς δεσμευτικῶν τετελεσμένων γεγονότων: Τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων σπὴν Κύπρῳ, τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, τῆς συμφωνίας περὶ καταπαύσεως τοῦ πυρός καὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος στὴ Διάσκεψιν τῆς Γενεύης. Κάτω ἀπὸ τίς συνθῆκες αὐτές ἡ Κυβέρνησις δέν εἶχε παρά νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμον τοῦ διπλωματικοῦ ἀγῶνα, γιὰ νὰ περισώσῃ ὃ, π θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περισωθεῖ(...). Στὴν πρώτη φάσιν τῆς Διασκέψεως, πού διήρκεσε ἀπὸ τίς 25 ἕως τίς 30 Ἰουλίου, σημειώθηκε κάποια πρόοδος, πού ἐπιβεβαιώθηκε καὶ μέ τὸ ἐπίσημον κοινὸ ἀνακοινωθέν τῶν τριῶν ὑπουργῶν τῆς 30ης Ἰουλίου. Ἡ Διάσκεψιν, ἀφοῦ διέκοψε γιὰ λίγες μέρες τίς ἐργασίες τῆς, τίς ἐπανέλαβε στίς 8 Αὐγούστου μέ τὴν συμμετοχὴ πλεόν καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο Κοινοτήτων κ.κ. Κληρίδην καὶ Ντενκτάς».

Ἄς δεχθῶμεν τὴν ἄποψιν, ὅτι τὰ γεγονότα, πρὸ τῶν ὁποίων εὐρέθη ἡ Κυβέρνησις Καραμανλῆ, ὑπῆρξαν πράγματι «δεσμευτικά». Ἡ δέσμευσις, ἐν τούτοις, δέν ἦτο ἑτεροβαρὴς καὶ δέν ἀφέωρα μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ οἱ Τούρκοι ἐδεσμεύοντο νὰ ἀναστειλοῦν πᾶσαν δρᾶσιν των, διὰ τῆς συμφω-

νίας καταπαύσεως τοῦ πυρός τοῦ ἀπογεύματος τῆς 22ας Ἰουλίου 1974. Παρά τὴν τοιαύτην, ὅμως, δέσμευσίν των, ἡτοιμάζοντο πυρετωδῶς διὰ τὴν ἐξαπόλυσιν τῆς κυρίας ἐπιθέσεώς των. Διὰ καθημερινῶν πλόων πρὸς Κυρήνειαν, μετέφερον πυροβολικόν, ἄρματα μάχης, συνεχῶς καὶ νέα συντάγματα στρατοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ παντοειδῆς πολεμικόν ὕλικόν. Πάντα ταῦτα ἦσαν ὁρατά καὶ ἐγκαίρως γνωστά, ἀφοῦ διεδραματίζοντο «κάτω ἀπὸ τὴ μύτη» τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν παρατηρητῶν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Διὰ ποίαν, λοιπόν, «πρόοδον» ὁμιλεῖ ὁ κ. Καραμανλῆς;

Καὶ δὲν ἤρκουστο εἰς τὰς τοιαύτας μόνον προετοιμασίας οἱ Τούρκοι παρ' ὅτι καὶ μόναι αὐταὶ ἦσαν ἀρκεταὶ νὰ διασαλπίσουν τὰς προθέσεις των. Διεξήγον καὶ τοπικὰς ἐπιχειρήσεις, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ στενοῦ των προγεφυρώματος, ὥστε, διὰ διαδοχικῶν προωθήσεων, νὰ διευρύνουν τὴν ζώνην, τὴν ὁποίαν ἤλεγχον. Αἱ τοπικαὶ αὐταὶ ἐπιχειρήσεις – ἐνῶ, σμειωτέον, ἴσχυεν ἡ συμφωνία καταπαύσεως τοῦ πυρός – διεξήγοντο κυρίως εἰς τὰς παρυφάς τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Πενταδακτύλου, καὶ δὴ κατὰ τῶν κωμοπόλεων Καραβᾶ καὶ Λαπήθου. Οἱ Τούρκοι ἐπεζήτουν νὰ ἀπωθήσουν τοὺς ἡμετέρους ἀπὸ τὰς δεσποζούσας θέσεις των, ἐκ τῶν ὁποίων ἡδύνατο καὶ νὰ παρακολουθῆται καὶ νὰ ἐλέγχεται τὸ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς «Πέντε Μίλι» προγεφύρωμά των καὶ ἡ στενὴ πρόσβασις τοῦτου πρὸς Κυρήνειαν.

Ἐνώπιον, λοιπόν, αὐτῆς τῆς προκλήσεως καὶ παρασπονδίας τῶν Τούρκων, πῶς ἐνήργησεν ὁ κ. Καραμανλῆς; Οὔτε κατήγγελλε πειστικῶς τοὺς παραβιάζοντας τὴν συμφωνίαν Τούρκους, οὔτε ἐλάμβανεν ἐξισορροπητικὰ μέτρα, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπεχώρει ἀπὸ τὰς συνομιλίας τῆς Γενεύης, αἱ ὁποῖαι ἦσαν καταφάνερος ἐμπαιγμός καὶ ἀπλοῦς ἐλιγμός πού ἐχρειάζοντο οἱ Τούρκοι μέχρις ὅτου ἐτοιμασθοῦν διὰ τὴν κυρίαν ἐπίθεσίν των. Γράφει, εἰς τὸ ἐκτεθὲν ἀνωτέρω ἀπόσπασμα ὁ κ. Καραμανλῆς, ὅτι, μοιραίως, ἡ κυβέρνησίς του «δὲν εἶχε παρὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο τοῦ διπλωματικοῦ ἀγῶνα». Ἀλλ' ἐάν αὕτη ἦτο ἡ προοπτικὴ του, πῶς ἄφηνε τὸν κ. Μαῦρον νὰ ἐξαπολύῃ τοὺς γνωστοὺς λεονταρισμούς καὶ τὰς πολεμικὰς ἰαχὰς του εἰς τὴν Γενεύην;

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Καραμανλῆς γράφει: «Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως καὶ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Δια-

σκέψεως, οἱ Τοῦρκοι, ἐπωφελοῦμενοι ἀπό τῆ σύγκυση πού προκάλεσε ἡ ἀποδιοργάνωση τῆς Ἐθνοφρουρᾶς καί ἡ μετακίνηση τῶν πληθυσμῶν, παρεβίαζαν τὰ συμφωνηθέντα καί ἐνίσχυσαν αὐθαίρετα τίς θέσεις τους καί τίς δυνάμεις τῆς εἰσβολῆς... Ἄρρητ' ἀθέμιτα γράφει ὁ ἄλλοτε Πρόεδρος. Ἐπιθυμεῖ τὴν ἰδικήν του ἀτολμίαν καί ἀνεπάρκειαν νά μεταθέσῃ εἰς τοὺς ὤμους τῶν Κυπρίων. Ἐάν, ὅμως, οἱ Τοῦρκοι προωθοῦντο καί ἐνισχύοντο, ἐν πλήρει ἰσχύϊ τῆς συμφωνίας καταπαύσεως τοῦ πυρός, τοῦτο ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς τό ὅτι αἱ Ἀθῆναι δέν ἦσαν διατεθειμέναι νά ἀναλάβουν στρατιωτικὴν καί διπλωματικὴν ἀνάσχεσιν τοῦ εἰσβολέως.

Ἐπαράδεκτοι ὕβρεις τοῦ Καραμανλῆ

Ἐπειδὴ ἐπικαλεῖται, πλέον ἢ ἅπαξ, ὁ κ. Καραμανλῆς τὴν «ἀποδιοργάνωση» τῆς Κυπριακῆς Ἐθνοφρουρᾶς καί προχωρεῖ ἀκόμη εἰς τὴν διατύπωσιν ἀπόψεων περὶ «λιποταξιῶν» καί «ἀνυποταξιῶν» Κυπρίων, πρέπει νά παρατηρηθοῦν τὰ ἑξῆς: Κατ' ἀρχὴν ὁ μέσος Κύπριος, ὁ ὁποῖος ἐθελοντικῶς εὐρέθη νά ἀντιμετωπίζῃ πότε τοὺς Ἀγγλοὺς καί πότε τοὺς Τούρκους (πάντοτε ἀπούσης τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος, ἂν μὴ καί ἐρωτοτροπούσης πρὸς τὸν ἐχθρόν) δέν ἀποδέχεται μαθήματα πολεμικῆς ἀρετῆς ἀπὸ ἀπολέμους καί ἀκάπνους, εἰς οἵανδῆποτε βαθμίδα καί ἂν εὐρίσκωνται. Κατὰ τὸ πρῶτον διήμερον τῆς εἰσβολῆς (20-22 Ἰουλίου), μόνον οἱ Κύπριοι μέ τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ἀξιωματικούς των, ἠνωμένοι καί οὐκὶ διηρημένοι ὡς γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς, ἀντεστάθησαν, παρὰ τὴν φοβερὰν ὑπεροπλίαν τοῦ ἐχθροῦ. Συνεκράτησαν τοὺς εἰσβολεῖς εἰς μίαν ἀσφυκτικὴν παράκπον λωρίδα καί ἐξεπόρθησαν ὅλους, σχεδόν, τοὺς ἀνά τὴν νῆσον θυλάκους τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ, τί ἤθελεν ὁ ἐπανακάμψας ἐκ Παρισίων πρωθυπουργός; Νά ἀντιμετωπίζουν ἐπ' ἀπειρον καί ἀβοήθητοι ὅλην τὴν πολεμικὴν μηχανὴν τῆς Τουρκίας — ἀντιτορπιλικά, ἀεροπλάνα, ἐλικόπτερα, τάνκς; Ἡ ἀκόμη καί νά... ἀντεπιτεθοῦν εἰς τὸ μητροπολιτικόν Τουρκικόν ἔδαφος;

Εἰς ἐκτεθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Ὑπομνήματος Καραμανλῆ ἀνεφέρετο, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐνισχύοντο καί ἐπεξετείνοντο αὐ-

θαιρέτως, έπωφελούμενοι μεταξύ άλλων και της «συγκύσεως» που προεκλήθη από την «μετακίνηση των πληθυσμών». Άσχετοι και άσταθείς ίσχυρισμοί είναι όλα αυτά. Ποίαν σχέσηιν ήδύνατο νά έχη ή άνεμπόδιστος ένίσχυσις των Τούρκων και ή βελτίωσις των στραπωπικών των θέσεων, μέ την «μετακίνηση των πληθυσμών»; Ό κ. Καραμανλής προσπαθεί νά άρπάση άπ' όπου δύναται έπικειρήματα, διά νά δικαιολογήση την άνεπάρκειαν των έναντι της Κύπρου ένεργειών του.

Αί μεγάλοι και καθοριστικοί μετακινήσεις πληθυσμών έν Κύπρω, αί όποίαι και έδημιούργησαν την κυριωτέραν προϋπόθεσιν διά τόν φυσικόν διαχωρισμόν Έλλήνων και Τούρκων, δηλαδή διά την διχοτόμησιν, έγένοντο βραδύτερον ήτοι:

1) Κατά τόν Αύγουστον 1974, όταν, έξαπολυθέντος του «Άπίλα 2», ή Κυβέρνησις Καραμανλή επέλεξε την «ταπεινώσιν» και ήδράνησε, μέ έπακόλουθον οι πληθυσμοί των πόλεων και χωρίων, όπου προήλαινον άνεμπόδιοι/αί μεραρχίαι των Τούρκων, νά φεύγουν έσπευσμένως διά νά άποφύγουν τόν θάνατον και την άτίμωσιν.

2) Κατά τās άρχάς 1975, όταν κατόπιν Τουρκικής πολεμικής άπειλής, ό κ. Καραμανλής άπεδέχθη, προέβη δέ εις σχετικήν προτροπήν, προς την Κυπριακήν Κυβέρνησιν, όπως άφθεοϋν δεκάδες χιλιάδες Τουρκοκυπρίων νά μεταβοϋν εκ των έσπών των του νότου, εις την καταληφθεΐσαν βόρειον Κύπρον, όπου εκτοτε έγκατεστάθησαν.

Συνεπώς αί «μετακινήσεις των πληθυσμών», άσχετοι, πάντως, προς τούς σκοπούς διά τούς όποιους τās έπικαλείται ό κ. Καραμανλής, βαρύνουν, τόν ίδιον. Καί επί τέλους, μέ ποίαν ψυχήν, πλέον, θά παρέμενον εις τās περιοχάς των οι πληθυσμοί διά νά δέχωνται την γενοκτονίαν και την άτίμωσιν, όταν αί Άθήναι διακεκρυγμένως ήσαν «πολύ μακράν» και δέν είχαν άκόμη συνέλθει από την μέθην και τόν παροξυσμόν επί τη έλεύσει της Δημοκρατίας;

Έπραγατοποίησε — λέγει ό κ. Καραμανλής — στραπωπικός συσκέψεις την 3ην 13ην και 14ην Αύγουστου, κατά τās όποιās «*διεπιστώθη ή πλήρης άδυναμία στραπωπικής έπεμβάσεως στήν Κύπρο, καθώς και ευρύτερης πολεμικής άναμετρήσεως μέ την Τουρκία*». Έάν, όμως, οϋτως είχαν τά πράγ-

ματα, έρωτάται:

1) Διὰτί άφήνεται ό κ. Μαῦρος νά προβαίνη είς σαφεΐς πολεμικάς προειδοποιήσεις;

2) Διὰτί καθησυχάζοντο οί Κύπριοι, όπi θά βοηθηθοῦν έάν άπειληθῇ νέος γῦρος;

3) Διὰτί δέν άφήνεται ό κ. Κληρίδης νά ύπογράψη ειρηνικήν συμφωνίαν, όλιγώτερον όδυνηράν άπό τήν κατάστασιν πού ό «'Απίλλας 2» προεκάλεσε μέσα είς κόλασιν θανάτου καί καλασμοῦ;

4) 'Αφοῦ δέν ύπῆρχε καμμία δυνατότης πολεμικής έμπλοκής — διαπιστωμένη ύπό τών είδικών, πέρα πάσης άμφιβολίας, κατά τόν κ. Καραμανλῆν — πῶς τροφοδοτεΐται ή κοινή γνώμη καί ή 'Ιστορία μέ τόν μῦθον, όπi Καραμανλῆς καί 'Αβέρωφ έσχεδιάσαν νά πλεύσουν, επί κεφαλῆς Μεραρχίας πρὸς τήν Κύπρον;

Στρέφων τόν λόγον είς τήν έν 'Ελλάδι έσωτερικήν κατάστασιν, ό κ. Καραμανλῆς γράφει, όπi ή κυβέρνησίς του έκινδύνευε καθημερινῶς νά άνατραπῇ άπό τήν «Χούντα», ή όποία ἤλεγχεν άκόμη τήν κατάστασιν. «*Καί χρειάστηκαν επιδέξιοι χειρισμοί καί θάρρος γιά νά έξαρθρωθῇ ό μηχανισμός αὐτός...*» γράφει. Είς έκ τών «επιδεξίων αὐτῶν χειρισμῶν» — προσθέτομεν ήμεΐς — ἦτο ή έκκαθάρισις τοῦ λεκανοπεδίου 'Αττικής άπό τās πιστάς είς τόν 'Ιωαννίδην δυνάμεις, μέ τό πρόσχημα όπi άποστελλόμεναι είς τήν Κρήτην, θά έπλεον έσπευσμένως, ὡς μέρος τῆς... Μεραρχίας - Φάντασμα, είς τήν κινδυνεύουσαν Κύπρον. 'Ανατριχιαστικόν πρόσχημα, καταφανέστατα, ἦτο ή δῆθεν μέριμνα νά βοηθηθῇ ή Κύπρος!

Δέν έκπλήττουν οί έπαινοι, τούς όποίους παραθέτει ό κ. Καραμανλῆς διά τούς Γκιζίκην, 'Αραπάκην καί Παπανικολάου, διότι ή 'Ιστορία θά άποφανθῇ όπi διά τών ένεργειῶν, αλλά κυρίως διά τών παραλείψεών των, συνετέλεσαν είς τήν άποκατάστασιν τοῦ ιδίου. Τοῦτο, ὅμως, έγένητο μέ όδυνηρότατον έθνικόν κόστος, τήν άπώλειαν τῆς Κύπρου, τόν έξευτελισμόν τῆς 'Ελλάδος καί τήν έκτοτε έμπλοκήν τοῦ 'Εθνους είς μίαν περιπέτειαν, άπό τήν όποίαν τίς οΐδεν έάν καί πότε θά έξέλθωμεν.

"Όσον άφορᾷ είς τό άνακριβῶς άναφερόμενον ύπό τοῦ κ. Καραμανλῆ, όπi ή Κυπριακή 'Εθνοφρουρά «*είχε πλήρως ά-*

ποσυντεθῇ», πρέπει νά παρατηρηθῇ ὅτι εἰς κανέν σχέδιον τοῦ Ἐπιτελείου δέν προεβλέπετο ἡ οὐδ' ἐπὶ μίαν ὥραν προβολή ἀντιστάσεως ὑπὸ μόνης τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Προεβλέπετο ἄμεσος συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος καί κάλυψις τῶν χειρσαίων δυνάμεων, ἐν Κύπρῳ, ἀπὸ ἀέρος καί θαλάσσης. Παρά ταῦτα, δηλαδή παρά τὸ γεγονὸς ὅτι παρέλυσε, κατὰ τὴν κρίσιμον σπινθήρα τὸ δόγμα τοῦ ἐνιαίου ἀμυντικοῦ χώρου Ἑλλάδος-Κύπρου, οἱ Κύπριοι ἀντεστάθησαν ἐπὶ ἡμέρας μόνοι, φορπζόμενοι μόνον ἀπὸ τὰ παραισθησιογόνα τῶν ἐμβατηρίων καὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν πολεμοκαρῶν δηλώσεων. Ὅταν δέ ὁ κ. Καραμανλῆς ὁμιλῇ δι' ἐλλειπεῖς συνθέσεις τῶν μονάδων τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς ὥφειλε νά σκεφθῇ ὅτι χιλιάδες Κυπρίων, χωρὶς ὑποχρέωσιν στρατεύσεως, ἔσπευσαν νά ἀνιμωπίσουν τὸν «Ἀπίλα». Ἐκατοντάδες ἀπὸ τοὺς ἐθελοντάς αὐτοὺς οὐδέποτε ἐπανῆλθον. Ἄφησαν τὰ νεκρά σώματά των εἰς τὰ κορυφὰς τοῦ Πενταδακτύλου, εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κυρηνείας, εἰς τοὺς πυρπολημένους ἐλαιῶνας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου! Ἀντὶ κλεῦσθαι οὗτοι δέν ἤξιζον ἓνα μνημόσυνον;

Οἱ «λιποτάκται» καταλαμβάνουν ἐχθρικά τάνκς!

Κατὰ τὸ μεσοδιάστημα τῶν δύο ἐπιχειρήσεων τῶν Τούρκων, κατὰ τὸ ὅποῖον ὁ κ. Καραμανλῆς θέλει τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας, ὡς διαλελυμένους καὶ ἀπροθύμους νά πολεμήσουν, ἐσημειοῦντο ταῦτα: Παρ' ὅτι οἱ Τούρκοι κατεῖχον τὴν Κυρηνεῖαν καὶ προσεπάθουν, διὰ τοπικῶν ἐπιχειρήσεων νά ἐπεκταθοῦν, οἱ Κύπριοι καὶ οἱ Ἑλλαδίται ἀξιωματικοὶ των ἀντίσταντο καὶ εἰς τὸν Καραβᾶν, καὶ εἰς τὴν Λάμπηθον, καὶ εἰς κάθε κορυφήν καὶ πρόσβασιν τοῦ Πενταδακτύλου. Καὶ ἀνελάμβανον καὶ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας. Ἀποτέλεσμα μερικῶν ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή Τουρκικῶν τάνκς καὶ ἡ κατάληψις ἄλλων τὰ ὅποια μετεφέρθησαν εἰς τὰ μετόπισθεν καὶ εὐρίσκονται, ἔκτοτε, ἐντεταγμένα εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Βεβαίως, ὅμως, ὅταν ἓνας στρατὸς διαλύεται καὶ λιποτακτῇ, δέν καταλαμβάνει τὰ τάνκς τοῦ ἐχθροῦ ἐπιπθέμενος καὶ δέν ἀναρτᾷ ὑπερηφάνως ἐπ' αὐτῶν τὴν Κυανόλευκον!... Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν τῆς εἰσβολῆς, μετὰ τὰς μεραρχίας τοῦ «Ἀπίλα» ἀνεμποδίστους ἀπὸ Ἑλλαδικῆς

πλευρᾶς, ὅτε ἡ ἰδίᾳ ἡ Λευκωσία περισφίγγετο θανασίμως, ὑπῆρξαν ἡρώϊμοι, ἡ φύσις τῶν ὁποίων ἀπαγορεύει εἰς τόν κ. Καραμανλῆν νά χλευάζη αὐτοὺς πού ἐγκατέλειψε. Ἡ δυσκελῆς λαβὴ τῶν Τουρκικῶν ἀρμάτων ἐκλείεν ἐκ δύο κατευθύνσεων. Ἐξ ἀνατολῶν παρὰ τὰ χωρία Τύμβου καὶ Γέρι καὶ ἐκ δυσμῶν παρὰ τὸ προάσιον Ἄγιος Δομέτιος. Οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῶν Τούρκων δὲν ἐπετεύχθησαν, ἀπόδειξις δὲ τῆς προβληθείσης ἀντιστάσεως εἶναι τὰ κουφάρια τῶν τουρκικῶν τάνκς τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἔτη ἐσκούριαζαν εἰς τὴν οὐδετέραν ζώνην.

Καί, ἐπὶ τέλους, ὁ μέσος Κύπριος θά ἡδύνατο νά ἐρωτήσῃ: Καλά, ἔστω ὅτι ἐδῶ, εἰς τὴν Κύπρον, ἐσημειώθησαν ἀνεπάρκειαι καὶ ἐλλείψεις. Ἀλλὰ αὐτὰ ἐγιναν ὑπὸ τὸ κράτος ἐνός αἱματηροῦ καὶ ἀνίσου πολέμου καὶ ὑπὸ τὴν ἀποκαρδιωπικὴν διαπίστωσιν ὅτι ἡ Μήτηρ Ἑλλάς ἄφησε – διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν – ἀβοήθητον τὴν θυγατέρα. Ἐκεῖ, εἰς τὴν Ἑλλάδα, κράτος ὀργανωμένον, μέ πειθαρχίαν, νόμους καὶ σχέδια, πῶς δὲν κατωρθώθη, τὸ μὲν 1974 οὐδέ ἐπιστράτευσις νά γίνῃ, ἔκτοτε δὲ οὔτε ἡ στοιχειώδης ἀμυντικὴ θωράκισις τῆς Κύπρου νά ἐπιτευχθῇ;

Ἐπειδὴ, ὅμως, ἡ κατάπτυστος θεωρία ὅτι ἐν Κύπρῳ «δὲν προεβλήθη ἀντίστασις» καὶ ὅτι οἱ πάντες σχεδόν ἐλιποτάκουν φαίνεται ὅτι κερδίζει ἔδαφος ἐν Ἑλλάδι, πρέπει ἐν συντόμῳ νά ἴδωμεν ὀρισμένας μαρτυρίας ἐκ τῆς «ἄλλης πλευρᾶς τοῦ λόφου».

Κατ' ἀρχὴν ὁ ἀναγνώστης πρέπει νά ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι κατὰ τὴν εἰσβολὴν ἔδρασαν:

1) Ἡ Ἑλληνικὴ Δύναμις Κύπρου (ΕΛΔΥΚ), δηλαδὴ τὸ Σύνταγμα Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον δυνάμει τῶν Συμφωνιῶν ἠδρευεν ἔξωθι τῆς Λευκωσίας ἀπὸ τοῦ 1960. Ἡ ΕΛΔΥΚ ἔδρασε δι' ἐπιθέσεων εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κιόνελι, βορείως τῆς Λευκωσίας, διὰ νά ἀποκόψῃ εἰς δύο τὸν θύλακον τῶν Τούρκων καὶ νά ἀπαγορεύσῃ ἐπαφὴν καὶ σύνδεσίν του μὲ τὸ προγεφύρωμα τῆς Κυρηνείας.

2) Αἱ μονάδες τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς συναδελφωμέναι ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὐκὶ διεσπασμέναι ὥς γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς, αἱ ὁποῖαι μὲ ἐπὶ κεφαλῇς τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ἀξιωματικούς των, ἔδρασαν εἰς διάφορα μέτωπα τόσοις εἰς τὴν φάσιν «Ἀπίλας 1» ὅσον καὶ εἰς τὴν φάσιν «Ἀπίλας 2». Διὰ τὴν ΕΛΔΥΚ πρέπει νά προστεθῇ ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιθε-

πικρήν ἐνέργειαν τῶν Τούρκων ἠγωνίσθη ἡρωϊκώτατα παρὰ τό στρατόπεδόν της διαφυλάξασα τό 'Αεροδρόμιον Λευκωσίας τό ὁποῖον ματαίως ἐπεχείρησαν, δι' ἰσχυρῶν ἐπιθέσεων ἀρμάτων καί πεζικοῦ καί ὑπό βροχήν ὀλμων, νά καταλάβουν οἱ Τούρκοι.

Λοιπόν ἡ «ἄλλη πλευρά» τοῦ λόφου. Ὁ τότε ἀρχηγός τῆς Τουρκικῆς Ἀεροπορίας, Ἀλπκαγια ἐδήλωσε τῷ 1976 τά ἑξῆς:

«Κατά τήν δευτέραν ἡμέραν τῆς Τουρκικῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ΕΛΔΥΚ προσέβαλε τās θέσεις μας. Αἱ μονάδες πεζικοῦ εὐρίσκοντο εἰς πολύ δύσκολον θέσιν. Εἶχον διασπασθῇ εἰς δύο. Ἐζητήθη ἡ βοήθεια τῆς Ἀεροπορίας. Καί τήν παρέσχομεν κατά τόν πλέον ἀποτελεσματικόν τρόπον. Λόγω τῆς δραστηριότητος τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων ἀνεχαιτίσθη ἡ ἐπιθέσεις ἐκεῖνη. Διαφορετικά θά ἡδύνατο νά ἐπέλθῃ ἡ καταστροφή. Μόνον ἐγώ γνωρίζω τās στενοχωρίας ἐκεῖνης τῆς νυκτός. Διά τό θέμα αὐτό εἶχον ληφθῇ μηνύματα ἀπό τήν πρεσβείαν μας εἰς τήν Λευκωσίαν καί ἀπό τόν κ. Ντενκτάς».

Πράγματι ὡς εἶχον κατηγορήσει τόν Τουρκοκύπριον ἡγέτην οἱ ἀντίπαλοί του, οὗτος κατά τās κρίσιμους ὥρας τῆς προελάσεως τῆς ΕΛΔΥΚ ἐντός τοῦ Τουρκικοῦ τομέως — ὑπό τήν κάλυψιν, σημειωτέον, τῶν παμπалаίων ἀρμάτων Т34 τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς — «εἶχε κρυβῇ εἰς τά ὑπόγεια»!

Ἄλλως τε, ὡς ἐδημοσίευσε τόν Σεπτέμβριον 1975 ἡ «Λίμπρ Μπελζίκ», ἀρμόδιοι τοῦ Τουρκικοῦ Ὑπουργείου Ἀμύνης ἐδήλωσαν ὅτι κατά τήν τρίτην ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς ὑπῆρχεν εἰς τήν Ἀγκυραν ἡ σκέψις νά ἀποσυρθοῦν αἱ καθηλωμένοι εἰς τό προγεφύρωμα ἀποβαπκαί δυνάμεις.

Ὑπάρχει, ὅμως, καί ὁ ἀρχηγός τῶν δυνάμεων εἰσβολῆς, ὁ Στρατηγός Μπεντρεντίν Ντεμιρέλ ὁ ὁποῖος εἰς μακράν συνέντευξίν του, κατά τόν Ἰούλιον 1986 πρὸς τήν «Χουρριέτ» ὁμολογεῖ αὐτά τά ὁποῖα ἀποσιωπᾷ ὁ κ. Καραμανλῆς. Πλέκει τό ἐγκώμιον τῶν Ἑλλαδιτῶν καί τῶν Κυπρίων μαχητῶν, τονίζων ὅτι δέν εἶδε κανένα νά ἀγκαταλείπῃ τήν θέσιν του, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι σκληροὶ πολεμισταί καί ὅτι ἐάν διέθετον καλήν διοίκησιν καί ἀεροπορικὴν κάλυψιν, ἡ ἀπόβασις τῶν Τούρκων θά ἀπέλθῃεν εἰς ἀποτυχίαν.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Καραμανλῆς, διὰ νά δικαιολογήσῃ τήν ἰδικήν του ἀνεπάρκειαν καί πλῆθαροῦς, γράφει ὅτι ἐσημειώθησαν

λιποταξίαι καί άνυποταξίαι εἰς τὴν Κυπριακὴν Ἐθνικὴν Φρουράν, πρέπει νά τοῦ λελθῇ τοῦτο: Κατά τὰς πρῶτας δύο ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων, κατά τὰς ὁποίας ἐφαίνετο ὅτι ἦτο θέμα ὠρῶν ἡ ἐμπλοκὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, περισσότεροι ἦσαν οἱ ἐθελοντικῶς προσπιθέμενοι εἰς τὰς τάξεις τῶν μαχομένων ἀπὸ τοὺς άνυποτάκτους. Ἐκράτουν μέ τὰ δόνπα τὴν ἄμυναν, κατέρριπτον ἀεροπλάνα, ἐξεκαθάριζον ἀλεξιπωπιστὰς καὶ ἀνέμεναν. Ἐκοίταζαν τοὺς θολοὺς ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῶν πυρκαϊῶν οὐρανοὺς καὶ ἀνέμενον νά ἱδουν ἐπὶ τέλους τὰ καλύβδινα περὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας, ὡς προέβλεπον τὰ σχέδια. Ἀλλοίμονον! Τὰ ὑπεριπτάμενα ἀεροπλάνα τὰ ὁποῖα ἐνήργουν συνεχεῖς φονικὰς βυθίσεις, ἦσαν μόνον Τουρκικά!

Ἐάν ἡ Ἑλλάς συμμετεῖκεν εἰς τὸν πόλεμον, εἴτε κατὰ τὸν «Ἀπίλα 1» εἴτε κατὰ τὸν «Ἀπίλα 2», νά εἶναι βέβαιος ὁ κ. Καραμανλῆς, ὅτι ἡ πληρότης τῶν μονάδων δέν θά ἦτο 100% ἀλλὰ 200%. Ἡ ἐθελοντικὴ συμμετοχὴ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας εἶναι παλαιὰ παράδοσις τῶν Κυπρίων. Ἀπὸ ἐκεῖ πολλοὶ κατὰ καιροὺς καὶ ἐκλεκτοὶ ἐξεκίνησαν διὰ νά ἀγωνισθοῦν ἐθελοντικῶς καὶ νά ἀποθάνουν ἐδῶ εἰς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα, ἰδανικὸν μέγα καὶ πρῶτον προτοῦ τό θολώσουν αἱ ἀντεθνικαὶ Συμφωνίαι Ζυρίχης - Λονδίνου. Τό ἐρώτημα εἶναι πόσοι ἐντεῦθεν ἔπραξαν τό ἴδιον διὰ τὴν Κύπρον...

Ντεμιρέλ: «Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ἄριστα»

Ὅ,τι ἀρνεῖται νά ἀποδώσῃ εἰς νεκροὺς καὶ ζῶντας ὁ κ. Καραμανλῆς, τό παρέχουν οἱ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς εἰσβολῆς Τοῦρκοι ἀνώτατοι ἀξιωματικοί. Ἡ κριτικὴ τῶν διὰ τὴν ἀντίστασιν τὴν ὁποίαν συνήντησαν ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἐάν σκεφθῇ κανεῖς ὅτι ἡ Τουρκικὴ ψυχὴ καὶ φυλετικὴ ἰδιοσυστασία ὑπῆρξε καὶ εἶναι, κατὰ κανόνα, χλευαστικὴ καὶ μειωπικὴ τῶν ἀντιπάλων τῶν Τούρκων.

Εἵχομεν μείνει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν δυνάμεων εἰσβολῆς στρατηγὸν Μπ. Ντεμιρέλ, ὁ ὁποῖος ἐδήλωσε πρὸς τὴν «Χουρριέτ» καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ὁ ἐχθρὸς ἀπετέλει μέρος καλῶς ἐκπαιδευμένων τμημάτων. Εἰς αὐτὰ τὰ τμήματα περιλαμβάνετο καὶ τό Ἑλληνικόν

Ἀπόσπασμα (ΕΛΔΥΚ), εἰς Λευκωσίαν, τό ὁποῖον ἦτο μία πολὺ ἰσχυρά μονάς, μέ ἐκπαίδευσιν πρώτης τάξεως. Μερικαί ἀπό τὰς μονάδας τῆς Ἑλληνοκυπριακῆς Ἐθνοφρουρᾶς ἦσαν καλαί, ἐνῶ ἄλλαι ἦσαν κακαί. Αἱ μονάδες αὐταί ἐπέδειξαν ἡρωϊσμόν καί θάρρος καί προέβαλον ἀντίστασιν ἀναλόγως μέ τοὺς ἀξιωματικούς τοὺς ὁποίους εἶχον ἐπὶ κεφαλῇς.

Ἀναφερόμενος εἰς τὰς κρισίμους ὥρας καθ' ἃς — ὡς ἀνεφέρθη — διεσπάσθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων τό ἐχθρικόν μέτωπον παρά τό Κιόνελλι, ὁ Ντεμιρέλ λέγει: «Ἐζήσαμεν κρισίμους σιγμάς, ἀφοῦ ἐπὶ ἓν διάστημα ἐκλείσθη ἡ ὁδὸς Λευκωσίας - Κυρηνείας». Εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς συνεντεύξεώς του ἀναφέρει: «Υπῆρχαν, ἡμέραν καὶ νύκτα, μάχαι-πολὺ αἱματηραὶ μάχαι». Τὸν ἠρώτησεν ὁ Τοῦρκος δημοσιογράφος ὁ ὁποῖος ἐλάμβανε τὴν συνέντευξιν ἐάν «οἱ Ἕλληνες εἶναι δειλοί» καὶ ἐάν «ἐτράπησαν εἰς φυγὴν» καὶ οὗτος ἔδωκε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν:

«Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ἀριστα. Ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι ἓνα ἔθνος πολεμιστῶν. Δηλαδή ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς ἐναντίον μας. Αἱ Ἑλληνικαὶ μονάδες δέν ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των. Αὐτὸ τό μαρτυροῦν οἱ νεκροὶ ποὺ ἄφησαν. Οὐδέποτε εἶδα ἔστω καὶ ἓνα Ἕλληνα νὰ τό βάζει στα πόδια διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του».

Εἶπε καὶ ἄλλα ἀνάλογα ὁ Τοῦρκος ἀρχιστράτηγος, διὰ νὰ πείσῃ δὲ τὸν δύσπιστον Τοῦρκον δημοσιογράφον ὅτι ὑπῆρξεν ἀγὼν καὶ ἀντίστασις τοῦ ἔφερεν ὡς παράδειγμα τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπιθέσεών του εἰς δύο μέτωπα, τὸ Ἀεροδρόμιον καὶ τὸ προάσιον Ἅγιος Παῦλος. «Υπῆρχον παντοῦ ἐστίαὶ ἀντιστάσεως», εἶπε χαρακτηριστικῶς. Καὶ αὐτὰ ὅλα κατὰ τὸν «Ἀπίλα 2», ὅτε οἱ Κύπριοι ἦσαν πάλιν μόνοι, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἐλπίδα πλεόν, ἀφοῦ «ἡ Κύπρος εὐρίσκετο μακράν». Πάντως οὐχὶ περισσότερον μακράν ἀπὸ ὅσον ἔλεγον αἱ γεωγραφικαὶ ἀποστάσεις κατὰ τὸ 1959, ὅτε ὁ κ. Καραμανλῆς ὑπέγραφε τὸ δικαίωμα μονομεροῦς στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως τῆς Τουρκίας... Ἐπέρασαν 15 ἔτη διὰ νὰ ἀντιληφθῇ, ὡς γράφει, τὴν 13ην Αὐγούστου 1974, «τό μέγεθος τῆς δολιότητος καὶ τῆς ἀνεπαιθήτου τῆς Τουρκίας»!

Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ γραμμὴ τῆς «μὴ ἀντιστάσεως», διότι ἀντίστασις σημαίνει κλυδωνισμόν καὶ ἐνδεχομένως ἀπώλειαν τῆς ἐξουσίας, εἰς τὴν ὁποίαν θητεύει ὁ Καραμανλισμός, ὠδή-

γησε καί εἰς τὴν ἀποψιν ὅπ ἡ Μεραρχία πού εὐρίσκετο ἐκεῖ κατὰ τὰ ἔτη 1964-1967 ἦτο «ἄχρηστη». Περίεργος ἀληθῶς σύμπτωσις ἀπόψεων μέ τόν Γ. Παπαδόπουλον, ὁ ὁποῖος οὐ- χί μόνον ἀπέσυρε τὴν Μεραρχίαν ἀλλὰ καί εἶπεν ὅπ ἡ ἐκεῖ παρουσία της ἦτο «παράνομη». Καταρώμενοι, λοιπόν, τόν Γ. Παπανδρέου πού ἀπέστειλε τὴν Μεραρχίαν, ἃς ἐπαινέσουν τόν Γ. Παπαδόπουλον πού τὴν ἀπέσυρε! Ἄλλ' ἐάν ἦτο «λά-θος» ἡ ἀμυντική θωράκισις τῆς Κύπρου διὰ μιᾶς Μεραρχίας τῷ 1964 καί ἐάν ἦτο «ἄχρηστη» ἡ δύναμις αὐτή (κατὰ τὰς δη-λώσεις Ε. Ἀβέρωφ καί Ἀγγ. Βλάχου), πῶς θά ἦτο σωτήριος ἡ Μεραρχία - Φάντασμα πού δῆθεν θά ἀπέστελλεν ὁ κ. Κα-ραμανλῆς τόν Αὐγουστον 1974; Ἡ παλαιὰ πραγματική Με-ραρχία ὑπῆρχεν ἐκεῖ προληπτικῶς καί μέ γραμμὴν τότε τὴν Ἑνωσιν καί χωρὶς οὐδέ ἓνα Τοῦρκον στρατιώτην ἐπὶ τῆς Νή-σου. Καί ἦτο «ἄχρηστη»! Ἀναγκαῖα δέ ἦτο ἡ Μεραρχία - Φάντασμα τοῦ 1974, μέ τρεῖς Μεραρχίας τοῦ «Ἀπίλα» ἥδη προελαυνούσας! Ποῖον κοροϊδεύουν;

Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα προβάλλει καί ἰσχυρίζεται εἰς τό Ὑ-πόμνημά του ὁ κ. Καραμανλῆς, ἔχει ἓνα δίκαιον: Ὅταν ἀνέ-λαβε τὴν ἐξουσίαν εἶχε νά ἀντιμετωπίσῃ μίαν δυσχερῆ κατὰ-στασιν, ἡ ὁποία συνίστατο κυρίως εἰς τὰ ἑξῆς:

1) Ὅσθάνετο ἀσταθὴς ἀφοῦ εἰς τὴν παρουσίαν καί τόν ρόλον του ἐνίστατο μερὶς τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας καί ἀφοῦ αἱ Ἰωαννινδικαὶ δυνάμεις ἤλεγχον τό λεκανοπέδιον τῆς Ἀπι-κῆς.

2) Εἰς τὴν Κύπρον, ἀπὸ τῆς 22ας Ἰουλίου, οἱ Τοῦρκοι εἶ-χον ἐνώσει τό προγεφύρωμα τῆς Κυρηνείας μέ τόν Τουρκο-κυπριακὸν θύλακον τῆς Λευκωσίας, δηλαδή εἶχον δημιουρ-γήσει σοβαρὸν τετελεσμένον γεγονός.

Αἱ ἀλήθειαι, ὅμως, αὐταὶ δέν δύνανται νά δικαιολογήσουν τὴν ἀτολμίαν καί τὴν ἀνεπάρκειαν πού ἐπεδείχθησαν ἐν συ-νεχείᾳ, τόσον εἰς τὸν στρατιωτικὸν ὅσον καί εἰς τὸν διπλωμα-τικὸν τομέα.

Ὁ Καραμανλῆς διὰ τὴν Μεραρχίαν Φάντασμα

Διὰ τοὺς χειρισμοὺς του, εὐθύς ὡς ἐξαπελύθη ἡ δευτέρα ἐ-πίθεσις τοῦ «Ἀπίλα» (14.8.1974), ὁ κ. Καραμανλῆς γράφει:

«Στὴν Ἀθήνα, μόλις πληροφορήθηκα τὴν ἐγκληματικὴ αὐτὴ ἐνέργεια τῶν Τούρκων, ἔσπευσα – συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν ὑπουργό κ. Ράλλη – στὶς 5 τὸ πρωῒ στοῦ Πεντάγωνο, ὅπου συναντήσαμε τὸν κ. Ἀβέρωφ καὶ τοὺς τέσσερις ἀρχηγούς τῶν Ἐπιτελείων. Συνεκροτήθη ἀμέσως σύσκεψη, τὰ συμπεράσματα τῆς ὁποίας ἐκτίθενται λεπτομερῶς στοῦ συνημμένο Πρακτικὸ τῆς 14ης Αὐγούστου, πού συνέταξε ὁ κ. Ἀβέρωφ. Ἀφοῦ ἐνημερώθηκα ἐπὶ τῆς καταστάσεως, ἔδωσα ἐντολή. Πρῶτον, ὅπως τὰ τρία ὑποβρύχια πού εὐρίσκοντο καθ' ὁδὸν πρὸς Κύπρο ἐπισπεύσουν τὴν πορεία τους καὶ προσβάλλουν τὶς τουρκικὲς ναυτικὲς δυνάμεις. Καί δεύτερον, ὅπως τὸ σταθμεῦον στοῦ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης σημῆνος ἀεριοθουμένων ἀπογειωθεί ἀμέσως καὶ ἀναλάβει δράση στὴν Κύπρο.

»Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐπιτελείων διετύπωσαν ἀνηρρήσεις θεωροῦντες τὴν ἐπιχείρηση αὐτὴ ἀνέφικτη καὶ ἐξέθεσαν τοὺς κυνδύνους πού θὰ ἀντιμετώπιζε. Κατόπιν τούτου ἐγκατελείφθη ἡ ἀνωτέρω σκέψη καὶ ἔδωσα ἐντολὴ νὰ ἐτοιμασθῇ τάχιστα μία Μεραρχία στὴ Ρόδο ἢ στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ ἀποσταλεῖ μὲ πρώτη εὐκαιρία στὴν Κύπρο. Οἱ ἀρχηγοὶ ἐδήλωσαν ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ συγκροτηθεῖ ἡ Μεραρχία αὐτὴ σὲ 5-7 ἡμέρες, προσέθεσαν ὅμως ὅτι θὰ ἦταν ἀδύνατον νὰ φθάσει στὴν Κύπρο χωρὶς πλήρη ἀεροπορικὴ κάλυψη, δεδομένου ὅτι θὰ ἐβάλλετο καθ' ὁδὸν ἢ καὶ ἂν ἐφθανε θὰ παρέμενε αἰχμάλωτη τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι, σὲ ἀντίθεση μ' ἐμᾶς, εἶχαν τὴν εὐχέρεια νὰ ἐνισχύσουν ἀπεριόριστα τὶς δυνάμεις τους».

Πρέπει νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι, ὅταν ἐξαπελύθη ὁ ἀναμενόμενος «Ἀπίλας 2» ἦτο ἀργὰ πλέον διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ παρέμβῃ καὶ νὰ παράσκη στρατιωτικὴν βοήθειαν εἰς τὴν Κύπρον. Οὔτε μεραρχαὶ ἐτοιμοπόλεμοι δύναται νὰ σχηματισθοῦν μὲ τὸ πάτημα ἐνός κουμπιοῦ, οὔτε ὁ πλοῦς πρὸς τὴν Κύπρον ἦτο ἀσφαλὴς πλέον χωρὶς ἐπαρκὴ ἀεροπορικὴν κάλυψιν, ἀλλ' οὔτε καὶ αἱ τυχόν ἀφικνούμεναι εἰς Κύπρον δυνάμεις θὰ ἠδύναντο νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων, πρὸς Μόρφου καὶ Ἀμμόχωστον. Εἰς τὴν καλυτέραν περίπτωσιν, καὶ χωρὶς ἀκόμη νὰ προσβληθοῦν κατὰ τὸν πλοῦν θὰ ἐφθάναν εἰς τὴν Κύπρον κατόπιν ἐορτῆς, ἀφοῦ δηλαδὴ εἶχεν ἤδη συρθῇ, μέσα εἰς κόλασιν αἵματος καὶ χαλασμοῦ, ἡ διχοτομικὴ γραμμὴ. Διότι ἡ ἐπιχειρήσις διήρκεσε κάποιον ὀλιγώτερον ἀπὸ δύο ἡμέρας. Δηλαδή ἡ «Μεραρχία Καρα-

μανλή» θά ἔφθανε διά νά ρίψη ημπηκᾶς βολᾶς παρά τούς ὀμαδικούς τάφους ἀξιωματικῶν, στραπωτῶν καί ἰδιωτῶν! Ἡ νά ἐπανδρώσῃ τήν διχοτομικήν γραμμὴν ἀντιπαρατάξεως, ἡ ὁποία ἰσχύει μέχρι σήμερον.

Ἡ πρόθεσις περὶ Μεραρχίας δέν εἶχε πρακτικὴν ἀξίαν. Πάντως ὑπάρχει καί ἡ ἀποψις, περὶ τῆς ὁποίας ἦδη ἐγίνε λόγος, ὅτι πρόσκημα ἦτο ἡ ἐπὶ κλησις τῆς ἀνάγκης ἀμέσου ἐνισχύσεως τῆς Κύπρου. Πρόσκημα ἠθικῆς μειώσεως τῶν στραπωτικῶν, ἀλλὰ καί ἀνέτου ἐκτοπίσεως τῶν ἀπὸ τὴν Ἀπικὴν ὅπου ἐδημιουργοῦν κλοιὸν ἐπίφοβον διά τόν κ. Καραμανλῆν.

Ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ τοῦ Καραμανλισμοῦ ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ὄχι ἀναμέτρσις μέ τὴν Τουρκίαν, ἡ ὁποία ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα εἰς συνεχῆς κομβολόγιον ὑποχωρήσεων καί ταπεινώσεων, δέν γίνεται πιστευτὴ ἡ αἰφνιδία μεταμόρφωσις τοῦ κ. Καραμανλῆ εἰς... ναυμάχον καί πολέμαρχον, ὁ ὁποῖος — ὡς ἄλλος Δόν Ζουάν ὁ Αὐστριακός — θά ἠγεῖτο τῆς ἀρμάδας πρὸς Κύπρον. Ἀλλὰ ὁ Δόν Ζουάν εἶχε τουλάχιστον φθάσει μέχρι Καστελλορίζου καί ἐν συνεχείᾳ ἐπέτυχε τὸν ἱστορικὸν ἀθλον (1571) τῆς Ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου!

Τί ἡδύνατο νά γίνῃ; Ἀπὸ μὲν στραπωτικῆς ἀπόψεως ἐπεβάλλετο ὅπως ἡ Ἑλλάς, δυνάμει τοῦ νομίμου δικαιώματός της ὡς Ἑγγυητρίας Δυνάμεως, ἀπὸ τῆς 23ης Ἰουλίου, ἀφοῦ διεπίστωσε τὴν Τουρκικὴν παραβίαν τῆς συμφωνίας καταπαύσεως τοῦ πυρός, ἀρχίσῃ συνεχῇ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων πρὸς τὴν Κύπρον. Οἱ Τοῦρκοι δέν ἡδύναντο εὐχερῶς νά ἀντιδράσουν, πρῶτον διότι οἱ ἴδιοι πρῶτοι ἦσαν ἔνοχοι παρασπονδίας καί δεύτερον διότι αἱ θέσεις τῶν εἰς τό προγεφύρωμα ἦσαν ἀσταθεῖς ἀφοῦ ἡδύναντο νά βληθοῦν πανταχόθεν, οὐδόλως δέ εἶχον ἀποκτήσει ἰσχύν ἀντεπιθέσεως ἐν Κύπρῳ.

Ἀπὸ διπλωματικῆς πλευρᾶς ἐπεβάλλετο, τουλάχιστον, νά καταγγεῖλῃ ἡ Ἑλλάς τὰς συνεχεῖς ἐνισχύσεις καί προωθήσεις τῶν Τουρκικῶν δυνάμεων καί νά ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὰς συνομιλίας τῆς Γενεύης. Ἀντ' αὐτοῦ, ὁ κ. Μαῦρος ἐννηκαλίζετο τὸν Τοῦρκον Γκιουνές καί ἐδήλωνε μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι εἶχεν ἐπιτύχει συμφωνίαν, βάσει τῆς ὁποίας θά ἀποχωρήσουν ἐκ Κύπρου τὰ ἀποβιβασθέντα Τουρκικὰ στρατεύματα!...

Τό ἀδρόν συμπέρασμα ἐξ ὧσων ἔχουν ἐκτεθῆ εἶναι ὅτι ὑπῆρχε δυνατότης νά βοηθηθῇ ἡ Κύπρος ἐγκαίρως, τόσον

από διπλωματικής όσον καί από στρατιωτικής άπόψεως, κατά τό μεσοδιάστημα τών δύο έπιχειρήσεων του «'Απίλα». 'Η παράλειψις βαρύνει τόν κ. Καραμανλήν, του όποίου αί ευθύνηαι δέν είναι δυνατόν νά άποσεισθούν διά του μύθου τής Μεραρχίας.

Ήδράνεια πρό του σαφεστάτου κινδύνου

Ή άπειλή τών Τούρκων επί τρεΐς εβδομάδας, μετά τήν κατάληψιν τής Κυρηνείας ήτο σαφής καί άναμφισβήτητος. Εΐναι χαρακτηριστικόν τό γεγονός όπ, έξ ήμέρας πρό τής εξαπολύσεως του «'Απίλα 2», ή «'Εστία» εις σχολίόν της υπό τόν τίτλον «'Ο έν εξελίξει κίνδυνος» έγραφε:

«Εΐναι προφανές όπ ή μέχρι τουδε καταληφθεΐσα υπό τών Τούρκων περιοχή εις τόν άξονα Κυρηνείας - Λευκωσίας, πόρρω άπέχει από του νά ίκανοποιη τόν έπιδρομέα, δεδομένου όπ εΐναι όλως άνεπαρκής προς έφαρμογήν τών έπεκτατικών σχεδίων τής γείτονος χώρας, δι' ό καί πρέπει νά άναμένεται ή κατ' έξακολούθησιν, κατά τās άμέσως προσεχείς ήμέρας, παραβίασις τής «έκεχειρείας» συνοδευομένη υπό κλιμακώσεως τών πολεμικών έπιχειρήσεων. Συγκεκριμένως οί Τούρκοι θά έπιχειρήσουν, εις τόν δυτικώς τής Κυρηνείας τομέα, νά θέσουν υπό τόν έλεγχόν των καί τήν έτέραν - μέσω του χωρίου Μύρτου - όδόν Κυρηνείας - Λευκωσίας καταλαμβάνοντες τά τελευταΐα επί τών νοτίων ύπωρειών του Πενταδακτύλου Έλληνικά όχυρά (Λάρνακας Λαπήθου, Άγριδάκι κλπ.) ένοϋντες δέ τās προφυλακάς των μετά τών εις τήν περιοχήν Λευκωσίας δυνάμεών των, νά έπεκτείνουν τήν κυριαρχίαν των καί επί τής πεδιάδος τής Μεσαορίας, άπομονοϋντες καί τό Β.Δ. τμήμα τής Νήσου, όπερ εύκόλως, μετά ταϋτα, θά καταλάβουν, δεδομένου όπ διαθέτουν εκεί καί τούς ίσχυρούς θυλάκους τής Λεύκας καί τών Κοκκίνων. Παράλληλως, κινοϋντες άρματα μάχης εις τήν περιοχήν Μιάς Μηλιάς (άνατολικώς τής Λευκωσίας), θά άποκόψουν τήν όδόν Λευκωσίας - Άμμοχώστου, πραγματοποιοϋντες δέ άποβάσεις εις Άγιον Άμβρόσιον, Δαυλόν καί Μπογάζι, θά έπιχειρήσουν νά καταλάβουν καί τήν Καρπασίαν, μέχρι τής παλαιάς πόλεως τής Άμμοχώστου!

»Οὕτως, ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία θά ἔχη ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλο-
κλήρου τοῦ βορείου τμήματος τῆς Κύπρου (ἥτοι τό ἐν τρίτον
περίπου τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς Νήσου), τό ὁποῖον καί
θά προβάλουν ὡς ἰδικόν των ἔδαφος, ἀξιοποιοῦντες τήν ὁμο-
σπονδιοποίησιν! Βεβαίως, ὅμως, εἰς τά διαφανῆ αὐτά σχέδια
τῶν Τούρκων ἡ Ἑλληνική πλευρά ὀφείλει νά ἀντιτάξῃ ἀνυπο-
χώρητον — στρατιωτικήν καί διπλωματικήν — ἀντίδρασιν,
θέτουσα καί τούς Ἀμερικανούς πρό τῶν κολοσσιαίων εὐθυ-
νῶν των».

Τήν 10ην Αὐγούστου 1974 ἡ «Ἑστία» ἀνεδημοσίευσε
Τουρκικόν χάρτην μέ σαφῶς καραγμένην τήν γραμμὴν τῆς
δικοτομήσεως ἡ ὁποία ἠτοιμάζετο νά χαραχθῇ, ἀπό ἡμέρας
εἰς ἡμέραν, διά πυρός καί αἵματος. Ὅλοι, ὅμως, αὐταί αἱ ἔγ-
καιροι προειδοποιήσεις προεκάλουν ἀφρούς λύσεως εἰς τόν
Καραμανλῆν. Ἦνωχλεῖτο ἐπειδὴ τοῦ ὑπεδεικνύετο ἔγκαιρος
ἀντίδρασις. Κατεκεραύνωνεν ὡς ἄφρονας τούς ὑποδει-
κνύοντας τήν καταιγίδα πού ἤρχετο, ἔδιδεν ὑπόσχεσιν δι' ἁ-
ξιοπρεπῆ λύσιν τοῦ ζητήματος καί ἄφηνε σαφῆ ὑπαινιγμόν ὅτι
ἡ Ἑλλάς θά ἔπραπτε δυναμικῶς τό καθῆκον τῆς ἐναντι τῆς
Κύπρου. Εἰς τήν Γενεύην ὁ κ. Μαῦρος ἐνηγκαλίζετο τόν
Τούρκον Γκιουνές καί ἐξέφραζε τήν βεβαιότητα ὅτι θά ἀπε-
σύροντο τά Τουρκικά στρατεύματα! Εἶναι, ἐν προκειμένῳ χα-
ρακτηριστική ἡ δήλωσις Καραμανλῆ τῆς 10ης Αὐγούστου
1974:

«Ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις θά διαθέσῃ ὅλας τὰς δυνάμεις
τῆς διὰ νά ἐπιτύχῃ μίαν λύσιν ἐθνικῶς ἀξιοπρεπῆ καί συμφέ-
ρουσαν εἰς τόν Ἑλληνισμόν τῆς Κύπρου. Καί θά πράξῃ εἰς τό
ἀκέραιον τό καθῆκον τῆς, παρά τὰς τρομακτικὰς δυσχερείας,
τὰς ὁποίας τῆς ἐκληροδότησε ἡ ἄφρων πολιτική τῶν προκα-
τόχων τῆς καί παρά τὰς κωμικὰς ἀντιδράσεις τῶν ἐνόχων διὰ
τὴν σημερινήν τραγωδίαν τῆς Κύπρου. Διότι δέν πρέπει νά
λησμονοῦν οἱ ἑξαλλοι, τόσον ἐν Ἑλλάδι ὅσον καί ἐν Κύπρῳ
ὅτι ἡ παρούσα Κυβέρνησις ἐτέθη πρό τετελεσμένων γεγονό-
των. Καί δέν πρέπει ἐπίσης νά ἀγνοοῦν ὅτι ἡ ἐναντίον μας
παγκοσμία κατακραυγὴ μετεβλήθη εἰς θερμὴν συμπάραστα-
σιν μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν μεταβολήν».

Δύναται ὁ καθείς νά ἐξαγάγῃ, τὰ συμπεράσματά του διὰ
τό ποῖος συνελάμβανεν αὐθεντικῶς τὰ ἀνατριχιαστικά μηνύ-
ματα τῶν στιγμῶν καί ποῖος ὄχι. Ποῖος διακατείχετο ὑπό

πραγματικῆς ἐθνικῆς ἀγωνίας καί ποῖος ἐτροφοδότει καί προέβαλλε — ἀκόμη καί εἰς ἐκείνας τὰς ὥρας τοῦ ἀφανισμοῦ — τὴν νοσηρὰν ἐγωπάθειάν του.

Οὔτε «λύσιν ἀξιοπρεπῇ καί συμφέρουσαν» εὔρεν ὁ κ. Καραμανλῆς, οὔτε «ἔπραξε εἰς τὸ ἀκέραιον» τὸ καθῆκον του, ὡς ὑπέσχετο. Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν ὥραν τῆς πολεμικῆς ἀναμετρήσεως οἱ λεονταρισμοὶ τοῦ κ. Μαύρου, τὰ φληναφήματα Καραμανλῆ περί Μεραρχίας καί αἱ ὡς ἄνω σαφεῖς ὑποσχέσεις πρὸς τοὺς Κυπρίους, μετετράπησαν εἰς τὸ περιδεές καί ἔνοχον δόγμα ὅτι «*ἡ Κύπρος εὐρίσκεται μακράν!*»

Ὁ Καραμανλισμός ἐπρόδωσε τὴν Κύπρον

Ὁ Καραμανλισμός ἐμίσει καί μισεῖ τὴν Κύπρον. Ἀπὸ τοῦ «μνημονίου» τοῦ 1955, δυνάμει τοῦ ὁποῖου ὁ κ. Καραμανλῆς κατέσχε τὴν πρωθυπουργίαν δεσμευθεὶς νὰ «κλείσῃ» οὕτως ἢ ἄλλως τὸ Κυπριακὸν μέχρι σήμερον. Ὑπάρχουν μαρτυρίαι πολλαὶ ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλῶς τε καί γραπτῶς ὁ κ. Ἄγγ. Βλάχος, διπλωμάτης ἀείποτε θερμάνας τὰς χεῖρας του εἰς τὴν καραμανλικὴν πυράν, ἐξέφρασε αὐτὸ τὸ διάστροφον μῖσος καί τὴν διάθεσιν διασυρμοῦ τῶν Κυπρίων.

Ἀλλὰ καί οἱ Κύπριοι, εἰς ὅλα δυνατόν νὰ ἀντιμάχωνται — θανασίμως μάλιστα — μεταξύ των, γνήσιοι Ἑλλήνες ὄντες, ἀλλ' εἰς ἓν πρᾶγμα ὁμονοοῦν θαυμασίως. Ἐπὶ ἑνὸς συμπεράσματος καταπαύουν τὰς διαμάχας καί ἐκδηλοῦν τὴν ὁμοφωνίαν των ὅλοι ἀπὸ τοῦ πλέον δογματικοῦ κομμουνιστοῦ μέχρι τοῦ πλέον ἀκραίου δεξιοῦ: **Ὁ Καραμανλισμός ἐπρόδωσε καί ἐγκατέλειψε τὴν Κύπρον!**

Διὰ τοῦτο οὔτε ὁ κ. Καραμανλῆς οὔτε τὰ «τσιράκια» του ἀπετόλμησαν ποτέ νὰ ἐπισκεφθοῦν ὑφ' οἷανδήποτε ἰδιότητα τὴν Κύπρον. Τὴν ἐνθυμοῦνται ἀπλῶς ὅταν πρόκειται νὰ τὴν ἐμπλέξουν εἰς τὰς πλεκτάνας των.

Κατὰ τὸ μεσοδιάστημα τῶν δύο ἐπιχειρήσεών τοῦ «Ἀπίλα», παρ' ὅτι ὅλα ἐκραύγάζον ὅτι ἐπικεῖται νέος αἱματηρὸς γῦρος, ὁ κ. Καραμανλῆς δέν ἐσκέπετο σοβαρῶς τὴν Κύπρον. Μέρимνά του ἦτο πῶς νὰ ἐδραιωθῇ καλύτερον εἰς τὴν δοτὴν ἐξουσίαν καί πῶς νὰ ἀπολαύσῃ τὰ διεθνῆ ἐγκώμια διὰ τὴν **«ἀναίμακτον»** παλινόρθωσιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Τό

ὅπ' βεβαίως ἐχύθη καί ἐκύνετο αἷμα Ἑλλαδιτῶν καὶ Κυπρίων εἰς τὴν Κύπρον, ἡ συμφορά τῆς ὁποίας καὶ μόνη ἀποκατέστησε τοὺς θεσμούς, ἦτο.... ἀσήμαντος λεπτομέρεια...

Ἄκρως ἀπόρρητον ἔγγραφον τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας, συνταγέν τὴν 3ην Αὐγούστου 1974, δηλαδὴ ἀκριβῶς μετὰ τοῦ «Ἀπίλα 1» καὶ τοῦ «Ἀπίλα 2», συνώψιζε ὅσα ἐγένοντο καὶ ὅσα παρελείφθησαν, ἀπὸ 20 Ἰουλίου μέχρι 2 Αὐγούστου, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τῆς Κύπρου. Εἶναι ἀποκαρδιωτικόν τὸ κοινόν στοιχεῖον, ὅπ' ὅλα ἔμεναν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἐτοιμασίας καὶ τῶν προθέσεων, οἱ πλόες ἐπραγματοποιοῦντο μέχρι ἐνός σημείου, αἱ πτήσεις ἐγίνοντο μέχρι Κρήτης, τὰ σχέδια κατὰ κανόνα ἐξικινουῦντο μέχρι φορτώσεως ὑλικοῦ, τὰ δὲ πλέον ἀκραῖα τολμήματα ἦσαν αἱ μετασταθμεύσεις δυνάμεων! Σχεδὸν ἐπαίρονται οἱ Ἀρχηγοὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν **«αὐτοσυγκράτησιν»** καὶ τὴν **«ἀποφυγὴν κλιμακώσεως»** πού — ὅπως ἀναφέρουν — ὑπεδείκνυε, ὁ Ἀμερικανικὸς παράγων, χάριν πάντοτε τῆς... ἐπὶ συννοχῆς τῆς Συμμαχίας τοῦ Ν.Α.Τ.Ο.

Τὸ ἔγγραφον ὑπεβλήθη εἰς τὸν κ. Καραμανλὴν, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε εἶχε διατάξει τὴν κατάρπισίν του. Ἀλλὰ δὲν ἐξανέστη καὶ οὔτε ἐπέταξεν αὐθωρεῖ ἀπὸ τὰς θέσεις των τοὺς συντάκτας του, ἐν ᾧ μάλιστα τῆς μετὰ βεβαιότητος ἐπικειμένης ἀναμετρήσεως. Δὲν ἐξερράγη οὔτε ὅταν ἀνέγνωσε τὴν ἐξῆς ἐξοργιστικὴν παράγραφον: *«Αἱ ἀνωτέρω ἐνισχύσεις Ναυτικοῦ καὶ Ἀεροπορίας δὲν ἐνεπλάκησαν εἰς τὸν ἀγῶνα Κύπρου, διότι ἐκρίθη ὅτι ἐμπλοκὴ των θὰ ἀπετέλει αἰτίαν ἐνάρξεως πολέμου μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκία»!*

Ἀλλὰ ὁ πόλεμος ὑπῆρχεν ἤδη καὶ οἱ Τοῦρκοι, μέ τὴν Ἑλλάδα ἀδρανοῦσαν, ἐκέρδιζον ὅ,τι θὰ εἶχον κερδίσει διὰ νικηφόρου ἐπιχειρήσεώς των. Ἄλλως τε, εἰς τὴν Κύπρον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας οἱ Τοῦρκοι ἐπληπτον καὶ ἐφόνευον Ἕλληνας ἐξ Ἑλλάδος, τοὺς ἀνδρας τῆς ΕΛΔΥΚ, τοὺς Ἑλλαδίτας ἀξιωματικούς τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς εἰς Κυρηνεϊαν, εἰς Κοντεμένον καὶ ἀλλαχοῦ ὅπου συνήπτοντο μάχαι. **Ἑλλαδικὸν αἷμα** ἐκύνετο! Δὲν ἐπρόκειτο διὰ τοπικόν... ἐπεισόδιον μέ Ἑλληνοκυπρίους, οἱ ὅποιοι — ἐπὶ τέλους — ἐρρέτωσαν, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐκδοχὴν Ἀγγ. Βλάχου τυγχάνουν... ἡμιέλληνες!

Ὅταν ὠλοκληρώθη ἡ τραγωδία, μετὰ τὴν τελικὴν προέλασιν τῶν Τούρκων (14-15 Αὐγούστου) ὁ κ. Καραμανλῆς διεξε-

δίκησε εϋσημα θάρρους! Προέβη εις δύο έντυπωσιακάς ενεργείας. 'Αφ' ενός άπνυθύνθη πρός τούς Κυπρίους, είπών οπι «**άρετή τής Δημοκρατίας**» — νεοπαγοϋς καί άπαστραπούσης! — **είναι ή αλήθεια**; Καί ποία ήτο ή αλήθεια; 'Οπι «**ή Κύπρος εύρίσκεται μακράν**» διά νά βοηθηθῇ! 'Αφ' έτέρου άπεχώρησεν άπό τό στραπωπκόν σκέλος τοϋ Ν.Α.Τ.Ο.

'Επί τής τελευταίας ενεργείας επιβάλλεται νά λεχθούν περισσότερα. Κατ' άρχήν ή άπελπις αύτή καί άβασάνιστος ένεργεια όμοιάζει μέ τήν ένεργειαν τοϋ μαινομένου συζύγου, ό όποιος άνακαλύψας τήν άπιστίαν τής συμβίας του, σπεύδει εις άποτομήν τοϋ άνδρικού όργάνου του! 'Αλλά άκόμη καί ή δῆθεν άποχώρησις άπό τοϋ Ν.Α.Τ.Ο. κατ' εκείνην τήν κρίσιμον σπιγμήν ήτο ύπολογισμένος κομματικός άντιπεριοσιασμός τοϋ κ. Καραμανλῆ, ό όποιος διά τά πάντα δύναται νά κατηγορηθῇ πλήν ενός: οπι έχει ήμβλυμένον καί βραδυ τό ένσπικτον τής πολιτικῆς επιβιώσεως. 'Επέκειτο τότε ή επάνοδος τοϋ κ. Α. Παπανδρέου εις τήν 'Ελλάδα, ό δέ κ. Καραμανλῆς έξάγων τήν 'Ελλάδα εκ τοϋ Ν.Α.Τ.Ο. ήθέλησεν εκ προοιμίου νά άφαιρέση άπό τόν αντίπαλόν του καίριον άξονα τοϋ άντιπολιτευτικού κατηγορητηρίου. Αυτό ήτο!

'Ο κ. Καραμανλῆς, κατά τήν επακολουθήσασαν περίοδον, έδήλωσεν κατ' επανάληψιν οπι ή 'Ελλάς δέν θά επανέλθη εις τήν Συμμαχίαν, εκτός εάν άρθούν οί λόγοι, οί όποιοι επέβαλον τήν απομάκρυνσίν της. Είς μίαν περίπτωσιν είχε πλέον προωθημένην καί κατηγορημαπκήν διακήρυξιν: 'Η 'Ελλάς δέν θά επανήρχετο εις τό Ν.Α.Τ.Ο. άκόμη καί αν ήροντο οί λόγοι τής άποχωρήσεώς της! Καί επανῆλθεν επαποϋσα καί ύπό μειονεκπωτέρας συνθήκας, χωρίς οί Τουρκοι νά εγκαταλείψουν οϋδέ σπιθαμήν έδάφους.

Οί νεκροί εις τήν πεδιάδα τής Μεσαορίας καί τήν έκτασιν μέχρι Μόρφου εκειντο άκόμη κατά εκατοντάδας, τυμπανιαοι, όταν ήκούσθη έν Κύπρω τό άγγελμα περί άποχωρήσεως εκ τοϋ Ν.Α.Τ.Ο. Οί τελευταίοι λάτρες τής Μητρός Πατρίδος, είθισμένοι εις εύπιστίαν πρός τό 'Εθνικόν Κέντρον, συγκεντρώσαντες τά ύστατα άποθέματα τοϋ έθνικού ρωμαντισμού των, έδημιούργησαν πυρῆνα προσδοκίας: 'Ε, άφοϋ ή 'Ελλάς φεύγει άπό τό Ν.Α.Τ.Ο., τό πράππει διά νά αποδεσμεϋση δυνάμεις καί τās διαθέση διά τήν απελευθέρωσιν τής Κύπρου!

'Η δευτέρα αύτη πλάνη άπεδείχθη χείρων τής πρώτης.

Διότι κατεφάνη ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς δέν ἐξῆλθε τοῦ Ν.Α.Τ.Ο. διά νά δημιουργήσῃ τās προϋποθέσεις ἀγῶνος ἀλλά ἀκριβῶς διά τό ἀντίθετον, διά νά ἀποφύγῃ τήν ἀναμέτρῃσιν! Μέ ὠμὴν εἰλικρίνειαν τό εἶπεν ὁ ἴδιος: «*Ἡ ἀποχώρησις ἀπὸ τοῦ Ν.Α.Τ.Ο. δέν ἦταν ἀπλῶς ἐκαιολογημένη ἀλλά ἀναγκαία. Ἡ ὀργή τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἦτο τόσο ἰσχυρή ἐκείνη τήν ἐποχὴ ὥστε ἡ ἐναλλακτικὴ λύσις τῆς ἀποχωρήσεως θά ἦταν ὁ πόλεμος*» («Ταῖς τῆς Νέας Ὑόρκης», 27.5.1987).

‘Ο «Ἀπίλας»... αἰχμάλωτος τῆς Κύπρου!!!

‘Ο σύγχρονος Ἑλληνισμός, ιδίως δέ ὁ ὠργανωμένος καί συντεταγμένος εἰς ἐλεύθερον κράτος, εὐρίσκεται μονίμως εἰς τραγικὴν πλάνην ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Τούρκους, τās προθέσεις καί τās δυνατότητάς των. Καί αὐτὴ ἡ πλάνη ἐπληρώθη κατὰ καιροὺς μέ αἷμα καί ἐθνικὴν ταπείνωσιν, χωρὶς νά ἀποκλείεται ὅτι τό τοιοῦτον τίμημα θά εἶναι βαρύτερον εἰς τό μέλλον. Τό ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ἐζῆ εἰς τόν κόσμον τῆς αὐταπάτης κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1974, ἀλλά καί ἐτήρει στάσιν ἐπαναποδόσεως, αἱ συνέπειαι τῆς ὁποίας ἀπεδείχθησαν ὀλέθριαι, ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅσα — ἀκόμη καί μετὰ τόν «Ἀπίλαν» — ἐφρόνει περὶ τῶν Τούρκων. Ἀκόμη καί μετὰ τὴν ἐδραΐωσιν τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ εἰς τὰ Ἑλληνικώτατα ἐδάφη τῆς Κύπρου (Ἑλληνικά τοῦλάχιστον ὅσον καί ἡ Πλατεῖα Συντάγματος!) καί μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς διχοτομικῆς γραμμῆς, οὗτος ἐφρόνει ὅτι οἱ Τοῦρκοι εὐρίσκοντο εἰς μειονεκτικὴν θέσιν! Μὴ νομισθῇ δέ ὅτι τοῦ ἀποδίδομεν, αὐθαιρέτως καί ἀθεμίτως, λόγους καί θέσεις πού ἐξυπηρετοῦν τὴν πολεμικὴν μας. Μικρά, πλὴν χαρακτηριστικὰ, ἀπόδειξις τῶν αἰθεροβαμόνων ἀντιλήψεων τοῦ ἀνδρός, ἦτο ἡ ἐξῆς: Εἰς ὁμιλίαν τοῦ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, τὴν 16ην Ἰανουαρίου 1979, μέ ἐπίφασιν ἐπιγραμματικότητος, ἀνέφερε: «*Ὅπως προέβλεψα εὐθύς μετὰ τὴν εἰσβολή, ἡ Τουρκία ἀπὸ κατακτητῆς μετεβλήθη σὲ αἰχμάλωτο τῆς Κύπρου!*»

Μένει κανεὶς ἐμβρόντιος ἀπὸ τὴν ἐγκληματικὴν ἀφέλειαν τοῦ ἀνδρός. Ἐπιβάλλεται, ὅμως, μικρὸς σχολιασμός τῆς ἀνωτέρω ρήσεως. Κατ’ ἀρχὴν, οὐδέ κἀν πρωτοτυπία ἡ φραστικὴ εὐρηματικότης δύναται νά ἀποδοθῇ εἰς τόν Καραμανλῆν,

διότι αποδεικνύεται άπλοϋς λογοκλόπος. Οίκειοποιήθη τήν έκφρασιν, τήν όποίαν διετύπωσε, τόν Αϋγουστον 1974, εις τήν Διάσκεψιν τής Γενεύης, ό Άγγλος ύπουργός Έξωτερικών Τζαίμς Κάλλαχαν, ειπών: *«Τώρα τά Τουρκικά στρατεύματα νομίζουν όπi έχουν αίχμάλωτόν των τήν Κύπρον· μήπως, άποδειχθῇ όπi ταϋτα είναι αίχμάλωτα τής Κύπρου»...* Άλλά ό Κάλλαχαν ήτο Άγγλος καί ίσως αϋτοϊκανοποιείτο μέ καλλιπείας άσκέτους πρός τήν πραγματικότητα. Ή ρήσις του έν πάση περιπτώσει, είχε τό έλαφρυντικόν όπi διευτυπώθη πρό τής έξαπολύσεως τοϋ «Ατίλα 2», ένώ ό κ. Καραμανλῆς άνεμάσπασε τά ίδια, τέσσερα καί πλέον έτη μετά τήν τραγωδίαν καί άφοϋ:

1) Διεπίστωσε τήν άδυναμίαν καί άπροθυμίαν του νά βοηθήσῃ τήν σφαγιαζομένην Κύπρον, όταν έξαπελύθη ό αίματηρός γϋρος τής 14ης Αϋγούστου 1974.

2) Ύπέκυψεν εις παρασκηνιακόν Τουρκικόν τελεσίγραφον, τώ 1975, περί άφέσεως έλευθέρων τών Τουρκοκυπρίων τοϋ Κυπριακοϋ νότου νά μεταφερθοϋν εις τόν κατεχόμενον βορράν, ώστε διά τοϋ όριστικοϋ διαχωρισμοϋ τών δύο κοινοτήτων νά παγιωθῇ ή διχοτόμησις.

3) Άπέτυχε τόσον εις τάς προσωπικάς έπαφάς του μέ τήν Τουρκικήν ήγεσίαν, αλλά καί είδε τό ναυάγιον σειράς διπλωματικών προσπαθειών.

4) Ένημερώθη έγκϋρως υπό τής στρατιωτικῆς ήγεσίας, όπi ή κατοχή τοϋ 38% τής Κύπρου, οϋχί μόνον διατηρεῖ εις μόνιμον ήμιαιχμαλωσίαν καί τό υπόλοιπον τμήμα τής Μεγαλονήσου, αλλά καί δεσμεϋει άσφυκτικώς τήν Έλληνικήν στρατηγικήν εις τό Αίγαίον.

Εις έπίρρωσιν τοϋ όπi ό κ. Καραμανλῆς είπεν έν συνειδήσει τά περί αιχμαλωσίας τής Τουρκίας έν Κύπρω, ήλθε πέρυσι τό βιβλίον μέ τάς σκέψεις του νά περιλάβῃ, ως άξίας νά άπαθανασθοϋν καί νά διδάξουν, καί τάς άναφερθείσας άπόψεις του, τήν άνθολόγησιν τών όποίων ό ίδιος ένεκρινε! («Όριοθετίσεις», Έκδόσεις «Ροές», σελίς 104).

Φιλότουρκοι καί παράφρονες σκέψεις

Διατί, όμως, νά άπορῇ κανείς; Τήν 7.3.1959 ό κ. Ε. Άθέ-

ρωφ προσεπάθει νά πείση τόν Μακάριον ὅτι ἡ Κύπρος θά ἔ-
 χαιρε τῆς μονίμου στοργῆς καί προστασίας τῆς Τουρκίας!
 Τοῦ ἐπὶ λεγράφει: «Εἶμαι βέβαιος ὅτι καί τῆς Τουρκίας ἡ στορ-
 γή σταθερῶς θά στρέφεται πρὸς τὴν νέαν Δημοκρατίαν τῆς
 Ἀνατολικῆς Μεσογείου»! Καί τὰ ἔγραφεν αὐτά, καθ' ἣν σιγ-
 μὴν ἐγνώριζεν, ἀπὸ ἔτους καί πλέον, τὰς ἐμπράκτους διχοτο-
 μικάς ἐνεργείας, τὰς ὁποίας ἀπὸ τοῦ 1958 ἀνέπτυσσεν ἡ
 Τουρκία, ἀποστέλλουσα κρυφίως ἀξιωματικούς εἰς Κύπρον
 καί κατευθύνουσα τὰς τρομοκρατικὰς Τουρκοκυπριακὰς ὀρ-
 γανώσεις «Βολκάν» καί Τ.Μ.Τ. Διὰ τὴν νά ἀπορῶμεν, πράγματι,
 διὰ τὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ, ὅταν τὴν 7.4.1983,
 ὁμιλῶν ἀπὸ ἐπιμελῶς προπτοιμασμένον γραπτὸν κείμενον,
 εἰς ἐπισημοτάτην ἐκδήλωσιν ἀπεκάλεσε τοὺς Κυπρίους «ξε-
 νηπτεμένους ἀδελφούς»; Ἐπρόκειτο περὶ τῆς προσφωνήσεως
 πρὸς τόν κ. Κυπριανοῦ εἰς τὸ προεδρικόν γεῦμα τὸ ὁποῖον
 παρτίθετο πρὸς τιμὴν του. Καί εἶπεν ὁ κ. Καραμανλῆς: «Σὰς
 ὑποδεχόμεσθε σήμερα, Κύριε Πρόεδρε, σάν ἐκπρόσωπο τῆς
 ἐνιαίας καί ἀδιαιρέτου Κύπρου. Σὰς ὑποδεχόμεσθε σάν ἐκ-
 πρόσωπο ἀδελῶν ξενηπτεμένων».

— Ὅχι Κύριε Καραμανλῆ! Ἕλληνες εἴμεθα βεβαίως, ἐ-
 παιρόμενοι μάλιστα διὰ τὸ πικρότατον αὐτὸ προνόμιον, ἀλλὰ
 οὐκ «ξενηπτεμένοι»! Γηγενεῖς εἴμεθα. Οἰκοῦμεν, ἀπὸ τῆς αὐ-
 γῆς τῆς Ἱστορίας, τόπον Ἑλληνικόν. Δέν εἴμεθα «ξενηπτεμέ-
 νοι», ὅπως οἱ Ἕλληνες μετανάσται εἰς Γερμανίαν, Ἀμερικὴν,
 Αὐστραλίαν καί ἄλλαχοῦ, τῶν ὁποίων ἡ τυχὸν μὴ εὐδοκίμη-
 σις ἢ περιπέτεια λήγει μὲ τὸν ἐπαναπατρισμόν των. Τὸ πρό-
 βλημά μας δέν εἶναι νά ἀναπαυθῶμεν, προσφυγικά ράκη,
 στριμωγμένοι κάπου εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀττικῆς, κάπου
 εἰς τὴν «Νέαν Λευκωσίαν» ἢ τὴν «Νέαν Λεμεσό» ἢ τὴν «Νέαν
 Πάφον»!.. Τὸ πρόβλημά μας δέν εἶναι νά ἔλθωμεν ἡμεῖς ἐ-
 κεῖ, ἀλλ' ἡ Ἑλλάς ἐδῶ εἰς τὴν Κύπρον, ὅπως τὴν νομιμοποι-
 οῦν τὰ ἔθνη καὶ δίκαια ἢ, τουλάχιστον, ὅπως τῆς ὑπαγορεύουν
 αἱ ρηταὶ ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας διὰ τῆς ἰδικῆς σας χειρός, ἀ-
 νέλαβεν εἰς τὰς Συνθήκας 1959.

«Λόγῳ ἀποστάσεως», λοιπόν, ἡ Κύπρος δέν ἠδύνατο νά
 βοηθηθῇ ἀποτελεσματικῶς ὑπὸ τοῦ κ. Καραμανλῆ. Ἐκεῖτο
 μακράν καὶ δέν ἠδύνατο αἱ Ἀθῆναι οὔτε νά διεκδικήσουν
 τὴν ἐνσωμάτωσίν της εἰς τὸν Ἑθνικόν Κορμόν, οὔτε καὶ νά
 τὴν ὑπερασπισθοῦν εἰς ὥραν θανάσιμου κινδύνου. Ἐκεῖτο,

έν τούτοις, ἐγγύτατα καί ἦτο πρόσφορος διά ποικίλας ἐξ Ἀθηνῶν πολιπκᾶς καπιπλείας, δημαγωγίας, πλεκτάνας καί συνωμοπκᾶς κινήσεις ἀποσταθεροποιήσεων τῶν ἐν Ἑλλάδια καταστάσεων διά τῶν ἐν Κύπρῳ τεκνητῶν κρίσεων. Παράδειγμα: Τῷ 1973, ἐνῶ ἡ Κύπρος ἀντεμετώπιζε πολλαπλὴν κρίσιν καί ὑπαρκτούς κινδύνους (αἱματηρά ἐμφύλιος διαμάχη, δεινὴ ἐκκλησιασπική ρήξις, ἀδιέξοδον τῶν διαπραγματεῦσεων κ.λπ.) ἐξ Ἀθηνῶν ὄχι μόνον δέν ἐξεδηλοῦτο ἀγωνία διά τὴν πορείαν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων, ἀλλὰ καί ἄνευ δισταγμοῦ ὑπῆρχε πρόθεσις νά προστεθῇ εἰς ἀκόμη πονοκέφαλος. Εἰς τό πόρισμα διά τὴν Ἀνταρσίαν τοῦ Ναυπικοῦ περιείχετο καί ἡ ἀπολογία Ἀβέρωφ (βλ. ἐφημερίδας 21.7.1973) εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέροντο καί τὰ ἀκόλουθα: «Ἡρώπησα τί θά ἔκαμναν ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας. Μοῦ ἀπῆντησε (ὁ Ἀλ. Παπαδόγκωνας) ὅπ θά μετέβαινον εἰς ξένην χώραν, θά ἄφηναν ἐκεῖ τὰ πλοῖα διά νά ἐπιστραφοῦν εἰς Ἑλλάδα, ὅσοι δέ θά εἶχον παῖζει ἠρωτεύοντα ρόλον, μᾶλλον θά ἐξεπατρίζοντο. Ὑπέδειξα διά τὴν κακίστην αὐτὴν περίπτωσιν νά μεταβοῦν εἰς Κύπρον, νῆσον κατ' οὐσίαν Ἑλληνικήν...». Ἰδού, λοιπόν, ἐγγύτατα ἡ Κύπρος καί «Ἑλληνική»!

Ὅποτε ἐξυπηρετεῖ τούς πολιπκοὺς μας, Ἑλληνικωτάτη ἡ Κύπρος, ἀγωνισπική, χορηγός τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, «ἄξιοι τῆς Πατρίδος» οἱ πολεμικοὶ ἡγήτορές της δι' ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, πηγὴ ἀντλήσεως ὀνομάτων ἡρώων καί μαρτύρων διά τὰς ὀνοματοθεσίας τῶν ὁδῶν τῶν πόλεων. Ὅποτε ἄλλως μᾶς ἐξυπηρετεῖ, «ἄκαπνοι», «ἀσυνείδητοι» καί «ἡμιέλληνες» οἱ Κύπριοι!...

«Θά ἔλθῃ ἡ ἐθνική περιπέτεια καί τότε ἐγὼ θά ἐκδηλωθῶ», διεβεβαίωνεν, ἀπὸ τοῦ 1967, ὁ Καραμανλῆς. «Θά πέσουν μόνον μέ ἐθνική συμφορά» τοῦ ἔγραφεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἀβέρωφ. Ἐξ ἄλλου μετέχων, εἰς τὴν ἀμαρτωλὴν αὐτὴν σχολὴν τῆς προσδοκίας ὁ Κ. Τσάτσος ἔγραφε (16.6.1971) πρὸς τὸν Καραμανλῆν: «Ἄν κάπ ἀπρόοπτο συμβεῖ — καί δὴ ὅσο πιὸ ἀπρόοπτο, τόσο τό καλλίτερο — ἡ ἄμεση δική σου παρουσία θά δώσει τὴ διέξοδο τὴ μοναδική γιὰ νά πᾶμε σπὴν ὁμαλότητα». Βραδύτερον, ὁ κ. Γ. Μαῦρος, εἰς συνέντευξίν του πρὸς τὴν «Μόνη», ἀπεφαίνετο: «Ἡ κυπριακὴ κρίσις ἐστάθη σωτηρία εἰς ὃν βαθμὸν ἀπεκρυστάλλωσε τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀνάγκης (ἐκ μέρους τῶν στραπωπκῶν) διά τὴν ἐπάνοδο εἰς

Ἡ κατάπτυστος περίπτωσης τῆς Ἑλένης Βλάχου

Ὑπάρχει καὶ ἡ λίαν ἐνδεικτικὴ περίπτωσης τῆς κ. Ἑλένης Βλάχου, ἀείποτε δημοσιογραφικοῦ προαγωγοῦ τοῦ Καραμανλισμοῦ. Αἱ θέσεις τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἐν σχέσει πρὸς τὰ γεγονότα τοῦ 1974, ἦσαν... ἄς μὴ τὰς χαρακτηρίσωμεν. Ἐδημοσιεύθησαν κατὰ καιροὺς τὰ ἐξῆς στοιχεῖα, χωρὶς νὰ ἀποτολμηθῇ μία διάψευσις, μία ἐπανόρθωσις, μία ἐξήγησις ἢ μία δικαιολογία τοῦ συνήθους τύπου «δὲν ἀπεδόθησαν ὀρθῶς τὰ λεχθέντα». Λοιπόν:

«Τὴν ἐπομένῃ τῆς εἰσβολῆς, ἤτοι τὴν 21^{ην} Ἰουλίου 1974, ἡ βουλευτὶς τῆς «Νέας Δημοκρατίας» κ. Βλάχου, εἰς πρόγραμμα τοῦ London Broadcasting Corporation, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετεῖχε ἡ ἰδίᾳ μετὰ τῶν κ.κ. Κέννεθ Μακένζη τοῦ «Ἐκονομιστ», Χρ. Πουργουρίδη, Κυπρίου δικηγόρου ἐν Λονδίῳ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων παραγόντων τῆς παροικίας, ὑπεστήριξε τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων μέ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι «the Turks went to Cyprus for policing», δηλαδὴ «οἱ Τούρκοι εἰσέβαλαν εἰς Κύπρον διὰ σκοποὺς ἀστυνομείας» καὶ ὅτι «ἀφοῦ ἐπαναφέρουν τὴν συνταγματικὴν τάξιν θὰ ἀποχωρήσουν». Ἀμέσως ὁ κ. Μακένζη παρετήρησεν εἰς τὴν κ. Βλάχου, ὅτι «αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁ ἐχθρὸς εἶναι οἱ Τούρκοι καὶ ὄχι ἡ Χούντα» καὶ ἐξέφρασε τὴν διαφωνίαν του πρὸς τὴν θέσιν αὐτὴν τῆς κ. Βλάχου, προσθέσας, ὅτι ἐάν ὁ ἴδιος ἦτο Ἕλλην «θὰ ἔβλεπε μαγαλύτερον ἐχθρόν τῆς Ἑλλάδος τοὺς Τούρκους καὶ ὄχι τὴν Χούντα».

Ἐπίσης, εἰς τὴν κ. Βλάχου ἀπεδόθη ἡ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκπομπὴν (μῖαν ἡμέραν, σημειωτέον, μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κύπρον) δήλωσις: «Δὲν εἶμαι ἐναντίον τῶν Τούρκων. Εἶναι ἐναντίον τῆς Χούντας!»

Ἔστω, ὅμως, ὅτι διὰ τὰ τότε λεχθέντα ὑπῆρχε ἡ δικαιολογία τῆς ἀντεκδικήσεως πρὸς τὸ στραπωπικόν καθεστῶς ὑπὸ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐδιώκοντο, ἢ ἡ ἀδημονία ἐπανόδου εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν ἐξορίστων καὶ αὐτοεξορίστων. Ἡ ὅτι ὑπῆρχε πλάνη διὰ τὰς προθέσεις τῶν Τούρκων, ἀφοῦ δὲν εἶχεν, ἀκόμη, ὁλοκληρωθῇ ἡ ἐπιχείρησις των. Δὲν πρόκειται, ὅμως, καθό-

λου περί αυτού· σταθεραί καί αναλλοίωτοι ἦσαν αἱ θέσεις. Διότι δύο ὁλόκληρα ἔτη μετά τήν τραγωδίαν καί ἀφοῦ ἀπεδείχθησαν οἱ κατακτητικοί σκοποὶ τῆς Τουρκίας, ἡ τότε ἐκδόσις τῆς «Καθημερινῆς» εἶχεν ἀπαρallάκτους ἀπόψεις. Συγκεκριμένως, τήν 16ην Ἰουνίου 1976, εἰς τήν «Μιλλιέτ» τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδίδετο ἰδιάζουσα προβολή εἰς συνέντευξιν τῆς κ. Βλάχου πρὸς τόν δημοσιογράφον Ἀμπτή Ἰπεκτιῆ, δολοφονηθέντα βραδύτερον καί ἀναχθέντα ὑπὸ τοῦ Νεοελληνικοῦ γραικυλισμοῦ εἰς... Τοῦρκον λόρδον Βύρωνα, ἐνῶ βεβαίως, ὁ μισελληνισμός του κατὰ μικρόν μόνον ὑπελείπετο ἐκείνου τῶν ἄλλων.

Μέρος τῆς ἐπιμάχου καί πολλαπλῶς ἀποκαλυπτικῆς συνεντεύξεως τῆς ἄλλοτε ἐκδόπιδος τῆς «Καθημερινῆς» κ. Ἐλ. Βλάχου πρὸς τήν «Μιλλιέτ» ἦτο τὸ ἀκόλουθον:

ΑΜΠΤΗ ΙΠΕΚΤΣΗ (Ἀρχισυντάκτης «Μιλλιέτ»): Ἐπὶ πλέον βοηθήσαμε (μέ τήν ἐπέμβαση στήν Κύπρο) στό νά ἀποκατασταῇ στήν Ἑλλάδα ἡ Δημοκρατία.

ΒΛΑΧΟΥ: Μάλιστα! Αὐτό ἦταν τὸ πλάνιο ἀποτέλεσμα.

ΙΠ.: Ναι! Ἐνα καλὸ πλάνιο ἀποτέλεσμα!

ΒΛ.: Ἡ Δημοκρατία στήν Ἑλλάδα, μπορούσε νά ἐπανέλθῃ καί μέ ἓνα σεισμό! Βεβαίως, ὁ σεισμός δέν εἶναι κάπ πού τό δέχομαι. Ἐάν ὅμως τῇ χούντᾳ τήν ἀνέτρεπε κάποιος σεισμός θά συμφωνούσαμε καὶ γι' αὐτό (!!!)

ΙΠ. Μποροῦμε νά συζητήσουμε πάνω στό θέμα αὐτό, καί μάλιστα μέ τήν ἔκφραση τῇ δικῇ σας «μποροῦμε νά μοιρασθοῦμε τὸ Αἰγαῖο».

ΒΛ.: Μάλιστα! Μόνο τὸ θέμα αὐτό: Μοίρασμα, δέν σημαίνει, τὸ δίκως ἄλλο, καταμερισμός σέ δύο ἴσα μέρη. Μποροῦμε νά μοιράσουμε ἓνα τμῆμα τοῦ Αἰγαίου (!!!). Τό πόσο πρέπει νά μᾶς ἐπιστρέψετε (ἀπὸ τήν Κύπρο) δέν λέγω, ἐσεῖς μόνοι σας πρέπει νά ἀποφασίσετε γιὰ τὸ τί πρέπει νά ἐπιστρέψετε...

ΙΠ. Ἡ πρώτη ἐπέμβασίς μας στήν Κύπρο ἦταν νόμιμος;

Βλ.: Ναι!»

Θέμα, δηλαδή, ἐδαφικῶν ποσοστῶν εἶναι ἡ διαφορά εἰς τήν Κύπρον καί εἰς τὸ Αἰγαῖον! Κατὰ τὰ ἄλλα, οἱ Τοῦρκοι ἄς κρατήσουν δι' ἑαυτοὺς ὅ,π νομίζουν ὡς ἀντιπαροχήν, ἀνθ' ὧν προσέφερον διὰ τήν παλινόθρωσιν τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν!

Δέν είχε παρέλθει πολύς χρόνος μετά τήν είσβολήν, ὅτε ὁ... Πορθητής Ἑτσεβίτ ἐκαυχήθη: «Ἐπανεφέραμεν τήν Δημοκρατίαν εἰς τήν Ἑλλάδα. Ἐπανεφέραμεν τόν κ. Καραμανλῆ»! Ἐξ ἄλλου, ἀρκετά ἔτη βραδύτερον, τήν 21.2.86, ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός Ὁζάλ ἐδήλωσεν ἐν Λονδίνῳ: «Ἡ μετάβασις τῶν Τούρκων στρατιωτῶν εἰς τήν νῆσον ἦτο πρὸς ὄφελος τόσον τῶν Ἑλληνοκυπρίων, ὅσον καί τῆς Ἑλλάδος, διότι χάρις εἰς τοὺς Τούρκους στρατιώτας ἐπανῆλθεν ἡ Δημοκρατία εἰς τήν Ἑλλάδα. Ἡμεῖς ἐβοηθήσαμεν νά ἐπανέλθῃ ὁ Καραμανλῆς»!

Κατετέθη καί ἐδημοσιεύθη ὅπ, τό 1974, ὁ Ἑτσεβίτ εἶχεν ἀποστείλῃ ἐπιστολήν πρὸς τόν κ. Καραμανλῆν. Ὑπῆρξε, πράγματι, τοιαύτη ἐπιστολή καί ποῖον ἦτο τό περιεχόμενον της; Πρόσοφατοι πληροφορίες, περισσότερο προωθημέναι («Ποντίκι», 19.6.1987) ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἐπιστολή τοῦ τότε Τούρκου πρωθυπουργοῦ εἶχεν ἀποσταλῇ εἰς Παρισίους, μέ αὐτήν δέ, εἰς τὰ θυλάκιά του, ἐπανῆλθεν εἰς τήν Ἑλλάδα ὁ κ. Καραμανλῆς. Αἱ πληροφορίες προσθέτουν, ὅτι ὁ Ἑτσεβίτ ἐδίδε τήν διαβεβαίωσιν ὅτι δέν ἐπρόκειτο νά ὑπάρξῃ νέα προέλασις τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων τοῦ «Ἀπίλα 1».

Ἕλληνες ἡγέται δικαίωνουν τόν «Ἀπίλαν»

Εἰς Τουρκικὰς ἐφημερίδας καί περιοδικά ἐδημοσιεύθη, ὅπ κατὰ τήν συνάντησιν τοῦ Μοντρέ (10.3.1978), ὁ κ. Καραμανλῆς ἀπηύθυνε τοὺς ἐξῆς λόγους πρὸς τόν Ἑτσεβίτ: «Εἴχατε δίκαιον πραγματοποιοῦντες τήν πρώτην φάσιν τῶν πολεμικῶν σας ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ δέν ἔπρεπε νά πραγματοποιήσετε τήν δευτέραν φάσιν»! Ἡ ἐκδοθεῖσα ἐν προκειμένῳ, ἐπανορθωτική ἀνακοίνωσις τῆς «Νέας Δημοκρατίας» ἐπειθεν, ὅτι μόνον φραστική διαφορά ὑπῆρχεν εἰς ὅσα εἶχε ἀπευθύνει ὁ κ. Καραμανλῆς πρὸς τόν Ἑτσεβίτ.

Ὑπάρχει, ὅμως, καί ὁ κ. Ἀβέρωφ — μέ τὰς γνωστάς παλαιάς ἀπόψεις περὶ «στοργῆς» τῆς Τουρκίας πρὸς τήν Κύπρον καί τοὺς νεωτέρους χαρακτηρισμούς περὶ Ἐβρέν ὡς «σοφοῦ καί σώφρονος» — ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναλόγους πρὸς τόν κ. Καραμανλῆν ἀπόψεις. Τήν 30ν Ὀκτωβρίου 1986 (βλ. δελτίον Γενικῆς Γραμματείας Τύπου) ἐδημοσιεύθησαν δηλώσεις τοῦ

κ. Ἀβέρωφ, πρὸς τὴν Τουρκικὴν ἐφημερίδα «Σαμπάκ» εἰς τὰς ὁποίας οὗτος φέρεται δηλῶν τὰ ἀκόλουθα: «Ἐσεῖς εἴχατε δίκιο πού κάνατε τὴν πρώτη εἰσβολή στὴν Κύπρο, γιὰ νὰ προφυλάξετε τοὺς Τούρκους. Δέν ὑπῆρχε ὁμως ἀνάγκη γιὰ τὴ δεύτερη. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι τότε ἦταν ἡ Χούντα. Ἡ πρώτη ἀπόβαση ἐγίνε ἐνα καλὸ μάθημα στοὺς δικούς μας, τοὺς φανατικούς Ἕλληνες. Μετά, ὁμως, θά ἔπρεπε ὅλοι οἱ στραπῶτες νὰ ἀποσυρθοῦν»...

Ἡ Κύπρος δέν προσεφέρετο καὶ δέν προσφέρεται διὰ τὰ ἐδῶ θεμιτὰ ἢ ἀθέμιτα παιγνίδια. Διότι ἀπὸ τοῦ 1959 εὐρίσκεται εἰς τὸ στόμα τοῦ λύκου. Οὔτε διὰ τεχνητὰς ἐντάσεις ὥς ἡ ἐπιχείρησις Κοφίνου, οὔτε ὥς ἐκπαιδευτήριον καὶ ὀρμητήριον τοῦ Ἀλ. Παναγούλη (1968) οὔτε ὥς καταφυγὴ τῶν σκαφῶν τῆς Ναυτικῆς Ἀνταρσίας (1973), οὔτε ὥς μοχλὸς ἀνατροπῆς τῆς Χούντας (1974), οὔτε ὥς σταθμὸς διὰ τὸν Φολίνι (1987)... Καὶ ἀκόμη ἰδιαιτέρως αὐτό: Δέν προσφέρεται οὔτε ὥς αἰχμὴ ἡ ὁποία συνωμοτικῶς θά στραφῇ κατὰ Παπανδρέου διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀλλαγὴ σκηνικοῦ...

Καὶ ἀφοῦ ὁ λόγος περὶ τοῦ κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου, ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ὀλεθρίαν νοστοροπῖαν τῆς ἐπιτεύξεως ἀμέσων ἐσωτερικῶν πολιτικῶν ἀποτελεσμάτων δι' ἐξωτερικῶν ἐθνικῶν κρίσεων, πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι καὶ ὁ νῦν πρωθυπουργὸς ἐθήτευσεν εἰς τὴν ἰδίαν σχολήν. Τὸν Δεκέμβριον 1972, εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν σοσιαλιστικὴν ἐπιθεώρησιν «Μάνθλυ Ρηβιού» ἐδημοσιεύθησαν δηλώσεις τοῦ σημερινοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἀνεφέροντο καὶ τὰ ἑξῆς: «Τέλος ὑπάρχει ἡ Κύπρος, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ δώσει μία νέα Κούβα σὲς Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ σπὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση καὶ μπορεῖ ἐπίσης νὰ δώσει στοὺς Ἕλληνες **τὸ μεγάλο ἄνοιγμα πού θὰ μᾶς ἀπελευθερώσει**»...

Παρέσχεν ἡ Κύπρος τὸ «μεγάλον ἄνοιγμα» καὶ ἀπλευθερώσε τὴν αἰχμάλωτον Ἑλληνικὴν πολιτικὴν ζωὴν. Τὸ ἄνοιγμα, ὁμως ἦτο τόσον μέγα, ὥστε εἰς αὐτὸ ἐνεταφιάσθη ἡ ἰδία! Παραμένει, ἔκτοτε, ὁμηρος τοῦ «Ἀπίλα», ἀναμένουσα ἀναπόδοσιν τῆς Ἑλλαδικῆς ὀφειλῆς, ὥστε νὰ ἀπελευθερωθῇ καὶ ἡ ἰδία...

Ἡ ἐπιστολή Μακαρίου πρὸς Γκιζίκην

Συνηρτημένη καί πρὸς τὸ Ὑπόμνημα Καραμανλῆ, ἀλλὰ καί πρὸς τὴν τραγωδίαν 1974, εἶναι ἡ περιλάλητος ἐπιστολή Μακαρίου πρὸς Γκιζίκην (2.7.1974). Ὅλοι ὁμιλοῦν καὶ ὅλοι γράφουν περὶ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, ἀλλ' ἐλάχιστοι ἴσως τὴν ἐμελέτησαν εἰς βάθος καὶ τὴν ὑπέβαλον εἰς ἱστορικὴν βάσανον. Στοιχειώδης κριτικὸς ἔλεγχος ταύτης ἐπικειρεῖται κατωτέρω.

Κατ' ἀρχήν, ὁ κ. Καραμανλῆς δηλοῖ ὅτι ὁ Μακάριος τοῦ ἐκοινοποίησε, δι' ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου, τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς. Ἀποσιωπᾷ τὸ γνωσθέν ἐξ ἄλλης πηγῆς γεγονός, ὅτι ὑπῆρχε συνημμένον ἰδιόχειρον σημεῖωμα τοῦ Μακαρίου. Ἀνταπαρέχεται, ἐπίσης, τοὺς λόγους ἔνεκεν τῶν ὁποίων ὁ Κύπριος ἡγέτης ἐκοινοποίει πρὸς αὐτόν μίαν ἀποφασιστικὴν καὶ ἐκρηκτικὴν ἐνέργειάν του, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς εἶχε παραιτηθῇ, ἥδη ἀπὸ τοῦ 1963, τῆς πολιτικῆς καὶ ἐξέφραζεν ἀηδὴ ἀποστροφὴν διὰ τὸν δημόσιον βίον τῆς Χώρας καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μακαρίου ὑπῆρχεν ἀμοιβαίως, εἰλικρινὴς ἀντιπάθεια ἥδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν 1956.

«Εἶναι γνωστό, ὅτι ἡ ἀφειρηρία τῆς δραματικῆς αὐτῆς περιπέτειας ἦταν ἡ σύγκρουση Χούντας καὶ Μακαρίου, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1974», ἀναφέρει ὁ κ. Καραμανλῆς εἰς δῆλωσίν του, ἡ ὁποία δημοσιεύεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ροζέ Μασίπ «Καραμανλῆς, ὁ Ἑλληνας ποῦ ξεχώρισε». Ἀφοῦ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀφειρηρία, ἐπιβάλλεται νὰ τὴν ἐξετάσωμεν, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἀνεύρωμεν ἐρμηνευτικὰς κλεῖδας.

Εἰς τὴν δῆλωσίν του ἐκείνην, ὁ κ. Καραμανλῆς ἀνέφερε καὶ αὐτά:

«Ὁ Μακάριος ζήτησε, μετὰ ἐπιστολὴν ποὺ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν στρατηγὸν Γκιζίκην, τὴν ἀνάκληση τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ποὺ ἐπλαισιώναν τὴν Κυπριακὴν Ἐθνοφρουρά. Ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ἔστειλε καὶ σέ μένα σὺν Παρίσι, μετὰ εἰδικὸ ἀπεσταλμένο. Ὅταν διάβασα τὴν ἐπιστολήν, ρώτησα τὸν κομιστὴν της, ἐάν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος στέλνοντας τὴν ἐπιστολήν αὐτή εἶχε ἀσφαλίσει τὰ νῶτα του. Καὶ ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος μου ἀπάντησε ἀρνητικὰ, τοῦ εἶπα ὅτι ὁ Μακάριος, μετὰ τὴν ἐ-

νέργειά του αυτή μπαίνει σέ μεγάλη περιπέτεια. Καί τοῦτο γιατί θεωροῦσα ἀναπόφευκτη τήν ἀντίδραση τῆς χούντας... Ἡ ἀπαίτηση τοῦ Μακαρίου νά ἀνακληθοῦν οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοί, ἦταν φυσικό νά προσκρούσει στήν φιλοπμία τῶν συνταγματάρχων.

Δέν ἡδυνήθησαν, πράγματι, οἱ «Συνταγματάρχαι» νά ἀποδεχθοῦν ἀπαθῶς τό τελεσίγραφον Μακαρίου. Τόσον ἡσθάνοντο πιεζόμενοι, ὥστε ὁ τότε Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, στρατηγός Φαίδων Γκιζίκης, ὡς ἐδήλωσεν εἰς τήν ἐπιτροπήν διά τόν «Φάκελον Κύπρου» θά ἀπεφάσισε καί σήμερον τό πραξικόπημα. Ἀλλά τό πραξικόπημα δέν εἶχε δικαίωσιν, ἀφοῦ δέν ἀπέβλεψεν εἰς τήν Ἑνωσιν καί οἱ ἐνεργήσαντες τοῦτο δέν ἡμύνθησαν κατά τῆς Τουρκίας. Ὁ κ. Γκιζίκης δέν φαίνεται νά ἔχῃ ἀνπληφθῇ τό μέγεθος τῆς καταστροφῆς καί τῆς ταπεινώσεως. Ἄλλως τε, κατά τό δραματικόν τριήμερον 20-22 Ἰουλίου 1974, δέν ἡσθάνετο καμμίαν δυσχέριαν νά διαβεβαίωι τοὺς Κυπρίους: «Θά σπεύσωμεν εἰς βοήθειαν. Κρατηθῆτε!» Καί ἂν ἔσπευσε κάπου, ἦτο εἰς τήν θυρίδα Τραπεζῆς διά νά ἀποσύρῃ τὰς καταθέσεις του, ὀλίγον προτοῦ ἰσχύσῃ ἡ ἀπόφασις δεσμεύσεως τῶν τραπεζικῶν καταθέσεών! Πρῶτος καί μόνος, ἐνῶ ἡ Κύπρος ἐσφάζετο! Μεταφέρομεν αὐτοῦσιον τόν διάλογον:

ΓΚΙΖΙΚΗΣ: *Μα, ἐδῶ ὁ κόσμος χάλαγε, ἐμεῖς πρακτικά θά κρατούσαμε;*

ΛΙΒΑΝΟΣ: *Ὁ κόσμος δέν χάλαγε ὅταν πῆγατε ν' ἀποσύρετε ἀπό τήν Τράπεζα τίς 90.000 δραχμές;*

ΓΚΙΖΙΚΗΣ: *Με συγχωρεῖτε, δέν ἦσαν 90.000 δραχμές. Ἦσαν 60.000 δραχμές».*

Αὐτοί ἦσαν, καί ἀπό αὐτῆς τῆς πλευρᾶς, οἱ ἄνθρωποι!...

Σκόπιμος καί τεχνητή ἡ κρίσις τοῦ Ἰουλίου

Λοιπόν, διά νά ἐπανέλθωμεν εἰς τό θέμα μας, ὁ κ. Καραμανλῆς ἐφρόνει ὅτι διά τοὺς «Συνταγματάρχας» δέν ἀπέμενεν ἄλλη διέξοδος, παρά νά ἀντιδράσουν εἰς τὰς ἀξιώσεις Μακαρίου. Αὐτός ἀκριβῶς ἦτο καί ὁ φόβος τῶν περισσοτέρων ἐφημερίδων τῆς Λευκωσίας κατά τὰς δύο ἐβδομάδας πρό τοῦ πραξικοπήματος (τά γραπτά μένουν, βεβαίως δέ δύνανται νά

έλεγχθούν). Διέβλεπον, οί πλείστοι τών Κυπρίων δημοσιογράφων, ὅτι ἐπὶ ἤρχετο θύελλα. Καί ὥς ἀπεδείκνυν τὰ **τότε** γραφόμενά των, δέν συνεμερίζοντο τὰς συσσωρευμένας αἰτιάσεις τοῦ Μακαρίου κατὰ τών Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, διότι ἐστάθμιζον ὅτι ἄλλως εἶχον τὰ προβλήματα ἀπ' ὅ,τι ἐξετίθεντο εἰς τήν ἐπιστολήν πού ἐπυροδόπησε τήν κρίσιν. Ἐκρίνετο ὅτι, ἄνευ τών ἀξιωματικῶν, δέν θά ἦτο δυνατή ἡ ἀντιμετώπισις πιθανῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως. Τό μακροσκελές κατηγορητήριον τοῦ Μακαρίου συνετέθη μέ τόν ἐμβρυουλκόν τῆς σκοπιμότητος μᾶλλον, παρά ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν δεδομένων.

Ἀπό τοῦ Μαΐου 1974 ἦτο γνωστόν εἰς τὰς μυσικὰς ὑπηρεσίας Ἑλλάδος καί Κύπρου (ὑπάρχουν τὰ σχετικά ἔγγραφα πού τό μαρτυροῦν), ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐνισχύοντο εἰς τόν ναύσταθμον τῆς Μερσίνας καί, διά πρώτην φοράν, ἐπραγματοποιοῦν εὐρείας κλίμακος ἀποβατικὰς ἀσκήσεις ἔναντι τῆς Κύπρου. Παρά ταῦτα, εἶχε ληφθῇ ἀπόφασις ἐκδιώξεως τών ἀξιωματικῶν καί οὐσιαστικῆς διαλύσεως τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς, ἐντός τακτῆς προθεσμίας, ἥτοι τῆς 20ης Ἰουλίου 1974, τῆς ἡμέρας, δηλαδή, κατὰ τήν ὁποίαν, τελικῶς, ἐπραγματοποιήθη, ἡ εἰσβολή!

Παρά τὰς γνωστὰς ἀπό τοῦ Μαΐου 1974 ἐτοιμασίας τών Τούρκων δι' ἀπόβασιν εἰς τήν Κύπρον καί παρά τόν κίνδυνον, ἡ σταθερά ἀποψις Μακαρίου, ὥς ἐξεφράσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου 1974 πρὸς τόν Ἑλληνα πρέσβυν καί ὥς ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατὰ τήν πολλαπλῶς συζητηθεῖσαν ἀγόρευσίν του (19.7.1974) εἰς τόν Ο.Η.Ε. ἦτο ἡ ἐξῆς: «*Θεωρῶ τόν κίνδυνον ἐκ Τουρκίας μικρότερον, παρά τόν κίνδυνον ἐκ μέρους τών Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν.*»

Ὀλίγον παλαιότερον, ἐν τούτοις, τήν 27ην Ἀπριλίου 1972, ὅταν ὁ Μακάριος ἀντεμετώπιζε πραγματικὴν κρίσιν μέ τὰς Ἀθήνας, ἀκραία ἐκδήλωσις τῆς ὁποίας ἦτο ἀκόμη καί ὁ ἀνασχηματισμός τῆς κυβερνήσεώς του, ὥστε νά παυθοῦν ὑπουργοί μὴ ἀρεστοί εἰς τό στρατιωτικόν καθεστῶς, εἶχε ἄλλην φιλοσοφίαν καί γραμμὴν. Ἐλεγε κατηγορηματικῶς: «*Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νά ἀναπναχθοῦν αἱ γέφυραι καί ἡ Κύπρος νά ἀπομονωθῇ καί ἀποκοπῇ τοῦ ἐθνικοῦ κορμοῦ.*» Τώρα (1974), πῶς ὑπῆρχε ἀνάγκη τοιαύτης ἀποκοπῆς;

Συναφῶς, ὁ Μακάριος συνήθιζε νά λέγῃ «*αἶρω ἐν σιωπῇ τὰς ἀμαρτίας ἄλλων*» ὑπονοῶν ὅτι ἐκάλυπτε καί παρεσιώπα

τάς ἐνοχάς τῶν Ἑλληνικῶν κυβερνήσεων, μετά τῶν ὁποίων – μηδέ τῶν ὑπηρεσιακῶν ἐξαιρουμένων – ἀντεδίκησε. Μάλιστα δέ μετά τήν ἐναντίον του δολοφονικήν ἀπόπειραν (8.3.1970) εἰς τήν ὁποίαν κατάδηλος ἦτο ἡ Ἑλλαδική στρατιωτική ἀνάμειξις, ἐπρότιμψε τήν συγκάλυψιν. Προέβη εἰς δηλώσεις σκοπιμότητος αἱ ὁποῖαι ἤρουν τάς πρὸς Ἑλλαδικούς παράγοντας ὑποψίας. Ὡς ἀπεδείχθη βραδύτερον δέν ἐπρόκειτο περί ἀμιγοῦς μεγαλυψυχίας ἀλλά ἐσκεμμένης στρατηγικῆς κινήσεως διὰ νά διαφυλάξῃ ἐφεδρείας διὰ τήν προσεχῆ φάσιν τῆς διαμάχης. Ἄλλως τε παρά τήν σιωπὴν καί τήν παραπληροφόρησιν πού ἐπέλεξε μετά τήν ἐναντίον του ἀπόπειραν τοῦ 1970, ὅταν ἦλθε, μετά τετραετίαν, εἰς σύγκρουσιν μέ τό στρατιωτικόν καθεστώς, μέσα εἰς τόν ὁρμαθόν τῶν κατηγοριῶν του (ἐπιστολή πρὸς Γκιζίκην) περιέλαβε καί τήν γνωστήν δραματικήν διατύπωσιν ὅτι πολλάκις ἐψηλάφησε χεῖρα ἀπλουμένην ἐξ Ἀθηνῶν καί ἐπιζητοῦσαν πρὸς ἀφανισμόν τήν ἀνθρωπίνην ὑπαρξίν του...

Ὁ Μακάριος συνεφώνει περίπου μέ τόν Καραμανλῆν, ὅτι ἡ ἐπιστολή – τελεσίγραφον πρὸς Γκιζίκην προεκάλεσε τήν ἀνάφλεξιν. Ἐνδομύκως, ἴσως καί νά παρεδέχετο ὅτι ὑπερέβαλε τά πράγματα, μή ἀναμείνας εἰρηνικάς ρυθμίσεις καί μή ἀποδεχθεῖς μεσολαβητικές ἐνεργείας (ὅπως ἐκείνας τοῦ Σάββα Κωνσταντοπούλου καί τοῦ Γλ. Κληρίδου). *«Αἱ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν καί θά ἐφαρμοσθοῦν»*, ἐδηλοῦτο κατηγορηματικῶς καί τελεσιδικῶς ἐν Λευκωσίᾳ, μετά τήν δημοσίευσιν τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γκιζίκην. Ὡς ἡμέρα ἐφαρμογῆς τῶν ἀποφάσεων, δηλαδή τῆς ἐκδιώξεως τῶν ἀξιωματικῶν καί τῆς οὐσιαστικῆς διαλύσεως τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς ὠρίζετο ἡ 20ή Ἰουλίου.

Μετά τήν δραματικήν ἀπόληξιν τοῦ διαθήματος Μακαρίου, ἴσως καί νά μετενόησεν ὁ ἴδιος. Κατά τήν πολυσυζητούμενην συνέντευξίν του τό 1974 πρὸς τήν Ὀριάναν Φαλάτσι, ὡμολόγησε ὅτι ἡ ἐπιστολή πρὸς Γκιζίκην ἤναψε τήν θρυαλλίδα. Εἶχεν ἐρωτηθῇ ἀπό τήν Ἰταλίδα δημοσιογράφον: *«Ἴσως τό γράμμα πού στείλατε στόν Γκιζίκη τόν Ἰούλιο νά ἔπαιξε κάποιο ρόλο»*. Καί ἀπάντησεν ὡς ἐξῆς:

«Ἄς ποῦμε ὅτι τό γράμμα ἐπιτάχυνε τά γεγονότα. Ἄν δέν τό εἶχα γράψῃ καί πάλι θά γινόταν τό πραξικόπημα, ἴσως ἓνα - δύο μῆνες ἀργότερα. Ὅπως ἄλλωστε παραδέχτηκε ὁ Κίσι-

σινγκερ, ήταν κάτι περισσότερο από αποφασισμένο. Δέν άπομεινε παρά νά καθορίσουν τήν ήμερομηνία. Τούς ήμουνα έμπόδιο, καί μεγάλο μάλιστα, γιά τήν Ένωση. καί εκείνοι ήθελαν σώνει καί καλά νά γίνει ή Ένωση...»

Όμοιάζει νά αυτοκατηγορηται ό Μακάριος ως πολέμιος τής Ένώσεως. Άπονέμει εϋσημα ένωπικοϋ πάθους είς τό στρατιωτικόν καθεστώς, ένω βεβαίως — ως άπεδείχθη — οϋτε στόχος οϋτε μέριμνα ήτο ή Ένωσις. Μακάρι νά ήτο, άλλα δυστυχώς ή έξόρμησις του 1974 δέν ήτο παρά άλμα είς τό χάος!

‘Ο Μακάριος ήθελεν άποσταθεροποιήσιν

Υπεστηρίχθη, καί παλαιότερον άλλα καί προσφάτως έξ άφορμής του «Φακέλου», οπ ό Μακάριος παρεπείσθη καί έξωθήθη είς σύγκρουσιν μέ τας Άθήνας διά νά έπιτευχθή άνατροπή τών «Συνταγματαρχών» και παλινόρθωσις του πολιτικοϋ κόσμου. Έπεδίωξε μείζονα πολιτικόν στόχον, σχεπζόμενον μάλλον μέ τά έν Έλλάδι παρά μέ τά έν Κύπρω. Διά τουτο και ή κοινοποίησης άφ’ ενός είς τόν κ. Καραμανλήν καί τόν Βασιλέα τής έπιστολής πρός Γκιζίκην, άφ’ έτέρου δέ ή άμεσος (παρά τήν παγίαν τακτικήν του) δημοσίευσις τής έπιστολής.

Ένϋ δέ μέχρι του Ίουλίου 1974 ό Μακάριος έχαρακτήριζε τας Έλληνικάς κυβερνήσεις ως «μπτρικάς», μετά τών όποιών — ως έτόνιζεν είς πᾶσαν περίστασιν — είχε χρέος νά συνεργάζεται ένϋ ύπήρξαν σαφή έγκώμιά του πρός τόν Γ. Παπαδόπουλον καί ένϋ, όπωσδήποτε απέφευγε νά άντιπαρατάσση τήν «δημοκρατικότητα» του πρός τόν Άθηναικόν όλοκληρωτισμόν, αίφνης ένεθυμήθη καί τήν διαφοράν αϋτήν. Διά πρώτην φοράν, άλλαγμένος ό Μακάριος, έγραφε πρός Γκιζίκην: «Δέν δύναμαι νά είπω οπ τρέφω ίδιαιτέραν συμπάθειαν πρός στρατιωτικά καθεστώτα καί μάλιστα είς τήν Έλλάδα, τήν χώραν, ό όποία έγέννησε καί έλίκνισε τήν δημοκρατίαν». Άντιδιαστέλλων δέ τήν ίδιικήν του άνάδειξιν καί έξουσίαν πρός τό στρατιωτικόν καθεστώς, έγραπεν έπίσης: «Δέον νά ληφθή ύπ’ όψιν οπ δέν είμαι διωρισμένος νομάρχης ή τοποτηρητής έν Κύπρω τής Έλληνικής Κυβερ-

νήσεως, αλλά έκλεγμένος ήγέτης μεγάλου τμήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Μακάρι, ὅμως, νά ἦτο νομάρχης τῆς Ἑλλάδος, εἰς τήν ἡνωμένην Κύπρον, ἔστω καί ὑπό στραπωπικόν καθεστῶς. Διότι οἱ ὀλοκληρωτισμοί καί αἱ πολιτειακαί ἔκτροπαί θά ἐτελείωναν κάποτε, ἡ δέ Ἑνωσις θά ἔμενεν ὡς μόνιμον κέρδος...

Ἡ ἐπιστολή Μακαρίου πρὸς Γκιζίκην ἦτο ἐν εἰδικῶς συντεθέν ἀνθολόγιον αἰπάσεων, οὐκ ἀπλῶς διὰ νά δικαιολογηθῇ ἡ ἀξίωσις ἀνακλήσεως τῶν 600 περίπου Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ἀλλά διὰ νά δοθῇ ἡ ἐντύπωσις «δημοκρατικῆς» ἀντιπαράταξεως τοῦ Κυπρίου Προέδρου πρὸς τὰς Ἀθήνας. *«Τό περιεχόμενον τῆς παρούσης δέν εἶναι ἀπόρρητον»*, ἐσημειοῦτο εἰς τό κείμενον. Πράγματι ὁ Μακάριος ἔσπευσεν — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν συνήθειάν του — νά δώσῃ εὐρυτάτην δημοσιότητα, ὑπερκεράζων καί ἀχρηστεύων μεσολαβητάς πού εἶχον ἀναλάβει προσπάθειαν ἐκτονώσεως ἢ τουλάχιστον ἀναβολῆς.

Ἡ προθεσμία διὰ τήν ἀπομάκρυσιν τῶν ἀξιωματικῶν καί τήν οὐσιασπικήν διάλυσιν τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς — ἀφοῦ, ὡς ἐξηγγέλλετο, ἡ ὁροφή τῆς θά ἔμειοῦτο δραματικῶς — εἶχεν ἐξαγγελθῇ: 20 Ἰουλίου 1974! Ἄνευ ἐτέρου καί ἄνευ συζητήσεως. Αἱ οἰκίαι τῶν ἀξιωματικῶν καί τὰ στρατόπεδα παρηκολουθοῦντο καί ἡτοιμάζετο ἡ βίαια ἐν ἀνάγκῃ συγκέντρωσις αὐτῶν καί τῶν οἰκογενειῶν των δια ν' ἀποσταλοῦν, προφανῶς ὑπό νικητρίους τυμpanοκρουσίας, εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἐπιβάλλεται νά παρατηρηθοῦν πρὸς τόν κ. Καραμανλῆν τὰ ἐξῆς: Εἰς τό Ὑπόμνημά του παραθέτει, πρὸς στήριξιν τῶν ἀπόψεών του, ἀπόσπασμα ἐγγράφου τοῦ Στρατηγοῦ Εὐθ. Καραγιάννη, ὁ ὁποῖος — ὡς μή κουνπικός καί ὡς μή πραξικοπηματίας — εἶχεν ἀποσταλῇ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τήν Κύπρον τήν 6ην Αὐγούστου 1974 καί ἀνέλαβε τήν ἡγεσίαν τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς. Γνωρίζομεν καλῶς ὅτι κατὰ τήν σύνταξιν τοῦ Ὑπομνήματός του, ὁ κ. Καραμανλῆς εἶχεν ἐνώπιόν του καί ἄλλας «ἄκρως ἀπορρήτους» καί «εἰδικοῦ χειρισμοῦ» ἐκθέσεις τοῦ κ. Καραγιάννη. Ἐπειδή εἶναι ἀπαράδεκτος ἡ κατ' ἐπιλογὴν ἀντλήσις ἀποσπασμάτων καί δέν ἐπιτρέπεται νά γράφεται ἡ Ἱστορία μονομερῶς ὑπὸ τῶν νικητῶν

— νικητῶν ἄνευ μάχης! — θά τοῦ εἴπωμεν ὅτι παρέλειψε, μεταξύ ἄλλων, καί ἐν ἱστορικῆς βαρύτητας ἀπόσπασμα. Προέρχεται ἀπό ἔγγραφον Καραγιάννη, συγκεκριμένως δέ τήν πολυσέλιδον καί ἄγνωστον μέχρι τοῦδε «*Ἐκθεσιν περί τῆς τακτικῆς καί μαχητικῆς ἀξίας τῶν εἰσβαλουσῶν εἰς Κύπρον Τουρκικῶν Δυνάμεων*», τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἐθικῆς Φρουρᾶς Κύπρου, ἡ ὁποία συνετάγη κατά Σεπτέμβριον 1974. Ἐξ αὐτῆς ἀποσπῶμεν (θά ἀκολουθήσουν καί ἄλλα ἐξ ἄλλων ἐκθέσεων) ἐκ τῆς σελίδος 14, τήν ἀκόλουθον σημαντικήν παράγραφον:

«Δυνατόν ἡ ἡμερομηνία τῆς εἰσβολῆς νά μὴν ὑπῆρξε τυχαία καί ἡ σχεπική ἀπόφασις (τῆς Τουρκίας) νά μὴ ἐλήφθῃ προχείρως. Ὁ καθορισμός ταύτης δυνατόν νά ὀφείλεται εἰς τό γεγονός ὅτι τήν 20ήν Ἰουλίου 1974 θά ἐπραγματοποιεῖτο ἀπόλυσις τοῦ ἡμίσεος περίπου τῆς δυνάμεως τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, λόγῳ μειώσεως τῆς στρατιωτικῆς θητείας».

Δύναται κανεῖς ἀβιάστως νά σκεφθῇ τί σημαίνουν αὐτά τά κείμενα...

Πάντως ὁ Μακάριος ὅταν ἀπέστειλε τήν ἐπιστολήν πρὸς Γκιζίκην, μέ πρόδηλον σκοπὸν νά ἐκθέσῃ καί κλονίσῃ τό στρατιωτικὸν καθεστῶς, φαίνεται ὅτι ἤρχισε νά ἀνπλαμβάνεται ὅτι ἡ Κύπρος εἶχε συρθῇ εἰς τό χεῖλος τοῦ βαράθρου. Ἐάν αἱ Ἀθῆναι ἀντέδρων βιαίως, ἦτο κοινή πεποίθησις ὅτι θά ἠκολούθει εἰσβολή τῶν Τούρκων. Ἐν ὧσιν αὐτῆς τῆς προοπτικῆς ὁ Μακάριος ἀπέστειλεν ἐσπευσμένως τὸν ἀρχηγὸν τῶν μυστικῶν Κυπριακῶν ὑπηρεσιῶν Γ. Τομπάζον εἰς τό ἐξωτερικόν, μέσῳ Βηρυτοῦ, διὰ νά ἔκῃ παρασκευαστικὰς ἐπαφὰς καί ἐξασφαλίσῃ βοήθειαν. Ὡς ἐδήλωσε βραδύτερον ὁ Γ. Τομπάζος, ἐλπὶς ἐπιτυχοῦς ἀνποστάσεως δέν ὑπῆρχε. «*Εἴχαμε ὑποταγῇ σπὴν μοῖρα μας*», ἔλεγε χαρακτηριστικῶς. Εἶναι περίεργον πῶς παρὰ τήν ἑλλειψιν τοιαύτης δυνατότητος ἀποκρούσεως βιαίας ἀντιδράσεως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Μακάριος ἐκάλει ἐκ Πάφου ὅπου διέφυγε (15.7.1974) τὸν λαόν εἰς ἀντίστασιν, πληροφορῶν ὅτι «*το πραξικόπημα ἀπέτυχε*». Ἐκατοντάδες ὁπαδοί του ἐκ Πάφου δώσαντες πίσπιν, ἐσπευσαν ἐνοπλοὶ πρὸς Λευκωσίαν ἀλλ' ἐνέπεσαν εἰς φονικὰς ἐνέδρας τῶν ἀντιπάλων των, οἱ ὅποιοι ἤλεγχον τήν ἐνδιάμεσον πόλιν Λεμεσόν.

Ἡ πρόβλεψις διὰ πραξικόπημα καί εἰσβολήν τῶν Τούρ-

κων δέν διευτυπούτο μόνον ὑπό τοῦ μέσου Κυπρίου, ἀλλ' ἦτο πεποίθησις καί αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς Κυπριακῆς κυβερνήσεως. Ὑπάρχει σειρά μαρτυριῶν, ἀλλ' ἐπιλέγομεν τρεῖς:

1) Ὑπὸ τῆς Κυπριακῆς ἐφημερίδος «Ἀγών» (4.5.1979) ἠρωτήθη ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς καί πρῶτος συνεργάτης τοῦ Μακαρίου Γλ. Κληρίδης, ἐάν τὸν Ἰούλιον 1974 ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἐξεδηλοῦτο πραξικόπημα, οὗτος δέ ἀπάντησε: «Ὁχι, δέν τό ἤξερα. Γνώριζα μονάχα ὅτι ἂν ἐκδηλωνόταν πραξικόπημα θ' ἀκολουθοῦσε τουρκικὴ εἰσβολή».

2) Ἡ ἐφημερίς τῆς Λευκωσίας «Τά Νέα» (8.9.1978), ἀναφερομένη εἰς τὴν στάσιν τοῦ Μακαρίου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν γεγονότων, ἔγραψεν: «Ἐκεῖνο πού ὁ Μακάριος ἐπανελάμβανε συνεχῶς ἦταν, ὅτι δέν ἦταν δυνατόν Ἕλληνες νά κάνουν τέτοιο κακὸ καί ὅτι σίγουρα, μετὰ τό πραξικόπημα θὰ ἀκολουθήσῃ ἐπέμβασις τῆς Τουρκίας».

3) Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἀγών» (29.4.1979) ὁ κατ' ἐξοχὴν ἔμπιστος τοῦ Μακαρίου Γ. Τομπάζος εἶπεν ὅτι, τὴν προηγουμένην τοῦ πραξικοπήματος ἐπεσκέφθη τὴν παραθερίζουσαν εἰς Κυρήνειαν οἰκονόγειάν του καί εἶπε: «Ἄν ἐκδηλωθῇ πραξικόπημα, γυρίστε ἀμέσως σπὴν Λευκωσίαν γιατί θὰ ἐπακολουθήσῃ τουρκικὴ εἰσβολή».

Ἀκριβῶς τὰ ὡς ἄνω δεδομένα σχολιάζων πολιτικός παράγων τῆς Κύπρου παρετήρησεν: «Ἄφου αὐτὴ ἦτο ἡ βεβαιότης, κανεῖς δέν ἔπρεπε νά προκαλῇ μέχρι ρήξεως τὰς Ἀθήνας, ὥστε νά μὴ ἀνοίξῃ ὁ δρόμος διὰ τὴν εἰσβολήν. Πῶς ὁ Μακάριος ἐπίεζε τόσον; Ποῦ ἐστηρίζετο; Τί ἤλπιζε; Καί ἀφ' οὗ ἀνέμενεν ὡς βεβαίον συνέκειαν τὴν εἰσβολήν, πῶς μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἐκδηλώσεώς της, ὁμιλῶν εἰς τὸν Ο.Η.Ε., εἶπε δεκάκις ὅτι «ἐπενέβησαν οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοί», ὅτι ἐξετέλεσαν «εἰσβολὴν ἐξωθεν», ὅτι ἐχρησιμοποιήθη δῆθεν ἡ ΕΛ.ΔΥ.Κ. μέ τὰ τεθωρακισμένα καί τὰ ὄπλα τῆς (ἐνῶ οὐδέ ἐν διέθετε!) καί ὅτι ἐκ τοῦ πραξικοπήματος ἐπηρεάζονται καί οἱ Τούρκοι τῆς Κύπρου;»...

Ἐπειδὴ ἐγίνε λόγος διὰ τὰς περὶ «ἐξωθεν εἰσβολῆς», ὑπὸ τῆς κουνικῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῆς ὁποίας, δῆθεν, ἐκινδύνευον καί οἱ Τουρκοκύπριοι, κατηγορίας τοῦ Μακαρίου ἐνώπιον τοῦ ΟΗΕ, μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ἀποβάσεως τῶν Τούρκων, ἐπιβάλλεται ἐν συνεφεΐα νά προστεθῇ καί τοῦτο: Μίαν ἡμέραν μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ «Ἀπίλα», ὁ ἀνηνθρώπος τῆς

Τουρκίας εις τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη, Ὁσμάν Ὀλταύ, προσπαθὼν νὰ ἀνεύρῃ ἠθικὴν στήριξιν διὰ τὴν μονομερῆ στραπωτικὴν ἐνέργειαν τῆς χώρας του, εἶπε καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Ἡ Τουρκία ἐκπληροῖ τὴν νόμιμον εὐθύνην της. Ἡ παροῦσα πρᾶξις τῆς Τουρκίας δέν εἶναι εἰσβολή, ἀλλ' ἐνέργεια ἐναντίον τῆς εἰσβολῆς. Ἡ λέξις «εἰσβολή» δέν εἶναι ἰδική μου, ἀλλὰ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Μακαρίου διὰ νὰ περιγράψῃ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπραπεν ἡ Ἑλλάς. Παραπέμπω οἰονδήποτε ἐνδιαφέρεται, εἰς ὅσα ἀνέφερεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, διὰ τὰς σκέψεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως».

Συσώρευσις ἀναποδείκτων ἰσχυρισμῶν

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς Γκιζίκην, ὁ Μακάριος ἀνέφερε καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Ἀπὸ τῆς λαθραίας ἀφίξεως εἰς Κύπρον τοῦ Στρατηγοῦ Γρίβα, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1971, ἐκυκλοφόρουν φῆμαι καὶ ὑπῆρχον βάσιμοι ἐνδείξεις ὅτι οὗτος ἦλθεν εἰς Κύπρον κατὰ προτροπὴν καὶ ἐνθάρρυσιν ὠρισμένων ἐν Ἀθήναις κύκλων. Βέβαιον πάντως εἶναι ὅτι ὁ Γρίβας, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεώς του εἶχεν ἐπαφὴν μετὰ ὑπηρετούντων εἰς τὴν Ἑθνικὴν Φρουράν ἀξιωματικῶν ἐξ Ἑλλάδος, παρά τῶν ὁποίων ἔτυχε βοηθείας καὶ συμπαροστάσεως εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ σκηματίσῃ παράνομον ὁργάνωσιν καὶ νὰ ἀγωνισθῇ δῆθεν διὰ τὴν Ἑνωσιν. Καὶ κατήρπσε τὴν ἐγκληματικὴν ὁργάνωσιν «ΕΟΚΑ Β'», ἡ ὁποία κατέστη αἰτία καὶ πηγὴ πολλῶν δεινῶν διὰ τὴν Κύπρον. Γνωστὴ εἶναι ἡ δρᾶσις τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ὑπὸ πατριωτικὸν μανδύαν καὶ ἐνωπικὴν συνθηματολόγησιν διέπραξε πολιτικὰς δολοφονίας καὶ πολλὰ ἄλλα ἐγκλήματα. Ἡ στελεχομένη καὶ ἐλεγχομένη ὑπὸ Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν Ἑθνικὴ Φρουρά ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς ὁ εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικὸν κυριώτερος τροφодότης τῆς ΕΟΚΑ Β'».

Μέ «φήμας» καὶ «βασίμους ἐνδείξεις», ἡ ἐπιστολὴ ἐπρωκῶρει εἰς ἀνακρίβειας. Διότι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια ἀντιμάχεται τοὺς ἀνωτέρω ἰσχυρισμούς, διὰ τοὺς ἀκολούθους λόγους:

1) Ὁ στρατηγὸς Γρίβας ἀνεχώρησε λαθραίως ἐξ Ἀθηνῶν καὶ δι' ἰδικῆς του προτοβουλίας.

2) Δέν είχεν έπαφάς έν Κύπρω μέ άξιωματικούς έξ 'Ελλάδος, άλλ' άντιθέτως διά προκηρύξεώς του είχε καταγγείλει, τώ 1973, όπ τέσσαρες άξιωματικοί είχαν άποσταλή έξ 'Ελλάδος διά νά άνιχνεύσουν τό κρησφύγετόν του καί νά τόν έξοντώσουν.

3) Κατήγγειλε τόν Γ. Παπαδόπουλον όπ μονομερώς καί διά νά βοηθήση τόν Μακάριον κατεδίκασε τήν βίαν έν Κύπρω.

4) Οί άξιωματικοί καί ή 'Εθνική Φρουρά δέν έβοήθησαν τήν Ε.Ο.Κ.Α. Β', άλλ' είς δύο περιπτώσεις, κατά τās όποίας μέλη της όργανώσεως αυτής έκλεψαν όπλα έκ στρατιωτικών άποθηκών, προεκλήθη σύγκρουσις μέ τήν ήγεσίαν της 'Εθνικής Φρουράς (ύπόθεσις Γεροσκήπου), ως άποκαλύπτουν έγγραφα της ΕΟΚΑ Β', τά όποία από τοϋ 'Ιουνίου 1974 έπείσαν είς χείρας της Κυπριακής κυβερνήσεως.

Γενικώτερον, όμως, οί της Κυπριακής Κυβερνήσεως δέν έδικαιοϋντο νά όμιλοϋν διά πολιτικές δολοφονίας, διότι αύται ήρχισαν από τοϋ 1960, όταν δέν υπήρχεν, έν Κύπρω, ούτε Γρίβας, ούτε Ε.Ο.Κ.Α. Β'. 'Εδολοφονήθησαν αγωνισταί της Ε.Ο.Κ.Α. έν ψυχρώ υπό όργάνων της Κυπριακής κυβερνήσεως, τά όποία — παρά τά δοθέντα στοιχεία — οϋδέποτε συνελήφθησαν. Ήσαν «άντι-Ζυριχικοί» (σās λέει τίποτε αυτό, κύριε Καραμανλή;) καί 'Ενωπικοί οί δολοφονηθέντες. 'Υπήρξαν καί άπαγωγαί, καί ξυλοδαρμοί, καί τραμπουκισμοί υπό άπόλυτον άσυδοσίαν καί άπμωρψίαν. Καί ή έπίσημος 'Ελλάς, κυβερνώντος τοϋ κ. Καραμανλή, αυτήν τήν δολοφονικήν βίαν, τήν μονομερή καί άπρόκλητον, δέν τήν έβλεπε καί δέν τήν κατεδίκασε! Νά υποθέση κανείς όπ ή «εϋτυχεστέρα ήμέρα της ζωής» τών ύπευθύνων διά τās Συμφωνίας Ζυρίχης καί Λονδίνου συνεχίζετο ή καί ένισχύετο μέ τās δολοφονίας προεχόντων αγωνιστών, οί όποιοι κατεδίκασον τήν έπαίσχυντον συνθηκολόγησιν;

Διά νά τεκμηριώση τās καταγγελίας του, ό Μακάριος έγραφε πρός Γκιζίκην: «Ένδεικτικώς έπισυνάπτω έν τοιοϋτον έγγραφον». Ένδεικτικώς, ως νά υπήρχαν, δηλαδή, καί άλλα είς χείρας του... Τό έγγραφον ήτο — ως έλέχθη — έπιστολή τοϋ ήγεπκοϋ στελέχους της Ε.Ο.Κ.Α. Β' «Κεραυνού» πρός «Κάδμον», δηλαδή τόν ταξίαρχον Δημ. 'Ιωαννίδην, ως ύπεστήριξαν αί Κυπριακαί άρχαί. Τό έγγραφον, όμως, τοϋ-

το, τό ὁποῖον ὡς εὖρημα ἐπεσύναψεν ὁ Μακάριος, ἀπεδείκνυεν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα ἀπό ὅσα ὑπεστήριζεν εἰς τήν ἐπιστολήν του! Προσθέτως δέ, ἐνίσχυε τήν ἀποψιν ὅτι διὰ λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητος, ὁ Κύπριος Πρόεδρος, ἀσθμαίνων, συνέλεγεν ὅχι μόνον ἀσταθῆ στοιχεῖα, ἀλλά καί προσέφευγεν εἰς ἄλλα, ἀναιρετικά τῶν ἰσχυρισμῶν του. Διότι εἰς τό ἐπισυναφθέν ἐγγραφον τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β΄:

1) Κατηγγέλλετο ἡ αὐθαίρετος κλοπή, ὑπό τοπικοῦ ὁμαδάρχου τῆς ΕΟΚΑ Β΄, ὀπλῶν ἐκ στρατοπέδου τῆς Πάφου.

2) Ὑπεμνήσκοντο αἱ δοθεῖσαι πρὸς τήν Ὁργάνωσιν ὑποσχέσεις ἐξ Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι οὐδόλως ἐτηρήθησαν, ἀφοῦ οὔτε ὀπλισμός ἀπεστάλη, οὔτε ἀξιομαρκῶς διὰ νά ἀναλάβῃ τήν διοίκησιν τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β΄, οὔτε χρήματα.

3) Ἐξεφράζοντο σαφεῖς ὑποψίαι διὰ τὰ σχέδια τῶν Ἀθηνῶν ἔναντι τῆς Κύπρου.

Ἕνα συγκλονιστικόν καί προφητικόν κείμενον

Διὰ νά ἀποδείξῃ τήν δῆθεν ὑποταγήν τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β΄ εἰς τό στρατιωτικόν καθεστῶς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Μακάριος ἐπισυνῆψε — ὡς σπάνιον εὖρημα καί συντριπτικόν ἐπιχείρημα — καταληφθεῖσαν ἐπιστολήν ἡγετικοῦ στελέχους τῆς ὁργανώσεως ταύτης («Κεραυνός») πρὸς τόν ταξίαρχον Δ. Ἰωαννίδην (ὑπό τό συνθηματικόν ψευδώνυμον «Κάδμος»). Αὐτό ἦτο καί τό μοναδικόν τεκμήριόν του, τό ὁποῖον ὅμως, ἀντί νά στηρίξῃ τās ἀπόψεις τοῦ Κυπρίου Προέδρου, ἀπεδείκνυεν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα! Μέσα εἰς τήν παραζάλην τῶν ὄσων τραγικῶν ἐπικολούθησαν, ἐλνισμονήθη ἡ βάσανος τοῦ στοιχείου αὐτοῦ. Συγκεκριμένως, εἰς τήν ἐπιστολήν αὐτὴν τῆς ἀκεφάλου — μετὰ τόν θάνατον τοῦ Γρίβα — Ε.Ο.Κ.Α. Β΄ ἀνεφέροντο καί τὰ ἑξῆς:

«Εἶναι τραγική καί αὐτόχρομα ἀποκαρδιωτική, ἡ διαπίστωσις, καθ' ἣν μετὰ τρεῖς καί ἥμισυ μῆνας, ἀδιαλείπτου μεθ' ὑμῶν ἐπαφῆς, δέν διευκρινήσατε τās διαθέσεις σας ὡς Ἐθνικόν Κέντρον, ἐπὶ ὄσων ἀρχῆθην ἀνελάβατε, οὐκί χάριν τοῦ γράφοντος ἢ πινος ἄλλου προσώπου, ἀλλά χάριν τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου, τοῦ προσφιλεστέρου δηλονότι τμήματος τοῦ Ἐθνους.

»Μέ τήν ψυχὴν ὑπερχειλίζουσιν ἀπὸ πικρίαν, σᾶς γράφω ὅτι, οὐδέποτε, ἐφανταζόμην ὅτι, θὰ καταστῶ μάρτυς τοιαύτης ἀδιαφορίας, ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀσμένως καὶ ἐναγωνίως ἔπρεπε νὰ προστρέξουν εἰς βοήθειάν μας. Οὐτε ἡδυνάμην νὰ πιστεύσω, ὅτι, θὰ ἐγινόμην ὁ τραγικώτερος ἐπαίτης, ναὶ ἐπαίτης ὑπὲρ τῶν μαχομένων συναγωνιστῶν μου. Δέν εἶναι δυνατόν, οὐδεὶς παλμογράφος, νὰ σᾶς μεταδώσῃ τό συγκλονιστικόν νόημα, πού ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἀπευθύνω διὰ τῶν γραμμῶν. Σᾶς σημειῶνω μόνον, μετ' ὁδύνης πολλῆς καὶ αἰμασσοῦσης ψυχῆς, ὅτι, εἴμεθα ἡ τελευταία ἀγωνιστικὴ γενεὰ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Μεγαλόνησον Κύπρον. Ἐάν δέ, δέν ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς τώρα, ἡ Κύπρος θὰ καθῇ ὀριστικῶς διὰ τό ἔθνος. Καὶ ἡμεῖς, ἴσως, δέν θὰ ἐπιζήσωμεν τῆς καταστροφῆς. Δέν πρέπει ἄλλωστε! Σεῖς ὅμως, θὰ ζῆτε καὶ ἴσως τότε νὰ μᾶς θυμηθῆτε. Ἀλλὰ τότε...

»Δύο εἶναι τὰ ἐνδεχόμενα τῆς παρούσης. Πρῶτον, νὰ θελήσετε νὰ τείνῃτε εὐήκοον οὖς, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Μαρτυρικῆς Κύπρου. Καί: Δεύτερον, νὰ ἀντιπαρέλθῃτε τὴν παροῦσαν. Μόνον, πού στενεύουν πολὺ τὰ περιθώρια. Καὶ φοβοῦμαι μήπως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας προστεθῇ ἀκόμη μία, εἰς τὸν πίνακα, τῶν τόσων πολυφιλήτων καὶ χαμένων Ἑλληνικῶν Πατρίδων».

Συγκλονιστικόν καὶ προφητικόν ἦτο τό ἀνωτέρω κείμενον. Ἐπεσήμαινεν εὐστόχως πρὸς τό στρατιωτικόν καθεστῶς τὰς εὐθύνας του καὶ ὑπεδείκνε τὴν ἐθνικὴν καταστροφὴν ἡ ὁποία ἦτο ἐπὶ θύραις. Καὶ ἀπεδείκνυε, πάντως, ὅτι ἀπλῶς ὑπῆρχεν ἀλληλογραφία, τοῦ ὑπηρετήσαντος ἄλλοτε ἐν Κύπρῳ ταξιάρχου, μέ ἐν μάλιστα στέλεχος τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β', ἀλλ' οὐκί συνεργασία, ἀφοῦ τό στρατιωτικόν καθεστῶς τοῦ Ἰωαννίδη οὐδόλως παρέσχε τὴν ὑπεσχημένην βοήθειάν του. Ἀλλως τε, εἶναι γνωστόν, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πραξικοπήματος ἀπεστάλη ἐξ Ἀθηνῶν, ἐσπευσμένως, ἀξιωματικός, μέ διαταγὴν τοῦ Ἰωαννίδη «νὰ ἀφοπλίσει τοὺς ἀλλήτες τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β'»!

Τό γεγονός ὅτι ὁ Μακάριος ἐσπευσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διατυμπανίσῃ τό διάβημά του πρὸς Γκιζίκην, ἀφ' ἑτέρου δέ νὰ κοινοποιήσῃ πρὸς Καραμανλὴν καὶ Βασιλέα Κωνσταντῖνον τό σχετικόν κείμενον, ἀπεδείκνυνεν εὐρύτερον στόχον. Εἶναι ἐντυπωσιακόν τό ὅτι, τὴν 8.4.1987, εἰς συνέντευξιν

Τύπου ἐν Ἀθήναις, ὁ ἐπὶ μακρὰ ἔτη κυβερνητικός ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαρίου, Μιλητιάδης Χριστοδούλου, ἐρωτηθεὶς διὰ τὴν τοιαύτην κοινοποίησιν, ἐδήλωσεν ἄγνοϊαν. Ἐν τούτοις, αὐτός ἦτο ὁ συντάξας τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἐν παντὶ μετέχων τῶν μυστικῶν ἀποφάσεων τοῦ Κυπρίου Προέδρου. Ὁ κ. Καραμανλῆς, ἀπὸ ἐτῶν ἤδη εἶχεν ἀποκαλύψει τὴν πρὸς αὐτόν κοινοποίησιν τῆς ἐπιστολῆς. Διατὶ, λοιπόν, ἐπεζητήθη ἀπὸ Κυπριακῆς πλευρᾶς νὰ κρατηθῇ ἄγνωστον τὸ τοιοῦτον διάβημα; Ὑπῆρχε κάποιο σύμπλεγμα ἐνοχῆς; Καὶ ποῖον ἦτο;

Ἐπεδιώκετο ἡ εὐσχημος, ἔστω καὶ ὑπὸ ἀσταθεῖς κατηγορίας, ἐκδίωξις τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐπελέγη ἡ μέθοδος τῆς οὐσιαστικῆς καταργήσεως τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, ὥστε νὰ ἀκρηστευθοῦν οἱ ἀξιωματικοί. «Πολλὰ ἔχω νὰ εἶπω, Κύριε Πρόεδρε, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ μακρηγορήσω...», ἔγραφεν ὁ Μακάριος πρὸς Γκιζίκην. Ἦτο ἡ συνήθης διατύπωσίς του. Εἶχε πολλὰ νὰ εἶπῃ, ἀλλ' οὐδὲν ἔλεγε. Ἄλλως τε, ἕνα μῆνα προηγουμένως, εἰς ἀνάλογον ἐπιστολήν του πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, στρατηγὸν Γ. Ντενίσον, ἔγραφεν ἀναλόγους γενικότητας: «Δι' αὐτόν καὶ δι' ἄλλους λόγους...», ἐσημείωνεν ὁ Μακάριος, ζητῶν τὴν «ἐξυγίανσιν» τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Ποῖοι ἦσαν οἱ «ἄλλοι λόγοι»; Ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ ὑπεροπικῆς ἐπιθετικότητος καὶ ἀλαζονικῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως.

Γράφει ὁ κ. Καραμανλῆς εἰς τὸ Ὑπόμνημά του, ὅτι συνεπεία τοῦ ἐν Κύπρῳ πραξικοπήματος ἐπῆλθε διχασμός καὶ «ὁ Κυπριακὸς λαός, ἀπελπισμένος, κατεφέρετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος». Ἀλλὰ, τόσον ὁ διχασμός, ὅσον καὶ ἡ ἐμπαθὴς πολεμικὴ, προϋπῆρχον καὶ εἶχον συγκεκριμένους λόγους. Ἡ ἀνοιξις καὶ τὸ θέρος 1974 ἦσαν περίοδος ἀνθελληνικοῦ παροξυσμοῦ. Δὲν τὸ λέγομεν ἡμεῖς μόνον. Θὰ ἀφήσωμεν νὰ τὸ ὁμολογήσῃ ἐν ἀπόρρητον ἔγγραφον, συντεταγμένον ὑπὸ ἀντιχουντικοῦ καὶ ἐμπίστου τοῦ κ. Καραμανλῆ στρατιωτικοῦ. Ἐν ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐνώπιόν του ὁ τέως Πρόεδρος, ἀλλ' ἐπρωτίμηνσε ἄλλοθεν νὰ ἀντλήσῃ πληροφoρίας, θέτων τοῦτο εἰς τὸ περιθώριον. Θὰ ὑπενθυμίσωμεν τὸ ἀπόρρητον τοῦτο ἔγγραφον, σοβαρόν καὶ ἱστορικῶς βαρυσήμαντον, τὸ ὁποῖον ὁ τέως Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀδικοιολογήτως ἀπεσιώπησεν...

Ποία στοιχεῖα ἀπεσιώπησεν ὁ Καραμανλῆς

Ὅταν ὁ κ. Καραμανλῆς συνέτασσε τό ἐλλιπέστατον καί μονομερές Ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ «Φακέλου τῆς Κύπρου», εἶχεν ἐνώπιόν του — μεταξύ ἄλλων — ἐκθέσεις τοῦ στρατηγοῦ Εὐθ. Καραγιάννη, ὁ ὁποῖος, δέον νὰ ἐπαναληφθῇ, ἦτο ἐμπιστός του καί ὄχι «πραξικοπηματίας». Ὁ στρατηγός Καραγιάννης εἶχεν ἀποσταλῇ τὴν ὅν Αὐγούστου 1974 εἰς Κύπρον, ἀκριβῶς κατὰ τό μεσοδιάστημα τῶν δύο ἐπιθέσεων τῶν Τούρκων, καί ἀνέλαβε τὴν διοίκειν τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Ἐκ τῶν ἐκθέσεων Καραγιάννη, ὁ κ. Καραμανλῆς ἐπέλεξεν ἓν μικρόν ἀπόσπασμα διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀντικυπριακὰς ἀπόψεις του.

Εἶναι σημαντικαί, ἐν τούτοις, αἱ ἀπόψεις περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ καταστάσεως πρὸ τοῦ πραξικοπήματος, διατυπώμεναι ὑπὸ νομιμόφρονος ἀνωτάτου ἀξιωματικοῦ, τόν ὁποῖον καί ὁ κ. Καραμανλῆς θεωρεῖ ἔγκυρον πηγὴν. Εἰς ἐκθεσιν, λοιπόν, τοῦ στρατηγοῦ Εὐθ. Καραγιάννη, «ἄκρως ἀπόρρητον», συνταχθεῖσαν τὸν Δεκέμβριον 1974, ἀναφέρονται:

«Ἡ ὅλη κατάστασις ἐπεδεινώθη, διὰ τῆς δημιουργίας τοῦ Ἐπικουρικοῦ Ἀστυνομικοῦ Σώματος. Ἡ δοθεῖσα προτεραιότης εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν τούτου καί ἡ προνομιακὴ μεταχείρισις τῶν μελῶν του, ὥς καί ἡ καλλιεργουμένη ἀπροκάλυπτος ἐμπάθεια μεταξύ τῶν ἀνδρῶν τούτου, ἐναντι τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, ἐπέδρασε δυσμενῶς ἐπὶ τῆς πειθαρχίας καί τῆς μαχητικότητος Ἀξιωμακῶν καί Ὀπλιτῶν. Παρὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐξεδηλώθη μία ἄνευ προηγουμένου δυσφημητικὴ ἐκστρατεία διὰ τοῦ Τύπου καί δημοσίως, ἐναντίον τοῦ συνόλου τῶν Ε/Ε Ἀξ/κῶν, προκαλέσασα ποικίλας ἀντιδράσεις καί κυρίως τὴν δημιουργίαν δεδηλωμένης ἐχθρότητος μεταξύ Στρατοῦ (Ε.Φ.) καί Ἀστυνομίας, ὥς καί τῶν λοιπῶν Ἀρχῶν Ἀσφαλείας καί Κυβερνητικῶν Ὑπηρεσιῶν.

»Ἡ ἐξαγγελία κυβερνητικῶν ἀποφάσεων περὶ μειώσεως τῆς στρατιωτικῆς θητείας εἰς 14μηνον, καί ἡ ἐκ παραλλήλου γνωσθεῖσα ἀρνητικὴ θέσις τοῦ Γ.Ε.Ε.Φ., ἐτροφοδότησαν τὸν Τύπον εἰς νέαν, πλέον δυσμενῆ ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ε/Ε Ἀξιωμακῶν, ἀλλὰ καί ἐπέδρασαν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνημιλιταριστικοῦ πνεύματος».

Ὁ ἐξ Ἑλλάδος ἀναγνώστης, ὁ ὁποῖος δέν γνωρίζει τάς λεπομερείας τῶν Κυπριακῶν γεγονότων, διὰ νά ἀνπληφθῇ τό νόημα τοῦ ἀνωτέρω βαρυσημάντου ἀποσπάσματος, δέον νά ἔκῃ ὑπ' ὄψει του τά ἑξῆς: «Ἐπικουρικόν Ἀστυνομικόν Σῶμα» εἶναι ἡ Ἐφεδρική Ἀστυνομία, εἰδική δύναμις τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀντιπάλων τοῦ Μακαρίου, τῆς ὁποίας ἡ δράσις ἐπέσυρε διεθνή νομικήν καταδίκην, ἀλλά καί καταδικαστικὰς ἀπόψεις ἐν Κύπρῳ. «Ε/Ε ἀξιωματικοί» ἦσαν οἱ... «Ἑλληνοέλληνες» ἀξιωματικοί, εἰς διάκρισιν ἀπό τούς Ε/Κ (Ἑλληνοκυπρίους) συναδέλφους τῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, δύναται κανεῖς νά ἀνπληφθῇ ποῖοι καί διατί, εἰς τάς παραμονάς τοῦ πραξικοπήματος τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, ἐδημιούργουν κλίμα ἀφορήτου ἐμπαθείας καί πολεμικῆς κατά τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Ἐνα κλίμα πού προϋπήρξε, πού ἐκαλλιεργήθη ἀπό τοῦ 1964 καί ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐπικρατεῖ, σήμερον, ὑποκριτική σιωπή. Πάντως, εἰς τάς παραμονάς τῆς τραγωδίας, οἱ σημαντικώτεροι καί πλέον ἀνεξάρτητοι παράγοντες τῆς Μεγαλονήσου δέν συνεμερίζοντο τάς αἰτιάσεις Μακαρίου κατά τῶν Ἑλλαδιτῶν ἀξιωματικῶν. Τάς εὗρισκον ὑπερβολικὰς καί ἀστηρίκτους καί ὑπωπεύοντο ὅτι ἡ τεχνητή κρίσις ἀλλοῦ ἀπέβλεπεν. Ὅπως ἀλλοῦ ἀπέβλεπε καί ἡ ἐξώθησις, τόν Νοέμβριον τοῦ 1967, τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς νά «ἐκκαθαρίσῃ» τήν Κοφίνου...

Ἐπικροτουμένη ἀπό τόν ἐθνικόφρονα Τύπον τῆς Λευκωσίας, ἡ μαζικώτερα ὀργάνωσις τῆς Κύπρου, ἡ Συνομοσπονδία Ἑργατῶν Κύπρου (Σ.Ε.Κ.) ἀνεκοίνωνε, τήν 16ην Μαΐου 1974, τά ἑξῆς: «Ἡ Σ.Ε.Κ. καί ὅλοι οἱ ἐθνικῶς σκεπτόμενοι Ἕλληνες τῆς Κύπρου κατανοοῦν πλήρως τό ἐπιτελούμενον εἰς τήν Κύπρον ἔργον τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Καί θά τούς περιβάλλουν πάντοτε μέ τήν ἐκτίμησιν καί τήν ἀγάπην τῶν, θά τούς ἀτενίζουν μέ θαυμασμόν καί θά κατέχωνται ὑπό αἰσθημάτων εὐγνωμοσύνης πρὸς τούτους. Ἄς μὴ ὁμιλοῦν οἱ ἄλλοι. Διότι τό νά κατηγοροῦνται ἄνευ ἀποδείξεων οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοί, εἶναι πρᾶξις χειροτέρα τῆς κλοπῆς τῶν ὀπλῶν εἰς Γεροσκήπου».

Τά ὅπλα, περί τῶν ὁποίων ἡ ἀνωτέρω ἀναφορά, εἶχον κλαπῇ ἀπό ἐκεῖ στρατόπεδον ὑπό τοπικοῦ τομεάρχου τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β', ὁ ὁποῖος ἐνήργησεν αὐθαιρέτως. Τό γεγονός

δέ, ὅπ' ἐδημιουργήθη ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐσωτερικῆς κρίσεως εἰς τὴν Ε.Ο.Κ.Α. Β', ἀπὸ τὴν ἀπειθαρχίαν αὐτὴν, ἀφ' ἑτέρου δέ ἔντασις «Γριβικῶν» καὶ ἡγεσίας τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς, τὸ εἶχε μαρτυρημένον δι' ἐγγράφων εἰς χεῖρας τοῦ ὁ Μακάριος, ὅταν ἤρχιζε καὶ ἐκλιμάκωνε τὴν πολεμικὴν του κατὰ τῶν Ἑλλαδιτῶν ἀξιωματικῶν. Εἶχε καταβληθῇ προσπάθεια (16.5.1974) νὰ προκληθῇ συζήτησις εἰς τὴν Κυπριακὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν κλαπέντων ὀπλῶν, ἀλλὰ τὸ σύνολον τῶν ἐθνικοφρόνων βουλευτῶν κατεψήφισαν τὴν πρότασιν. Τὴν ἐγγραφὴν τοῦ θέματος εἶχεν εἰσηγηθῇ ὁ Μακαριακὸς βουλευτὴς Φειδίας Παρασκευαΐδης – ἰδιόρρυθμος καθ' ὅλα, τερματίσας πρὸ πνῶν ἐτῶν τὴν πολιτικὴν σταδιοδρομίαν του, ὅταν ἀπεκαλύφθησαν, δι' ἀπεριγράπτων λεπτομερειῶν, αἱ διάστροφαι ροπαὶ τοῦ. Ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ ὑπὸ τῆς ἰδίας τῆς ἡγεσίας τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Β' καὶ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς καταδίκη τῆς κλοπῆς τῶν ὀπλῶν, ἦλθεν ὡς συμβολὴ ἀποπυροδοτήσεως τῆς ἐντάσεως καὶ ἡ καταδίκη τῆς κλοπῆς ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ἑξωτερικῶν εἰς Ἀθήνας, Σπ. Τετενέ. Ἀλλὰ τὴν Κυπριακὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς ὑποβολεῖς τῆς ἐξυπηρετεῖ ἡ διόγκωσις τῆς ἐντάσεως.

Οἱ Κύπριοι ἤθελον τοὺς Ἑλληνας ἀξιωματικούς

Ἡ ἔγκριτος ἐφημερίς «Ἐλευθερία» τῆς Λευκωσίας, ἀνεξάρτητος καὶ μὴ μετέχουσα τῆς διαμάχης, εἰς σχολιὸν τῆς τῆς 11.6.1974 ἐτόνιζε: «Διὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν δυσάρεστον κατάστασιν δὲν παίζει οὔτε ἡ Ἑθνικὴ Φρουρά ὡς σῶμα, ὥστε νὰ ἐπιδιώκεται (εὐτυχῶς ὄχι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως) ἡ διάλυσίς της, οὔτε καὶ παίζει τὸ σύνολον τῶν Ἑλλαδιτῶν ἀξιωματικῶν». Αὐτό, ἄλλως τε, ἐπίστευε καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν Κυπρίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφαίνετο, καὶ τότε ἀκόμη, ἀπίστευτος, ἡ ἰδέα ὅπ' τὴν διάλυσιν τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς ἐπεδίωκεν **ἡ ἰδίᾳ ἡ Κυπριακὴ Κυβέρνησις...**

Εὐθύς ὡς ἐδόθη, ἐν Λευκωσίᾳ, εἰς τὴν δημοσιότητα ἡ ἐπιστολὴ Μακαρίου πρὸς Γκιζίκην, μὲ ἰδιάζουσας μάλιστα προβολὴν τῶν ἀπόψεων τῆς Κυπριακῆς κυβερνήσεως, τὸ μέγιστον μέρος τῆς κοινῆς γνώμης ἤρχισε νὰ ἀντλαμβάνεται:

1) Ἡ κρίσις ἦτο τεχνητή καί ἀπέβλεπεν εἰς πολιτικούς καί παραπολιτικούς στόχους.

2) Ἀνέκυπτεν ἱστορικῆς σημασίας κίνδυνος διὰ τὴν Κύπρον.

3) Ἡ ἀποκοπή τῶν ἀμυντικῶν, ἴσως δέ καί τῶν διπλωματικῶν, δεσμῶν μέ τὰς Ἀθήνας ἦτο ἀπαράδεκτος καί δέν δικαιολογεῖται ἀπό κανέν ἐπικεῖρημα.

4) Οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοί δέν ἦσαν ὑπεύθυνοι δι' ὅσα κατεμαρτυροῦντο εἰς βάρος τῶν.

Ὅσον ἐπροκώρει ὁ τραγικός Ἰούλιος 1974, τόσον καί κατενοεῖτο ἡ ἐπερχομένη θύελλα. Οἱ πλεόν ὑπεύθυνοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι δέν εἶχον ἐμπλοκὴν εἰς τὴν ἐμφύλιον διαμάχην, ματαίως ἔκρουον τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου, συνιστῶντες ἀναμονήν, διαπραγμάτευσιν, συμβιβασμόν. Ἡ Κυπριακὴ κυβέρνησις ἦτο ἀνένδοτος: «Αἱ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν καί θά ἐπιβληθοῦν»!

Διερμηνεύς τοῦ κοινοῦ ἐν Κύπρῳ αἰσθήματος, κατὰ τὰς παραμονάς τῆς τραγωδίας, ἡ παλαιότητα καί ἔγκυρος ἐφημερίς τῆς Λευκωσίας «Ἐλευθερία» ἐσχολίαζε, τὴν ἡν Ἰουλίου, ὡς ἐξῆς:

«Διὰ τῶν χθεσινῶν δηλώσεων τοῦ Προέδρου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἀποδεικνύεται, ὅτι οἱ δεῖκται τῆς κρίσεως ἤγγισαν σχεδόν τὴν «ᾧραν μηδέν» καί ὅτι ἐπὶ κεῖται ἡ ἀνατίναξις ὅλων τῶν γεφυρῶν εἰς τὰς σχέσεις Κύπρου-Ἑλλάδος. Ἡ ὥρολογιακὴ βόμβα, τὴν ὁποίαν ἔθεσαν σφάλματα, πάθη καί μίση εἰς τὰ θεμέλια τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν, ἀφήνεται νὰ πληῖξη, νὰ συντρίψῃ καί νὰ ἐρημώσῃ ἀντὶ νὰ ἀποπυροδοτηθῇ. Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποπμήσῃ τὰς συνεπείας τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς Κύπρου ἐκ τοῦ ἐνιαίου ἀμυντικοῦ χώρου τῆς Ἑλλάδος, ἐάν ἡ Ἐθνικὴ Φρουρά – ὡς εἶπε χθές ὁ Μακαριώτατος – καταλήξῃ τελικῶς νὰ διοικῆται καί νὰ στελεχοῦται μόνον ὑπὸ Κυπρίων ἀξιωματικῶν. Ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς συνεδέθη εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν δι' αἵματος καί κοινῶν θυσιῶν μέ τοὺς ἐξ Ἑλλάδος ἀδελφούς ἀξιωματικούς.

»Ὁ τόνος τῶν δηλώσεων τῆς Λευκωσίας, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀγανακτήσεως τῆς Κυβερνήσεως, δέν φαίνεται νὰ ἀφήνῃ περιθώρια ἀξιοπρεποῦς προσεγγίσεως... Δέν τρέφομεν αὐταπάτας. Δέν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν Κύπρον ἀποκεκομμένην ἀπὸ τὸν ἐνιαῖον ἀμυντικὸν χώρον τοῦ Ἑ-

θνους, υπό τας παρούσας κρίσιμους συνθήκας. Διό και επαναλαμβάνομεν δι ιστορική είναι ή προσαγή συναδελφώσεως...»

Αυτό ήτο τό κυριαρχούν κλίμα. Ή πλειονοψηφία τών Κυπρίων δέν συνεμερίζετο τας κυβερνητικές αιτιάσεις κατά τών Έλλαδιτών άξιωμαπκών. Καί έβλεπεν έπερχομένην τήν καταστροφήν. Άντελαμβάνετο, επίσης, δι κάποιοι εύρίσκοντο όπίσω από τήν τεχνητήν αύτήν κρίσιν. Τήν ιδίαν ήμέραν, ή «Έλευθερία» εις σχολίόν της, έπεσήμαινε καί τά έν συνεχεία:

«Είς τά περί πραξικοπήματος δημοσιεύματα ό Πρόεδρος Μακάριος είπεν, δι δέν αποδίδει καμμίαν σημασίαν. Κατά τήν γνώμην του — προσέθεσε — δυνατότης πραξικοπήματος, δέν ύπάρχει. Έάν, όμως, ούτως έχουν τά πράγματα, εάν δηλαδή ή θέσις του Προέδρου έν τη έξουσία είναι άδύνατον νά κλονισθῇ, ύπάρχει πρόσθετος λόγος ή έθνική καί θρησκευτική προσωπικότης του Μακαρίου νά έκφρασθῇ διαφοροτρόπως, εις τήν άντιμετώπισιν της παρούσης κρίσεως. Ή μεγαλοψυχία, ή συγγνώμη, ή διαφύλαξις της ιδέας της Έλλάδος έστω καί μέ προσωπικές δυσχερείας ή καί ταλαιπωρίας του ιδίου, πολλά θά προσέθετον εις τό κύρος του. Ή άποκοπή τών άμυναικών σχέσεων μέ τήν Έλλάδα, πολύ φοβούμεθα δι θά καταστήση πλέον επικίνδυνον μίαν πολύπλευρον ξένην διείσδυσιν καί ένα άνταγωνισμόν «προστατών», ούδεμίαν σχέσηιν έχόντων μέ τά έθνικά δίκαια καί τόν έθνικόν άγώνα της Κύπρου».

Αί «άντικαθεστωτικά» διαθέσεις του Μακαρίου

Αυταί ήσαν αι θέσεις της έθνικῃς ύπευθυνότητος. Κατενοείτο γενικώτερον, δι υπῆρχον κακοί δαίμονες, οι όποιοι έξώθουν τόν Μακάριον εις τά άκρα. Ή ιδία Κυπριακή έφημερίς, διά σχολίου της (10.7.1974), εκάκιζε τούς πολιτικούς εκείνους της Έλλάδος, οι όποιοι, διά δηλώσεών των, έσπευδον νά εκμεταλλευθοῦν τήν κρίσιν εις τας σχέσεις Άθηνών καί Λευκωσίας. «Μέ εξαίρεσιν τόν κ. Κανελλόπουλον — έγραφεν ή «Έλευθερία» — οι διάφοροι πολιτικοί εύρον εύκαιρίαν νά ξιφουλκήσουν καί νά χρησιμοποιήσουν

τήν παροῦσαν ρῆξιν ὡς μοκλόν μετακινήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπό τήν ἐξουσίαν. Οὕτως ἐνίσχυσαν τās ὑποψίας, ὅτι ὁ Πρόεδρος Μακάριος ἐκινήθη ἀπό ἀντικαθεστωπικάς διαθέσεις...

Μίαν μόνον ἡμέραν πρό τοῦ πραξικοπήματος, τήν 14ην Ἰουλίου 1974, ἡ ἰδίᾳ ἐφημερίς συνίστα ἐπείγουσαν διόρθωσιν τῶν ασφαλμάτων, ὥστε: «... Ὁ τόπος νά ἐπανεύρῃ τόν ἐθνικόν δρόμον του. Ἐνδοοικογενειακὴ εἶναι ἡ διαφορά. Καί δέον νά ἐπιβληθῇ ἡ ἀγάπη, τήν ὁποίαν ὑπαγορεύει ὁ ἐθνικός δεσμός, ἀντὶ τοῦ ἀλληλοεξοντωπικοῦ μίσους, τό ὁποῖον ἐνθαρρύνουν ἐξωτερικαὶ ἀντεθνικαὶ καταστάσεις».

Αὐτά τὰ ἔλεγον **τότε** καί τὰ ἔγραφον καί ἄλλοι, πλήν τῆς «Ἐλευθερίας», παρά τήν φοβίαν ἡ ὁποία ἦτο σύμφυτος εἰς οἵανδήποτε προσπάθειαν νά ἀμφισβητηθῇ τό Μακαριακόν «ἀλάθητον». Διησθάνοντο σαφῶς, οἱ ἐγκυρότεροι τῶν Κυπρίων σχολιαστῶν, ὅτι ἄλλος ἦτο ὁ στόχος καί τὰ ἐλατήρια. Καί χωρὶς κἄν νά γνωρίζουν (διότι ἐπέρασαν ἔτη διὰ νά ἀποκαλυφθῇ) τό γεγονός τῆς ἐπαφῆς Μακαρίου-Καραμανλῆ. Ὅταν, μάλιστα, παρέλθῃ καί ἄλλος χρόνος καί οἱ Ἕλληνες λυτρωθοῦν ἀπό τās σημερινὰς μυωπίας των, παύσουν δέ νά τρέφονται ἀδιαμαρτυρήτως μέ προκατεσκευασμένας ἀληθείας, θά φανῇ εἰς ὅλον τό εὖρος τῆς ἀπαισιότικότητος ἡ πλεκτάνη.

Ὁ κ. Καραμανλῆς, γράφων τό Ὑπόμνημά του καί ἀντλῶν κατὰ τό δοκοῦν στοιχεῖα ἀπό ἐκθέσεις **πού εἶχεν ἐνώπιόν του**, παρέλειψε σκοπίμως ἀναφοράς, αἱ ὁποῖαι δέν ἐξυπηρετοῦν τās θέσεις του. Θά τοῦ τās ὑπενθυμίσωμεν...

Κύριον χαρακτηριστικόν τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Καραμανλισμοῦ ἔναντι τῆς Κύπρου εἶναι ἡ ἀποσιροφή του ἔναντι τῶν Κυπρίων, οἱ ὁποῖοι δυνατόν νά ἐνέπεσαν εἰς τās παγίδας, αἱ ὁποῖαι ἐντεῦθεν ἐστήθησαν, ἀλλ' οἰκεία βουλήσει δέν συνήνεσαν εἰς τὰ κατὰ καιρούς ὑποβαλλόμενα ἐντέχνως «ξεπουλήματα» τῆς ὑποθέσεώς των. Ἀπό ἀντικυπριακὴν ἐμπάθειαν ἐλαυνόμενος ὁ κ. Καραμανλῆς, διὰ νά καλύψῃ δέ τās ἰδικὰς του πλαδαρότητας καί ἐθνικὰς ἀνεπαρκειάς, ἐπέλεξεν ἀπὸ στραπωπικάς ἐκθέσεις ἀποσπάσματα μειωπικά διὰ τήν ἐθνικὴν φιλοπρίαν καί τήν μαχητικὴν προθυμίαν τῶν Κυπρίων, ἐνῶ σκοπίμως παρέλειψε κείμενα καί γεγονότα ἀναιρετικά τῶν ἀποψεῶν του.

Ἐπὶ τέλους, ὅμως ὁ κύριος Καραμανλῆς δέν θά πρέπει νά λησμονῇ, ὅτι τὴν ὥραν πού ἀπηγχόνιζεν ὁ Χάρπγκ τό ἄνθος τῆς Κυπριακῆς νεολαίας, ἐκεῖνος εὕρισκετο εἰς μυσπκάς συνεννοήσεις μέ τούς Ἑγγλους καί τούς Ἀμερικανούς διά τό πῶς θά «κλείσει» τό Κυπριακόν (βάσει καί τοῦ περιφήμου «Μνημονίου»), εἶχε δέ καί παρασκηνιακόν διάλογον μέ τούς Τούρκους διά τὴν διχοτόμησιν, τὴν ὁποίαν ἡ ἰδική του κυβέρνησις ἐπρότεινε πρώτῃ. Τὴν ἰδίαν ὥραν ἀπέστειλλε κρυφίως τόν ἐν Λευκωσίᾳ διπλωματικόν ἐκπρόσωπόν του, διά νά ἐπισημάνῃ, ὀπίσω ἀπό τὴν πλάτην τῶν Κυπρίων, τὰς περιοχὰς ἐκεῖνας πού θά ἐδίδοντο — παρά τὰς Κυπριακάς ἀντηρήσεις! — ὡς στρατιωτικάς βάσεις εἰς τὴν Τουρκίαν. Τὴν ἰδίαν ὥραν, ἡ ὅλη ἐπιδίωξις του ἦτο πῶς νά ἐκφυλισθῇ ὁ ἀγών τῆς Ε.Ο.Κ.Α., νά παγιδευθῇ ὁ Γρίβας καί νά ἐξουδετερωθῇ, νά περάσῃ ὁ ἐπαίσχυτος συμβιβασμός ὑπὸ τὴν ἀπατηλήν κάλυψιν τῆς «ἐντίμου διευθετήσεως». Καί πότε αὐτά; Τῷ 1956-1958, ὅταν δέν τοῦ ἔπαιον οὔτε Χοῦντες, οὔτε πραξικοπήματα, οὔτε Ε.Ο.Κ.Α. Β΄, οὔτε ἡ... πενιχρά ἄμυνα τῶν Κυπρίων!

Τί ἀναφέρουν «ἄκρως ἀπόρρητοι» ἐκθέσεις

Ἄλλ' εἰς τό θέμα μας. Ὁ κ. Καραμανλῆς προσέφυγεν εἰς τὴν ἀναφοράν τοῦ στρατηγοῦ Εὐθ. Καραγιάννη περί «λιποταξιῶν» καί «ἀνυποταξιῶν». Ὁ στρατηγός δέν εἶχε ἄδικον. Ὑπῆρξαν τοιαῦται περιπτώσεις. Πότε ὅμως; Ὅταν, πλέον, οἱ Τούρκοι ἀπεβίβασαν ἄρματα καί πυροβολικόν καί ὅταν — κυρίως αὐτό — ἐφάνη ὅτι ἡ Ἑλλάς, δέν θά ἔσπευδεν εἰς βοήθειαν τῆς σφαγιαζομένης Κύπρου. Προτοῦ συμβοῦν αὐτά, καί ἡ προσέλευσις ἐφέδρων ἦτο μεγάλη, ἀλλά καί ἡ συμμετοχή ἰδιωτῶν ἐθελοντῶν σημαντική. Ὁ στρατηγός Καραγιάννης σημειώνει εἰς τὴν σελ. 11 τῆς «ἄκρως ἀπορρήτου» ἐκθέσεώς του (Δεκέμβριον 1974) τὰ περί «ἀθρόας προσελεύσεως τῶν ἐφέδρων». Αὐτό τό παρασιωπᾷ ὁ κ. Καραμανλῆς, καίτοι τό εἶχεν ἐνώπιόν του, ὅταν συνέτασσε τό Ὑπόμνημά του. Ὅπως, ἐπίσης, ἀντιπαρέχεται ἐτέραν ἀναφοράν τοῦ ἰδίου στρατηγοῦ (Ἐκθεσις τοῦ Σεπτεμβρίου 1974), πού ἐπίσης εἶχεν εἰς χεῖρας, καί ἡ ὁποία γράφει: «Ἐ-

κμᾶται ὅπαι συνεχεῖς συμφωνίαι καταπαύσεως τοῦ πυρός, μᾶλλον ἀπέβλεπον εἰς τό νά δοθῇ χρόνος διά τήν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων».

Ἀλλά διά τās καταπαύσεις αὐτάς τοῦ πυρός, αἱ ὁποῖαι ἀπό τότε ἐφαίνοντο δόλιον τέχνασμα τῶν Τούρκων, ἡ Κυβέρνησις Καραμανλῆ εὐθύνεται. Εἰς τήν ἄλλην Ἐκθεσιν του (Δεκέμβριος 1974), ὁ στρατηγός Καραγιάννης – γράφει (σελίς 27, παράγραφος 8') τά ἑξῆς: «Αἱ ἀναμενόμεναι καί μὴ πραγματοποιούμεναι ἐνισχύσεις ἐξ Ἑλλάδος καί ἰδίᾳ αἱ ἀεροπορικαί τοιαῦται, ἐπέφεραν περαιτέρω πῶσιν τοῦ ἠθικοῦ τῆς Ἑθνικῆς Φρουρᾶς». Ἰδού, λοιπόν, ἀντικειμενικῶς μαρτυρημένη, ἡ εὐθύνη!

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τήν τελειωπικήν καταστροφήν, διά τῆς ἐξαπολύσεως τοῦ «Ἀπίλα 2» (14.8.1974) καί κατόπιν τῆς διασπάσεως τῶν ἡμετέρων ἀμυντικῶν γραμμῶν εἰς τήν πεδιάδα ἀνατολικῶς τῆς Λευκωσίας, ὁ στρατηγός Καραγιάννης γράφει (εἰς τήν σελ. 47 τῆς ἰδίας Ἐκθέσεως): «Ἀπεδείχθη διά μίαν ἀκόμη φοράν, ὅπαι τὸ ἄρμα ἀνπμετωπίζεται μόνον μέ ἄρμα». Ἀλλ' ἄρματα μάχης οἱ Κύπριοι δέν εἶχαν, κύριε Καραμανλῆ. Τά διαφυλάξατε διά τās Ἀθηναϊκάς παρελάσεις! Ἐπὶ 20ήμερον δέν ἀπεστείλατε τίποτε εἰς Κύπρον ἐνῶ ἡδύνασθο καί ὤφειλατε. Παρά ταῦτα, κατεστράφησαν – ἔστω καί ἄνευ Ἑλληνικῶν ἀρμάτων – ἄρματα μάχης τῶν Τούρκων. Καί, βεβαίως, δέν τά κατέστρεψαν οἱ «λιποτακτοῦντες»!

Συνέτριβε τήν Κύπρον ὁ «Ἀπίλας», καί ὁμως ὑπῆρχαν ἐκεῖ χιλιάδες προδομένων πού ἐμάχοντο, ἔστω καί κωρίς ἐλπίδα. Ἦδη ἀπό τῆς πρώτης φάσεως τῆς εἰσβολῆς ἐσπμειώθησαν, εἰς ἀρκετά μέτωπα, ἀξιομνημόνευτοι προσωπικοί καί ὁμαδικοί ἡρωῖσμοί. Μή τοὺς εἴπωμεν ἡμεῖς καί ἀποδοθῇ τοπικισμός εἰς τήν προσπάθειαν αὐτήν. Τό λέγει καί ὁ στρατηγός Καραγιάννης, ὁ ὁποῖος – μεταξύ ἄλλων – εἰς τήν σελ. 25 τῆς ἐτέρας τῶν ἐκθέσεων του γράφει: «Ὁ Ναυπικός Σταθμός Κυρηνείας ἡμύνθη, παρά τήν κατάληψιν τῆς Κυρηνείας ὑπό τοῦ ἐχθροῦ». Πράγματι, ἡ πόλις εἶχε καταληφθῇ, οἱ δρόμοι ἐγέμισαν τάνκς τοῦ ἐχθροῦ καί πῶματα, ἡ θάλασσα ἦτο πλήρης ἐχθρικῶν σκαφῶν, οἱ οὐρανοί ἐσκοιάζοντο ἀπό μαχητικά καί πολεμικά ἐλικόπτερα, καί ὁμως οἱ ἐγκλειστοί ἐντός τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου τῆς πόλεως

στραπωῖται, παρ' ὅτι εἶχον ὑπερκερασθῆ, ἐμάχοντο! Τὰ ὄρματα τοῦ ἐχθροῦ ἐφήπτοντο τῶν τεικῶν καὶ ἀντεμετωπίζοντο ἐξ ἐπαφῆς σχεδόν, μέ ρίψεις χειροβομβίδων, μέχρι τῆς ἡρωϊκῆς ἐξόδου.

Καί εἰς τὸ ἀεροδρόμιον Λευκωσίας ὑπῆρξεν ἰσχυρά ἀντίστασις. Καί εἰς τὸ προάσπιον Ἅγιος Παῦλος τῆς Λευκωσίας, σφῆνα σχεδόν εἰς τὸν τομέα τῶν Τούρκων, παρ' ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τάνκς καὶ πεζικοῦ, παρά τὴν βροχὴν τῶν ὀλμων, οἱ Τούρκοι ἀπέτυχον. Καί ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὰς ἐπιθέσεις των. Καί ἔμεινεν ἐλεύθερος ὁ Ἅγιος Παῦλος! Καί δέν ἦτο ἄμυνα ψυχικῶς συντριμμένων μαχητῶν — παρ' ὅτι ἤδη εἶχε γνωσθῆ ὅτι ἡ Κύπρος, ἐν πολέμῳ «*κεῖται μακρότερον*» ἀπ' ὅ,τι κατὰ τὴν σύναψιν συνθηκῶν — ἀλλὰ ὑπερπφάνων Ἑλλήνων, ὥς μαρτυροῦν οἱ ἡμερήσιοι διαταγαὶ τοῦ γενναίου — ἐξ Ἑλλάδος — τοπικοῦ διοικητοῦ των.

Δέν εἶναι ἡ περίστασις κατάλληλος διὰ νὰ ἀναπτυκθοῦν οἱ ἡρωϊσμοὶ καὶ ἡ πείσμων ἀντίστασις κατὰ τὸν «Ἀπίλα 2», παρά τὴν φοβερὰν ὑπεροπλίαν τοῦ ἐχθροῦ (τάνκς, ἀεροπορία, πυροβολικόν, μεραρχαὶ ὀλόκληροι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀνεξάντλητοι ἐφεδρεῖαι) καὶ παρά τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἑλλάς ἦτο, καὶ πάλιν, ἀποῦσα. Ἀποῦσα, παρά τὴν ἀπὸ ἡμερῶν βεβαιότητα διὰ τὴν ἐπίθεσιν, παρά τὰς ἐκ Κύπρου ἀγωνιώδεις κλήσεις καὶ παρά τὰς διαβεβαιώσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ κ. Καραμανλῆ ὅτι «*ἡ Ἑλλάς θὰ πράξη εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθῆκον της*» καὶ παρά τὴν πολεμικὴν προειδοποίησιν τοῦ κ. Μαύρου, ὅτι «*ἡ Ἑλλάς μεταξύ πολέμου καὶ ταπεινώσεως, θὰ ἀποδεχθῇ τὸν πόλεμον*»! Ἀπλῶς ἀναφέρονται ἐλάχιστα περιπτώσεις τομέων, ὅπου οἱ ἡμέτεροι, οὐκ ἀπλῶς ἀντεστάθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀντεπετέθησαν διατηρήσαντες ἀθίκτους τὰς θέσεις των.

Πῶς ἐμάχοντο οἱ ἥρωες τῶν πρώτων γραμμῶν

Εἰς τὴν σφῆνα τοῦ Ἁγίου Παύλου, βορείως τῆς Λευκωσίας, ἐδίδοτο σκληρὰ μάχη, διότι οἱ Τούρκοι μὴ φεισθέντες μέσων καὶ ἀπωλειῶν ἐπέδιωξαν νὰ εὐθυγραμμίσουν τὰ ὄριά των διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ προαστίου. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκεῖ ἀντιστάσεως τῶν ἡμετέρων εἶναι συγκλονιστικαί. Ἡ

Λευκωσία ολόκληρος έκινδύνευε νά καταληφθῇ ἀπό τό πέταλον, πού ἐδημιούργουν τά Τουρκικά ἄρματα, καί οἱ γενναῖοι ἐμάχοντο βορείως αὐτῆς, κινδυνεύοντες νά κυκλωθοῦν. Κατά τήν δευτέραν ἡμέραν τοῦ «Ἀπίλα 2» εἶχε νομισθῇ ὅτι τό 336 τάγμα εἶχε καθῆ καί ὅτι ἔσπασε πλέον — μέ τραγικές συνεπείας διά τήν τύχην τῆς πρωτευούσης — ἡ ἀμυντική γραμμή τοῦ Ἀγίου Παύλου. Αὐταί, ὅμως, ἦσαν κρίσεις καί φόβοι τῶν μετόπισθεν, ἐπειδή εἶχε διακοπή διά μικρόν διάστημα ἡ ἐπαφή μέ τοὺς μαχομένους. «*Τί κάνετε; Δέν ἀλλάξατε θέσεις;*», ἦτο ἡ ἐρώτησις πολιτικοῦ παράγοντος πρὸς φυλάκιον ἀμύνης πλησίον τῶν Κεντρικῶν Φυλάκων. Ἀπὸ τήν φλεγόμενην καί συνταρασσομένην ἀπὸ ἐκρήξεις περιοχὴν ἦλθεν ἡ ἐξῆς ἀπάντησις ἐφέδρου ἀνθυπολοχαγοῦ ἀπὸ τήν Ἀμμόκωστον: «*Θά λειώσουμε, ἀλλά δέν φεύγουμε. Ἄν θά ἀλλάξουμε θέσεις, θά εἶναι πρὸς τά ἔμπρὸς καί ὄχι πρὸς τά πίσω!*». Ὁ καλὸς καί γενναῖος ἐκεῖνος, ἐν ἐπαφῇ μέ τὸν ἐκθρόν καί παρὰ τοὺς 60 νεκροὺς τοῦ τάγματός του, δέν ἐγνώριζε τὸν πανικὸν τῶν σαλονιῶν καί τό κατάπυστον δέος τῶν πολιτικῶν γραφείων...

Δέν εἶχεν ὀλοκληρωθῇ ὁ «Ἀπίλας 2», αἱ μάχαι συνεχίζοντο καί οἱ νεκροὶ δέν εἶχον ἀκόμη περισυλλεγῇ, ὅταν ὁ ἐξ Ἑλλάδος διοικητῆς τοῦ τάγματος ἐκείνου, ἐξέδωσε — τήν 15ην Αὐγούστου 1974 — μίαν ἡμερησίαν διαταγὴν, ἡ ὁποία ἔδιδεν ἄλλην διάστασιν ἀπὸ αὐτὴν πού ἐπικελεῖ νά δώσῃ ὁ κ. Καραμανλῆς καί οἱ ἄλλοι ἀντικύριοι τῆς πολιτικῆς αὐλῆς του. Ἐλεγε, λοιπόν, ὁ ταγματάρχης:

«*Συγχαίρω διοικητὰς λόχων ὡς καί ἅπαντας ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς καί ὀπλίτας Τάγματος καὶ ὑπὸ διοίκησιν τμημάτων διὰ σταθεράν ἄμυναν, ἥς ἔσχεν ὑπεράνθρωπα ἀποτελέσματα διατηρήσεως θέσεών μας. Κλίνομεν εὐλαβῶς τό γόνυ πρὸ τῆς σκιάς τῶν νέων ἀθανάτων, οἵπνες ἔπασαν πολεμοῦντες κατὰ τῶν νεοβαρβάρων. Ἡ Ὑπέρμαχος Στρατηγός, τῆς ὁποίας τὴν μνήμην ἐορτάζομεν σήμερον, ἴσταται ὡς προστάτης καί ὁδηγός μας εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα μας.*

Ὁ κ. Καραμανλῆς ὄχι μόνον δέν ἔπραξε «εἰς τό ἀκέραιον» τό ὑπεσχημένον καθήκον του, ἀλλὰ καί δέν ἐφρόντισε νά πληροφορηθῇ τὰς λεπτομερείας τῆς ἀντιστάσεως. Τὴν ὥραν πού ἡμεῖς ἐκεῖ ἐσφαζόμεθα, ἠρεῦνα δι' ἄλλοθι καί διπλωματικές ὑπεκφυγὰς. Καί ἔρχεται τώρα νά γίνηται

σαρκαστής καί ἀφ' ὑψηλοῦ κριτής αὐτῶν εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη καί ὤφειλε βοήθειαν καί τοὺς ὁποίους, τελικῶς, παρασπονδήσας ἐγκατέλειψε. Ἐπειδή, ὁμως, ἐγινε λόγος διὰ τὴν ἐπιτυχῇ ἄμυναν τοῦ τάγματος 336, πρέπει νά προστεθῇ καί τοῦτο: Τὴν 23ην Αὐγούστου 1974 ἡ Κύπρος ἐκήδευεν ἀκόμη τοὺς νεκροὺς τῆς, ἡρεῦνα ἀγωνιωδῶς (ἀλλοίμονον! ἔρευνᾶ μέχρι σήμερον!) διὰ τοὺς ἀγνοουμένους τῆς, τὰ δέ δάκρυα δέν εἶχον στεγνώσει ἀπὸ τὴν φοβερὰν συμφορὰν, ὅταν ὁ ἴδιος διοικητής ἐξέδωσε πρὸς τοὺς ἀραιωθέντας **μόνον συνεπείᾳ θανάτων** εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν (οὐχὶ ἐκ «λιποταξιῶν», κύριε Καραμανλῆ!) τὴν ἀκόλουθον ἡμερησίαν διαταγὴν, τὴν ὁποίαν παραθέτομεν ἀπλῶς ὡς ἐνδεικτικὴν τοῦ κλίματος, πού ἀποκρύπτει ἢ κλευάζει ὁ κ. Καραμανλῆς. Ἴδου:

«Μέ τὴν βοήθειαν τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ Παναγίας Παρθένου Μαρίας, μέ τὰς εὐχὰς τῆς φιλιτάτης Μητρός Πατρίδος, τὴν συμπαράστασιν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ἀλλά καί συσσώμου τοῦ παγκοσμίου φιλελευθέρου κόσμου, ἐπετελέσατε ἡρωϊκὸν ἄθλον διατηρήσεως ἀνεπάφων τῶν θέσεών μας.

»Αἱ σκιαὶ τῶν νέων ἀθανάτων νεκρῶν μας ἀγαλλιοῦν ἀπὸ ἐκεῖ πού εὐρίσκονται εἰς τό πάνθεον τῶν ἀθανάτων διότι ἡ θυσία των δέν ἐγένετο ἐπὶ ματαίῳ. Κλίνομεν εὐλαβῶς τό γόνυ ἐνώπιον τῶν νεοσκαμμένων τάφων των καί δίδομεν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἱερὰν ὑπόσχεσιν τῆς συνεκίσεως τοῦ ἀγῶνος μας μέχρι τῆς τελικῆς νίκης· Ἕλληνολεβέντες ἀθάνατοι νεκροί τοῦ Ἀγίου Παύλου Λευκωσίας: Ἐχομεν στήσει εἰς τὰς καρδίας μας μεγαλοπρεπῆ τόν βωμόν τῆς θυσίας σας εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ ἱεροῦ σας καθήκοντος. Ἀπὸ ἐκεῖ πού εὐρίσκεσθε θά ἀκούετε πάντοτε μίαν καί μόνον στεντορεῖαν φωνήν: **ΖΗΤΩ Η ΑΙΩΝΙΑ ΕΛΛΑΣ!** Ἄς εἶναι ἐλαφρόν τό χῶμα τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς Ἑλληνικῆς Κυπριακῆς γῆς πού σκέπει τό ἱερόν σκίνωμά σας».

Ἄς προσέξῃ ὁ ἀναγνώστης καί ὁ μελετητής τὴν πικροτάτην, πλὴν μεστήν μεγάλου νοήματος, ἐκφρασιν τοῦ δευτέρου στίχου τῆς διαταγῆς: «μέ τὰς εὐχὰς τῆς φιλιτάτης Μητρός Πατρίδος»... **Μέ τὰς εὐχὰς!** Εὐχολόγια, πάντοτε ἐντεῦθεν καί ἐπιμνημόσυνοι λόγοι διὰ τὰ ἐκεῖ...

Αὐτοί πού ἐφύλαξαν τὰς Θερμοπόλεις...

Δέν ἦσαν μεμονωμένοι αἱ περιπτώσεις, ὥς ἡ ἀναφερθεῖσα τοῦ Ἀγίου Παύλου, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ὀλίγοι ἐγκαταλειμμένοι Κύπριοι — καίτοι ἐγνώριζον πλέον τὴν ἐγκατάλειψιν — ἐμάχοντο ἐπιτυχῶς ὑπὸ τραγικῶς ἀνίσους συνθήκας. Δέν εἶχον προλάβει νὰ κατακαθήσουν οἱ κονιορτοὶ τῶν μαχῶν, ὅταν τὸ Κυπριακὸν ραδιόφωνον μετέδωσε συνεντεύξεις μέ μαχητὰς τῶν πρώτων γραμμῶν. Μεταξύ αὐτῶν, ὠμίλησαν καὶ μετασχόντες εἰς τὰς αἱματηράς συγκρούσεις παρὰ τὸ χωρίον Πυρσί, ἐπὶ τῆς κυρίας ὁδοῦ Λευκωσίας-Λάρνακος, ὅπου οἱ Τούρκοι προωθοῦντο μέ ἄρματα, ἐκατοντάδας ἀνδρῶν πεζικοῦ, πυροβόλα, ὄλμους κ.λ.π. Κύπριος ἀνθυπολοχαγὸς ὠμίλησε διὰ τὴν ἐκεῖ ἀντίστασιν, ἡ ὁποία συνεχίζετο καὶ τὴν 17ην Αὐγούστου, δηλαδή μίαν ἡμέραν μετὰ τὴν συμφωνίαν καταπαύσεως τοῦ πυρός:

«Εἶχαμε ταχθῇ μία διμοιρία τῶν καταδρομῶν γιὰ νὰ κρατήσουμε τὸ χωρίον Πυρσί, νὰ μὴ καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, πού εἶχαν ἀνηπαρταχθῇ στὸ ὕψωμα, τὸ ὁποῖον δεσπόζει τοῦ Πυροῦ ἀνατολικῶς. Εἶχαμε δώσει ἐκεῖ μιά μάχη κάπου ἐφτά ὥρες καὶ εἶχαμε τὸν ἐχθρὸν μέ πολὺ μεγαλύτερες δυνάμεις. Εἶχαν κάπου ἓνα ἐνισχυμένο τάγμα οἱ Τούρκοι καὶ εἶχαμε ἐμεῖς ὀχυρωθῇ μέσα στὸ χωριό, κάπου 30 λοκατζῆδες. Κρατήσαμε τοὺς Τούρκους μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό μέ τὰ δόντια καὶ εἶχαμε ἀποφασίσει νὰ πολεμήσωμεν ὅλοι μέχρι τὴν τελευταίαν σφαῖραν. Εἶχαμε δώσει μιά μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ κόλασις τοῦ πυρός δέν μπορεῖ νὰ περιγραφῇ. Ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἔβαζε μέ βαρέα, μέ πυροβολικόν, μέ ὄλμους, μέ πολυβόλα, ἐμεῖς δέ ἀνηπαρταχθήκαμε καὶ κρατήσαμε μέ τὰ ἐλαφρά καὶ τὰ ἀτομικὰ ὄπλα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν. Ἡ ἀπόφασίς μας ἦτο νὰ κρατήσωμεν τὸ Πυρσί γι' αὐτὸ σταθήκαμεν μόνοι οἱ τριάντα μέ ὑποστήριξιν Πυροβολικοῦ δικοῦ μας μόνον, ἀπὸ ἓνα-δύο ἄρματα καὶ τοὺς κρατήσαμεν ἐφτά ὥρες. Ἀποφασίσαμεν νὰ ὀπισθοχωρήσουμε μόνον ὅταν μᾶς εἶχαν πῆ ὅπως μᾶς εἶχανε κυκλώσει τὰ ἐχθρικά ἄρματα. Ἐνὰ ἔχω νὰ πῶ, ὅπως ἔχομεν ἐπιφέρει μεγάλες ἀπώλειες εἰς τὸν ἐχθρὸν σὲ προσωπικὸ καὶ σὲ ὕλικό, μόνοι ἐμεῖς μέ ἀντίπαλο τὸ Τούρκικο αὐτὸ ἀσκέρι, τὸ ὁποῖο ἀποδεκατίστη-

κε».

Ἐφάνησαν εἰς μερικοὺς (ἐννοεῖται εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μονίμως ἀπὸ ἀπυροβλήτους θέσεις ἐπικρίνουν τοὺς... τρελλοὺς τῶν πρὸσω) ὡς εὐφάνταστοι ὑπερβολαί οἱ λόγοι τοῦ Κυπρίου ἀνθυπολοχαγοῦ. Ἀλλά, ἰδοὺ ὅτι ὕστερα ἀπὸ ἑπτα ἀνευρίσκεται ἡ συνταγεῖσα κατὰ Δεκέμβριον 1974 «ἄκρως ἀπόρρητος» καὶ «εἰδικοῦ χειρισμοῦ» Ἐκθεσις τοῦ στρατηγοῦ Εὐθ. Καραγιάννη (τὴν ἔχετε, κύριε Καραμανλῆ, γυρίστε εἰς τὴν σελ. 54), ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιοῖ διὰ στραπωπικῆς ὁρολογίας καὶ ἐπαυξάνει τὰ λεχθέντα. Ἴδου τί γράφει:

«Εἰς τὸ Πυροῖ διεξήχθη σφοδρά μάχη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς 17/8, ἥτοι μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρός τῆς 16/8. Ἀξιοσημεῖωτα τυγχάνουν ἡ συνεχὴς προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ, μὴ φειδομένου ἀπωλειῶν, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὁμωνύμου ὁδικοῦ κόμβου, ἡ ἐρρωμένη ἀντίστασις καὶ τὸ ἀγωνιστικὸν πνεῦμα-πεῖσμα τῶν ἐλαχίστων ἀμυνομένων, οἵπνες συνεπύχθησαν, κατόπιν προσπαθειῶν τῆς Διοικήσεως τῆς 23ΕΜΑ, πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς τῶν καὶ ἀφ' ἧς διεφάνη ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπεδίωκε τὴν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον κατάληψιν τοῦ χωρίου. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται ὅτι τὴν 1721000, τρεῖς ὥρας περίπου, μετὰ τὴν σύμπυξιν ἐκ τοῦ ΠΥΡΟῖ, ὁ ὁδηγὸς μεθ' ἑνὸς ὀπλίτου, ἐγκαταλειφθέντος κατὰ τὴν σύμπυξιν ΤΘ ὁχήματος ΒΤΡ, εἰσέδυσαν εἰς τὴν καταληφθεῖσαν περιοκὴν ἄνευ διαταγῆς, παρέλαβον τὸ ὄχημα καὶ ὠδήγησαν τοῦτο εἰς τὴν περιοκὴν Ποταμιᾶς».

Δηλαδή: Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρός, μετὰ τοὺς λόγους Καραμανλῆ ὅτι ἡ Κύπρος δέν δύναται νὰ βοηθηθῇ «λόγῳ ἀποστάσεως», ὑπῆρχεν εἰς τοὺς ἐγκαταλελειμμένους ἀγωνιστικὸν πνεῦμα. Τοὺς διέτασσον νὰ φύγουν καὶ δέν ἔφευγαν. Καί ὅταν κατ' ἀνάγκην συνεπύχθησαν, δέν ἐδίστασαν δύο μεμονωμένοι ἄνδρες νὰ διεισδύσουν εἰς κατειλημμένην περιοκὴν διὰ νὰ παραλάβουν, ἄνευ διαταγῆς, τὸ ὄχημά των. Ἀλλὰ ἡ ἐνέργειά των αὐτὴ ἦτο πιθανώτερον νὰ κατέληγεν εἰς θάνατον παρά εἰς ἐπιτυχίαν. Διότι οἱ Τοῦρκοι σφαγεῖς δέν ἔπαιζαν. Αὐτό, λοιπόν, ἦτο τὸ πνεῦμα, παρά τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Κύπρου ὑπὸ τοῦ κ. Καραμανλῆ!

Εἰς ἑτέραν εἰδικὴν ἐκθεσιν τοῦ στρατηγοῦ Καραγιάννη (καὶ αὐτὴν τὴν εἶχεν εἰς χεῖρας του ὁ κ. Καραμανλῆς), συνταγεῖσαν κατὰ Σεπτέμβριον 1974 καὶ ἔχουσαν ὡς ἀντικείμε-

νον τήν τακτικήν καί μαχητικήν ἀξίαν τῶν Τουρκικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εἰσέβαλον εἰς Κύπρον, ἀναφέρονται τά ἑξῆς ἐπιγραμματικά: «Αἱ Τουρκικαί δυνάμεις δέν δύναται νά καταφέρουν καί δὴ ταχέως, ἀποφασιστικόν ἀποτελεσμα κατὰ Ἑλληνικῶν δυνάμεων». Ἐγράφοντο αὐτά ἓνα μόνον μῆνα μετὰ τήν ἐπικράτησιν τοῦ «Ἀπίλα» ἐν Κύπρῳ, ὑπό στριαπωπικοῦ ἡγήτορος, ὁ ὁποῖος ἐδοκιμάσθη μεγάλως καί εἶδεν ἐξ ἐπαφῆς τά πράγματα. Τό συμπέρασμά του ἦτο ὅτι οἱ Τοῦρκοι δέν ἠδύναντο νά τά βάλουν μέ τήν Ἑλλάδα. Τά ἔγραφεν ἀπό ἐκεῖ, μέσα ἀπό τοὺς τάφους καί τήν συμφοράν. Ἀλλά οἱ κύριοι τῶν Ἀθηνῶν, μίαν εἶχον ἐπωδόν: «Πρὸς Θεοῦ, ὄχι πόλεμος! Δέν μπορούμε νά ἀνημετωπίσουμε τοὺς Τούρκους!» Κοινωνός αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, ὁ τότε ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης, κ. Εὐάγγ. Ἀβέρωφ, ἔστειλε τήν 14ην Σεπτεμβρίου 1974 πρὸς τὸν Καραγιάννην διαταγὴν δι' **«ἀποφυγὴν μάχης ἐκ παρατάξεως»**, ἐάν οἱ Τοῦρκοι προωθοῦντο ἐκ νέου καί ἔδιδεν... ὁδηγίαν ἀμυντικοῦ ἀγῶνος. Δεξιώτερα Κουροπάτιν!...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Η ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΝ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
Α.Π. 354

Αθήνα, 18 Μάρ 1987

Προς τον
Αξιότιμο κ. Κων. Καραμανλή

Κύριε Πρόεδρε,

Η Επιτροπή για το Φάκελλο της Κύπρου εργάζεται, από την μέρα της συγκρότησής της, με την απόφαση να δώσει στον Ελληνικό Λαό ένα πόρισμα δίκαιο και απόλυτα, κατά το ανθρωπίνως δυνατό, αντικειμενικό, σε κάθε δε περίπτωση μακριά από όποιες προκαταλήψεις ή κομματικούς υπολογισμούς. Αψευδή μαρτυρία για το τελευταίο αυτό αποτελεί το γεγονός ότι όλες οι μέχρι τώρα αποφάσεις μας είναι ομόφωνες.

Πλησιάζουμε, αυτή την ώρα, προς το τέλος της έρευνάς μας.

Αισθανόμαστε, όμως, ότι θα πρέπει να διαφωτιστούν πληρέστερα οι συνθήκες της Κυπριακής τραγωδίας. Και πιστεύουμε ότι Σεις, με την τεράστια πολιτική εμπειρία αλλά και με το αίσθημα ευθύνης που διαθέτετε, μπορείτε να μας βοηθήσετε στην προσπάθειά μας για την ανεύρεση της αλήθειας.

Με αυτή την πεποίθηση — που φυσικά ενισχύεται και από το γεγονός ότι η επιχείρηση του δεύτερου «Απίλα» συμπίπτει, χρονικά, με τον πρώτο μήνα ζωής της πρώτης μεταχουντικής

Κυβέρνησης, υπό τη δική σας Προεδρία – Σας παρακαλούμε να μας παράσχετε την συνδρομή Σας στην όλη προσπάθειά μας, εκθέτοντας σε μας ό,τι έχει συμπέσει να γνωρίζετε, αλλά και γενικώτερα τις απόψεις Σας, πάνω στο θέμα της έρευνάς μας.

Η επιλογή του πιο πρόσφορου τρόπου για την παροχή αυτής της συνδρομής ανήκει, Κύριε Πρόεδρε, σε Σας.

Με σεβασμό και τιμή,

Χρίστος Α. Μπασαγιάννης
Βουλευτής
Πρόεδρος Εξει. Επιτροπής

Η ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Ύπό το γραφείο του κ. Κ. Καραμανλή εξέδόθη η κάτωθι ανακοίνωση:

«Στις 18 Μαΐου 1987, εις εκτέλεσιν αποφάσεως της Έπιτροπής πού ασχολείται μέ τόν φάκελλο της Κύπρου, ό Πρόεδρος αὐτῆς ἀπηύθυνε πρὸς τόν κ. Κ. Καραμανλῆ ἐπιστολή, διά της ὁποίας παρακαλεῖται ὁ τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας νά βοηθήσει τό ἔργο της Έπιτροπῆς μέ τίς προσωπικές του ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ θέματος.

Ὁ τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ἀνταποκρινόμενος στήν παράκληση αὐτῆς Έπιτροπῆς, ἔστειλε στόν Πρόεδρό της κ. Μπασαγιάννη, τήν 1η Ἰουνίου 1987, σχετική ἐπιστολή, στήν ὁποία ἐπισυνάπτει καί ὁρισμένα ἐπίσημα ἔγγραφα, καί μέ τήν ὁποία ἐνημερώνει τήν Έπιτροπή γιά τά δραματικά γεγονότα τοῦ θέρους τοῦ 1974 πού ὀδήγησαν στήν τραγωδία της Μεγαλονήσου.

Τίς τελευταῖες ὅμως ἡμέρες, λόγω μιᾶς ὑπόπτου καί παράνομου διαρροῆς της ἐπιστολῆς αὐτῆς, προεκλήθησαν κακόβουλα σχόλια καί διαστρεβλώσεις τοῦ περιεχομένου της, πού ἀνάγκασαν τόν κ. Κ. Καραμανλῆ νά προκαλέσει τήν Έπιτροπή νά δώσει στή δημοσιότητα τήν ἐπιστολή του· πράγμα ὅμως πού ἠρνήθη ἡ Έπιτροπή, ἐπικαλούμενη δικονομικό κώλυμα.

Κατόπιν ὅλων αὐτῶν ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς, γιά νά προστατεύσει τήν κοινή γνώμη ἀπό ἐνδεχόμενες πλάνες γύρω ἀπό τήν τραγωδία της Κύπρου, ἔκρινε ἀναγκαῖο νά δώσει στή δημοσιότητα τόσο τήν ἐπιστολή τοῦ κ. Μπασαγιάννη ὅσο καί τήν ἰδική του».

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ

Κύριο
Χρίστο Μπασαγιάννη
Πρόεδρο τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς
γιά τό «φάκελλο τῆς Κύπρου»
Βουλή τῶν Ἑλλήνων

Ἀθήνα, 30 Μαΐου 1987

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔλαβα τήν ἀπό 18 Μαΐου ἐπιστολή σας καί ἐξετίμησα τό γεγονός ὅτι ἡ Ἐπιτροπή σας θεώρησε χρήσιμο νά ἔχει τίς ἀπόψεις μου γιά τά γεγονότα πού ὀδήγησαν στήν τραγωδία τῆς Κύπρου τό καλοκαίρι τοῦ 1974.

Στήν ἐνημερωτική ἐκθεση πού ἀκολουθεῖ θά εἶμαι κατ' ἀνάγκη σύντομος καί διότι τό θέμα ἀφορᾷ κρίσιμη μέν, περιορισμένη ὁμως, χρονική περίοδο, ἀλλά καί διότι ὅλα τά στοιχεῖα πού συνθέτουν τό δράμα τῆς Κύπρου θά πρέπει νά εὐρίσκονται στά Ἀρχεῖα τῶν ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν καί Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί συνεπῶς στή διάθεση τῆς Ἐπιτροπῆς σας.

Ὅπως γνωρίζετε, Κύριε Πρόεδρε, τό δράμα αὐτό συνετελέσθη σέ δύο φάσεις: ἡ πρώτη καλύπτει τήν περίοδο ἀπό 3 Ἰουλίου μέχρι καί τῆς 23ης Ἰουλίου, ἐνῶ ἡ δευτέρα τήν περίοδο ἀπό 24 Ἰουλίου μέχρι καί τῆς 15ης Αὐγούστου.

Γιά τά δραματικά γεγονότα τῆς πρώτης φάσεως, δέν ἦτο δυνατόν νά ἔχω ἄμεση ἀντίληψη, δεδομένου ὅτι κατὰ τήν ἐποχή ἐκείνη εὐρισκόμην μακράν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπό τήν ἔρευνα ὁμως πού ἔκανα ἐκ καθήκοντος μετά τήν ἐπιστροφή μου κατέληξα στά παρακάτω συμπεράσματα:

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ἀπειλούμενος συνεχῶς ἀπό

τὴν ΕΟΚΑ Β' καὶ ὑπονομευόμενος ἀπὸ τῆς χούντας τῶν Ἀθη-
νῶν, διὰ τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς του, πού ἀπευθύνθηκε σὲ 3
Ἰουλίου στὸν στρατηγὸ Γκιζίκη, ζητοῦσε τὴν ἀνάκληση ἀπὸ
τὴν Κύπρο ὁλῶν τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ἐνῶ συγχρόνως
ἀπεφάσισε νὰ μειώσει κατὰ τὸ ἥμισυ τὴ δύναμη τῆς Ἐθνο-
φρουρᾶς.

Τὴν ἐπιστολή του αὐτὴ ὁ Μακάριος μοῦ τὴν ἀνακοίνωσε
μετὰ 2-3 ἡμέρες δι' εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου. Ὅταν ἔλαβα
γνώση τοῦ περιεχομένου της, τοῦ διεμήνυσα ὅτι ἡ ἐνέργεια
του αὐτὴ ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσει τὴς βίαιες ἀντιδράσεις τῆς
χούντας καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ συνεργατῶν της καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε,
συνεπῶς, νὰ λάβει τὰ μέτρα του.

Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μὲ τὴς ἀποφάσεις του
αὐτὲς ἀπέβλεπε στὸν περιορισμὸ τῶν ἐναντίων του κινδύνων.
Ἔδινε ὅμως σπῆ χούντα καὶ τοὺς ἐν Κύπρῳ ἀντιπάλους του τὸ
ἐπιχείρημα ὅτι διὰ τῶν ἀποφάσεων του αὐτῶν ἀποδυνάμω-
ν τὴν ἄμυνα τῆς νήσου καὶ τὴν ἐξέθετε σὲ κινδύνους.

Ἔτσι, ἡ χούντα τῶν Ἀθηνῶν, πού κατηγοροῦσε τὸν Μα-
κάριο ὡς ἀνθενωπικὸ καὶ ἀναζητοῦσε ἀπὸ καιρὸ εὐκαιρία νὰ
τὸν ἀνατρέψει, χαρακτήρισε τὴν ἐπιστολή πρὸς Γκιζίκη ὡς
πρόκληση πρὸς αὐτὴν καὶ ὡς ἀπόδειξη τῆς προθέσεως τοῦ
Μακαρίου νὰ ἀποκόψει ὀριστικὰ τὴν Κύπρο ἀπὸ τὴν Ἑλλά-
δα. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴς νοσηρὲς αὐτὲς σκέψεις ἀπεφάσισε νὰ
ὀργανώσει τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Μακαρίου διὰ τῆς Ἐθνοφρου-
ρᾶς, ἀφοῦ ἔθεσε ἐπικεφαλῆς της ἀνθρώπους τῆς ἐμπιστοσύ-
νης της.

Τὸ πραξικόπημα πού ἐξεδηλώθη τὸ πρωῒ τῆς 15ης Ἰουλίου
ἀπεφασίσθη κυρίως ἀπὸ τὸν ταξίαρχο καὶ ἀφανῆ ἀρχηγὸ τῆς
χούντας Ἰωαννίδη. Στὴν πρότασή του αὐτὴ προσεχώρησαν
καὶ ὁ στρατηγὸς Γκιζίκης, ὁ Ἀ. Ἀνδρουτσόπουλος καὶ οἱ
στρατηγοὶ Μπονάνος καὶ Γαλατσάνος. Ὁ στρατηγὸς Γκιζί-
κης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐζήτησα τὸ πρῶτον ἐξηγήσεις, μοῦ ἀνέ-
φερε τὰ ἑξῆς περίπου:

Μετὰ τὴν γνωστὴν ἐπιστολήν τοῦ Μακαρίου, διὰ τῆς ὁποίας
οὗτος ἐзίτει ἀφ' ἐνός τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἐν Κύπρῳ ἐξακο-
σίων Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν καὶ ἐδήλωνε ὅτι θὰ μειώσει τὴν
δύναμιν τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς κατὰ τὸ ἥμισυ, τὸν ἐπεσκέφθη
ὁ Ἰωαννίδης καὶ τοῦ εἶπε ὅτι ὁ Μακάριος ἦτο αἰχμάλωτος τῶν
κομμουνιστῶν καὶ ὅτι ἡ πραγματοποιήσις τῶν ἐν λόγω ἀπο-

φάσεων θά ἦτο ἐπιβλαβής εἰς τὰ ἔθνη συμφέροντα. Ὁ Ἰωαννίδης εἰσπηγήθη τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Μακαρίου διὰ τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Ἡ πρότασις αὐτῇ τοῦ Ἰωαννίδη υἱοθετήθη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Γκιζίκη, τὸν Ἀνδρουτσόπουλον, τὸν ἀρχηγόν Ἐνόπλων Δυνάμεων κ. Μπονάνον καὶ τὸν ἀρχηγόν τοῦ Στρατοῦ κ. Γαλατσᾶνον. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας δὲν ἐνημερώθηκαν παρὰ μόνον μέ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὰ ἀνωτέρω μοῦ τὰ ἐπιβεβαίωσαν, ἐκτός τῶν ἄλλων, καὶ οἱ τότε ἀρχηγοὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας, καθὼς καὶ ὁ κ. Ἀβέρωφ, στὸν ὁποῖο ὁ κ. Γκιζίκης ἐξέθεσε λεπτομερῶς τὸ ἱστορικό τοῦ πραξικοπήματος.

Κάτω ἀπὸ τὴς συνθήκης αὐτῆς ἀπεφασίσθη ἡ ἐπιχείρηση κατὰ τοῦ Μακαρίου πού πραγματοποιήθηκε, ὅπως ἐλέχθη, στίς 15 Ἰουλίου. Τὴν ἐπομένη τοῦ πραξικοπήματος, ἀγωνίων γιὰ τὴς περαιτέρω ἐξελίξεις, ἔδωσα στὸν Διεθνῇ Τύπο τὴ συνημμένη δήλωσή μου διὰ τῆς ὁποίας ζητοῦσα τὴν παραίτηση τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Μακαρίου καὶ προειδοποιοῦσα τὴν Τουρκία νὰ μὴν ἐπιχειρήσει νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴν ἄφρονα ἐνέργεια τῆς χούντας.

Τὸ ἐγκληματικὸ πραξικόπημα κατὰ τοῦ Μακαρίου προκάλεσε ὡς γνωστόν παγκόσμιον σάλο εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καὶ δραματικῆς ἐξελίξεις στὴν Κύπρο, ὅπου μετὰ τὴ διάσωση καὶ διαφυγὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐπικράτησε χάος. Ἡ Ἐθνοφρουρά διχάστηκε σὲ Μακαριακοὺς καὶ ἀντι-Μακαριακοὺς καὶ ὁ λαὸς ἀπελπισμένος κατεφέρετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ προπαντὸς προκάλεσε τὴς ἀντιδράσεις καὶ τὴς ἀπειλὰς τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία ἀπέδωσε τὴν ἐνέργεια αὐτῇ τῆς χούντας σὲ πρόθεση νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν Ἑνωσὴν τῆς Κύπρου μέ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀγγλικὴ ἐξάλλου κυβέρνησις, ἡ ὁποία ὀφείλε ὡς ἐγγυήτρια δύναμις ἀλλὰ καὶ ἡδύνατο μέ τὴς Δυνάμεις πού διέθετε ἐπὶ τόπου νὰ ἀποθαρρύνει τόσο τὸ πραξικόπημα κατὰ τοῦ Μακαρίου, ὅσο καὶ τὴν τουρκικὴν εἰσβολήν, παρέλειψε τὸ καθῆκον τῆς αὐτοῦ καὶ ἀρκέσθηκε στὴν ἀνάληψιν διπλωματικῶν πρωτοβουλιῶν. Ἐκάλεσε πρὸς τοῦτο στίς 17 Ἰουλίου τὴς Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας πρὸς διαβουλεύσιν γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς νομιμότητος στὴν

Κύπρο, όπως προβλέπεται από τή Συνθήκη τής Ζυρίχης. Ἡ ἐλληνική κυβέρνηση ἀρνήθηκε νά στείλει ἀντιπρόσωπο, ἐνῶ προσήλθε ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός Ἐτσεβίτ ὁ ὁποῖος, ἐπικαλούμενος τήν ἄρνηση τής Ἑλλάδος, ἐπρότεινε σιούς Ἀγγλους τήν ἀπό κοινοῦ ἐπέμβαση στήν Κύπρο πρὸς ἀποκατάσταση τής νομιμότητος. Ἡ Ἀγγλία ἠρνήθη, ἐνθαρρυνόμενη πρὸς τοῦτο καί ἀπό τόν Μακάριο, ὅπως μέ βεβαίωσε ὁ τότε ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τής Ἀγγλίας κ. Κάλλαχαν. Ἡ Τουρκία παρά ταῦτα καί παρά τίς καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις πού ἔδωσε στήν ἀγγλική κυβέρνηση ὅτι θά ἀποφύγει τή βία καί θά ἐπιμένει στή διαδικασία τής διαβουλεύσεως, εἰσέβαλε στίς 20 Ἰουλίου στήν Κύπρο μέ τό δόλιο ἐπιχείρημα τής ἀποκαταστάσεως τής διαταραχθείσης νομιμότητος καί τής προστασίας τῶν Τουρκοκυπρίων. Τό πρῶτο καί ἀποφασιστικό γιά τίς ἐν συνεχείᾳ ἐξελίξεις ἀποτέλεσμα τής εἰσβολῆς ἦταν ἡ πλήρης ἀποσύνθεση τής ἀλληλοσπαρασσόμενης Ἐθνοφρουρᾶς καί ἡ ἀνατροπή τῶν σχεδίων τής ἄμυνας τής νήσου.

Ἐδῶ θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ἡ εἰσβολή τής Τουρκίας στήν Κύπρο ἦταν αὐθαίρετη καί παράνομη, δεδομένου ὅτι σύμφωνα μέ τήν ἀπό 19 Μαΐου 1959 γνωμοδότηση τοῦ Νομικοῦ Τμήματος τοῦ ΟΗΕ, τήν ὁποία προεκάλεσε ἡ ἐλληνική κυβέρνηση, ἡ Συνθήκη ἐγγυήσεως ἀπέκλειε τή χρήση βίας, ὅπως ὑπεστήριξε ἄλλωστε καί ὁ κ. Κάλλαχαν κατὰ τή διάρκεια τής Διασκέψεως τής Γενεύης.

Τήν ἴδια μέρα τό Συμβούλιο Ἀσφαλείας, στό ὁποῖο παρέστη καί ὁ Μακάριος, καταδίκασε μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 353 ἀπόφασή του τήν εἰσβολή τής Τουρκίας καί συνέστησε τήν κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν, τήν ἑναρξη διαπραγματεύσεων καί τήν ἀποχώρηση τῶν ξένων στρατευμάτων ἀπό τή νήσο. Στίς 22 Ἰουλίου, μέ μεσολάβηση τῶν ΗΠΑ, ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία ἀπεδέχθησαν τήν κατάπαυση τοῦ πυρός καί τήν ἑναρξη διαπραγματεύσεων στή Γενεύη γιά τίς 24 Ἰουλίου. Λεπτομέρειες ἐπὶ τῶν γεγονότων πού ἀνέφερα καί τά ὁποῖα ἔλαβαν χώρα, ὅπως εἶπα, πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς μου στήν Ἑλλάδα εὐρίσκονται στά Ἀρχεῖα τῶν ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν καί Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Καί ἔρχομαι τώρα στή δεύτερη φάση τῆς τραγωδίας τῆς Κύπρου πού ὑπῆρξε μοιραία συνέπεια τῆς πρώτης.

Όταν ἡ Κυβέρνηση Ἑθνικῆς Ἐνότητος ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία στίς 24 Ἰουλίου βρέθηκε πρὸ τῶν ἐξῆς δεσμευτικῶν τετελεσμένων γεγονότων: Τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων στὴν Κύπρο, τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, τῆς συμφωνίας περὶ καταπαύσεως τοῦ πυρός καὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος στὴ Διάσκεψη τῆς Γενεύης.

Κάτω ἀπὸ τίς συνθῆκες αὐτές ἡ κυβέρνηση δέν εἶχε παρὰ νά ἀκολουθήσει τὸ δρόμο τοῦ διπλωματικοῦ ἀγώνα, γιὰ νά περισώσει ὅ, π θά ἦτο δυνατόν νά περισωθεῖ. Πρὸς τοῦτο τὴν ἐπομένη τῆς ὀρκωμοσίας του ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μαῦρος ἀνεχώρησε γιὰ τὴ Γενεὺν, προκειμένου νά μετάσχει στὴ Διάσκεψη στὴν ὁποία, ἐκτός τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας, μετεῖχε καὶ ἡ Ἀγγλία διὰ τοῦ ὑπουργοῦ της ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κάλλαχαν.

Στὴν πρώτη φάση τῆς Διασκέψεως, πού διήρκεσε ἀπὸ τίς 25 ἕως τίς 30 Ἰουλίου, σημειώθηκε κάποια πρόοδος, πού ἐπιβεβαιώθηκε καὶ μέ τὸ ἐπίσημο κοινὸ ἀνακοινωθέν τῶν τριῶν ὑπουργῶν τῆς 30ῆς Ἰουλίου. Ἡ Διάσκεψη, ἀφοῦ διέκοψε γιὰ λίγες μέρες τίς ἐργασίες της, τίς ἐπανέλαβε στίς 8 Αὐγούστου μέ τὴ συμμετοχὴ πλέον καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο Κοινοτήτων κ. κ. Κληρίδη καὶ Ντενκτάς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως οἱ Τοῦρκοι, ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τὴ σύγχυση πού προκάλεσε ἡ ἀποδιοργάνωση τῆς Ἐθνοφρουρᾶς καὶ ἡ μετακίνηση τῶν πληθυσμῶν, παρεβίαζαν τὰ συμφωνηθέντα κατὰ τὴν πρώτη φάση τῆς Διασκέψεως καὶ ἐνίσκυαν αὐθαίρετα τίς θέσεις τους καὶ τίς δυνάμεις τῆς εἰσβολῆς. Τίς ἐνέργειες αὐτές τῶν Τούρκων τίς κατήγγειλα μέ τὸ ἀπὸ 28 Ἰουλίου συνημμένο μῆνυμά μου πρὸς τὸν κ. Ἐτσεβίτ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκρουα καὶ τὴν πρότασί του περὶ συναντήσεώς μας, θέτων ὀρισμένους ὅρους γιὰ τὴν πραγματοποιήσισί της.

Ἡ κακόπιστη αὐτὴ συμπεριφορὰ τῶν Τούρκων ἦταν φυσικό νά προκαλέσει τὴ δυσπιστίαν καὶ τίς ἀνησυχίες τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἔκρινε ὅπ ὀφείλε νά ἐξετάσει τὸ ἐνδεχόμενο νέων ἐχθροπραξιῶν στὴν Κύπρο, πού θά ὀδηγοῦσαν πιθανῶς καὶ σὲ πόλεμον μέ τὴν Τουρκία. Μέ τὰ δεδομένα αὐτὰ ἐγένοντο ἀλλεπάλληλες συσκέψεις μέ τὴ στραπω-

πική ήγεσία για νά εκπληθοῦν ἀφενός ἡ ἐν γένει στραπωπική κατάσταση τῆς χώρας καί ἀφετέρου οἱ δυνατότητες ἀναμετρήσεως μέ τήν Τουρκία τόσο σπὴν Κύπρο ὅσο καί σιὸ Αἰγαῖο καί τὴ Θράκη.

Σπς 3, 13 καί 14 Αὐγούστου συνεκάλεσα συσκέψεις, τῶν ὁποίων ἐπισυνάπτω τὰ πρακτικά, μέ τὴ στραπωπική ήγεσία καί τούς ἀρμόδιους ὑπουργούς. Κατά τίς συσκέψεις αὐτές διεπιστώθη ἡ πλήρης ἀδυναμία στραπωπικῆς ἐπεμβάσεως σπὴν Κύπρο, καθὼς καί εὐρύτερης πολεμικῆς ἀναμετρήσεως μέ τήν Τουρκία. Καί τοῦτο ὄχι μόνο διότι ἡ τελευταία αὐτὴ διέθετε μεγάλη ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ ἀπέναντί μας εἰς ὅλα τὰ μέτωπα — ἓνα σχεδόν πρὸς τρία — ὄχι μόνο διέθετε ἀποφασιστικὰ γεωγραφικά πλεονεκτήματα, ἀλλὰ κυρίως διότι εἰς μέν τήν Κύπρο ἡ Ἐθνοφρουρά εἶχε πλήρως ἀποσυντεθεῖ, εἰς δέ τήν Ἑλλάδα οἱ Ἐνοπλες Δυνάμεις ἦσαν ἀποδιοργανωμένες καί ἀσπλες, ὅπως ἀπέδειξε ἡ κωμικοτραγικὴ ἐπιστράτευση τῆς 21ης Ἰουλίου.

Τὴ θλιθερὴ αὐτὴ εἰκόνα τὴ δίνουν ὅλες οἱ σχεπικές στραπωπικές ἐκθέσεις καί προπαντός οἱ διαπιστώσεις τοῦ στρατηγοῦ Καραγιάννη, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποσταλεῖ σπὴ Μεγαλόνησο σπς 6 Αὐγούστου καί ὁ ὁποῖος, μέ ἐμπιστευτικὴ ἐκθεσὶ τοῦ σπς 30 Αὐγούστου, μοῦ ἀνέφερε μεταξύ ἄλλων καί τὰ ἐξῆς:

«... Τὸ πραξικόπημα ἀρχικῶς καί ἡ ἐν συνεχείᾳ δυσμενὴς ἐξέλιξις τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τήν πλήρη ἀποδιοργάνωσιν τῶν Μονάδων τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς, τὸ χαμηλὸν ἠθικὸν καί τὸ μεγάλον ποσοστὸν ἀνυποταξιῶν καί λιποταξιῶν. Συγκεκριμένα ὑπῆρξαν περιπτώσεις διαρροῆς μεγάλου ἀριθμοῦ λιποτακτούντων ἀνδρῶν ἀπὸ Τάγματα Πεζικοῦ πού διετάσσοντο νά προωθηθοῦν εἰς τήν γραμμὴν μάχης, μέ ἀποτέλεσμα τὰ Τάγματα αὐτὰ νά φθάνουν εἰς τὸν προορισμὸν τῶν μέ ποσοστὸν περίπου 20% τῆς συνολικῆς δυνάμεώς τῶν.

... Ἐνίσχυσις τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς κατὰ τήν διάρκειαν τῆς ἐκεχειρίας καί πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ΑΤΤΙΛΑ ΔΥΟ, μέ ἰσχυρές δυνάμεις καί μέ τὸν ἀναγκαῖο βαρὺ ὀπλισμὸ, ἐκτός τοῦ ὅπ δέν ὑπῆρχαν εἰς τήν Ἑλλάδα ἀπαιτοῦσαν διὰ τήν μεταφορὰν τῶν ὀχηματαγωγὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα θά ἦτο πολὺ δύσκολον, ἂν ὄχι ἀδύνατον, νά φθάσουν ἀπαρατήρητα ἀπὸ τούς Τούρκους εἰς τούς λιμένας Λεμεσοῦ καί Πάφου.

... 'Αλλά καί εάν δεχθῶμεν ὅτι παρ' ὅλες τίς ἀνωτέρω δυσκολίες ἦτο δυνατή ἡ ἐγκαιρος ἀποστολή εἰς Κύπρον μιᾶς τοιαύτης Δυνάμεως δέν πρέπει νά παραβλέψωμεν ὅτι θά ἦτο ἄκρως προβληματική ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐλλείψει σταθερᾶς ἀεροπορικῆς ὑποστηρίξεως καί ἀδυναμίας συνεχοῦς ἀνεφοδιασμοῦ τῆς ἀπό θαλάσσης ἡ ἀέρος.

... Πάντως καί μέ τήν πιθανή αὐτήν ἐνίσχυσιν καί πάλιν θά ἦτο δυνατή μόνον ἡ ἐπί τινα χρόνον ἄμυνα εἰς τās προσβάσεις τοῦ ὅρους Τρόδος, διότι οἱ Τοῦρκοι διά πλήρους ἀποκλεισμοῦ τῆς νήσου ἀπ' ἀέρος καί θαλάσσης, πού εἶναι δυνατός λόγω τῆς μεγάλης ἐγγύτητος τῶν ἀεροπορικῶν καί ναυτικῶν τῶν βάσεων καί διά τῆς διενεργείας ἀποβατικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τό νότιον τμήμα τῆς νήσου, θά ἠδύναντο νά ἐγκλωβίσουν καί νά καταστρέψουν τās ἀμυνομένας Ἑλληνικάς Δυνάμεις, ὁλοκληρώνοντας ἔτσι τήν κατάληψιν τῆς νήσου... »

Τίς παραπάνω ἀδυναμίες στό στρατιωτικό τομέα τίς καθιστοῦσε ὀξύτερες καί ἡ ἐσωτερική κατάσταση τῆς χώρας πού ἦταν συγκεχυμένη καί, θά ἔλεγα, καώδης. Ἡ κυβέρνηση Ἑθνικῆς Ἐνότητος, καθ' ἣν σπγμὴν ἀγωνιζόταν νά δαμάσει τό χάος καί νά ἀποκαταστήσει τή δημοκρατική ὁμαλότητα, ἀντιμετώπιζε καθημερινά τόν κίνδυνον τῆς ἀνατροπῆς τῆς, δεδομένου ὅτι ὁ κρατικός, καί ἰδίως ὁ στρατιωτικός, μηχανισμός εὐρίσκετο ἀκόμα ὑπὸ τόν ἔλεγκον τῆς χούντας. Καί χρειάστηκαν ἐπιδέξιοι χειρισμοί καί θάρρος γιά νά ἐξαρθρωθεῖ ὁ μηχανισμός αὐτός καί νά φθάσωμε στίς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου.

Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ἄμεση ἐξάρθρωση τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ ἦταν ὄχι μόνο ἐπικίνδυνη ἀλλά καί πρακτικά ἀδύνατη, ἔπρεπε νά γίνει σύντομα μέν ἀλλά καί μέ περίσκεψη. Πράγμα πού ἐπετεύχθη μέ τή βοήθεια τοῦ κ. Ἀβέρωφ καί τοῦ Σόλωνα Γκίκα.

Ἔτσι στίς 2 Αὐγούστου ἐτέθη σέ διαθεσιμότητα ὁ Ἰωαννίδης, ἐνῶ στίς 6 τοῦ ἴδιου μήνα ἐστάλη στήν Κύπρον ὁ στρατηγός Καραγιάννης, γιά νά θέσει ὑπὸ ἔλεγκον τή διαλυμένη Ἐθνοφρουρά. Στίς 11 Αὐγούστου ἀπομακρύνθηκαν, παρά τίς ἀντηρρήσεις τῆς ἡγεσίας, οἱ στρατιωτικές μονάδες πού στάθμευαν στήν Ἀθήνα καί πού κατά θεπκές πληροφορίες ἐσχεδίαζαν τήν ἀνατροπή τῆς Κυβερνήσεως. Στίς 19 Αὐγούστου ἀντικατεστάθησαν ὁ Μπανάνος καί ὁ Γαλατοᾶνος μέ τούς

Ἀρμπούζη καί Ντάβο καί στίς 2 Ὀκτωβρίου ἀπειράπη μέ εἰδικά μέτρα καί μέ τή βοήθεια τοῦ στρατηγοῦ Γκιζίκη ἡ σύλληψή μου πού ἐσχεδίαζαν 30 χουντικοί ἀξιωματικοί. (Ἐδῶ θά πρέπει νά τονίσω ὅτι ὁ στρατηγός Γκιζίκης, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς εὐθύνες του γιά τό παρελθόν, ἐβοήθησε θετικά τήν κυβέρνηση στήν προσπάθειά της γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας. Τό ἴδιο θά μπορούσα νά πῶ καί γιά τούς Ἀραπάκη καί Παπανικολάου).

Τέλος, στίς 23 Ὀκτωβρίου συνελήφθησαν καί ἐκτοπίστηκαν στήν Κέα οἱ πρωταῖποι τῆς 21ης Ἀπριλίου, πού συνωμοτοῦσαν νά ματαιώσουν τίς ἐκλογές προκαλώντας ἐπεισόδια στόν Ἐβρο καί στήν Ἀθήνα.

Στή Γενεύη οἱ Τούρκοι, ἐνήμεροι τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν, πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν, ἀφοῦ προκάλεσαν τό ναυάγιο τῆς Διασκέψεως μέ τό γνωστό ἐκβιαστικό τους τελεσίγραφο, ἐξαπέλυσαν τήν αὐγή τῆς 14ης Αὐγούστου γενική ἐπίθεση μέ τά γνωστά ὀδυνηρά ἀποτελέσματα.

Τά γεγονότα πού ἔλαβαν χώρα στή Διάσκεψη τῆς Γενεύης καί κατέληξαν στή 14η Αὐγούστου τά γνωρίζει καλλίτερα ὁ τότε ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καί ὑπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Μαῦρος πού μετεῖχε τῆς Διασκέψεως καί ἐκτίθενται λεπτομερῶς στά τηλεγραφήματα καί στά Πρακτικά πού βρίσκονται ὅλα στά Ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί ὑποθέτω καί στό Φάκελλο τῆς Ἐπιτροπῆς σας. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τό Πρακτικό τῆς τελευταίας καί δραματικῆς Συνεδριάσεως τῆς 13ης Αὐγούστου, πού δίδει τό μέγεθος τῆς δολιότητος καί τῆς ἀνεπιμότητος τῆς Τουρκίας.

Στήν Ἀθήνα, μόλις πληροφορήθηκα τήν ἐγκληματική αὐτή ἐνέργεια τῶν Τούρκων, ἔσπευσα – συνοδευόμενος καί ἀπό τόν ὑπουργό κ. Ράλλη – στίς 5 τό πρωῒ στό Πεντάγωνο, ὅπου συναντήσαμε τόν κ. Ἀβέρωφ καί τούς τέσσερις ἀρχηγούς τῶν Ἐπιτελείων. Συνεκροτήθη ἁμέσως σύσκεψη, τά συμπεράσματα τῆς ὁποίας ἐκτίθενται λεπτομερῶς στό συνημμένο Πρακτικό τῆς 14ης Αὐγούστου πού συνέταξε ὁ κ. Ἀβέρωφ. Ἀφοῦ ἐνημερώθηκα ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἔδωσα ἐντολή: Πρῶτον, ὅπως τά τρία ὑποβρύχια πού εὐρίσκοντο καθ' ὁδόν πρὸς Κύπρο ἐπισπεύσουν τήν πορεία τους καί προσβάλλουν τίς τουρκικές ναυτικές δυνάμεις. Καί δεῦτερον, ὅπως τό σταθμεῦον στό Ἡράκλειο τῆς Κρήτης σμῆνος ἀερωθουμέ-

νων απογειωθεί άμέσως και άναλάβει δράση στην Κύπρο.

Οί άρχηγοί τών Έπιτελείων διετύπωσαν άνηρρήσεις θεω-
ρουντες την επίχειρηση αυτή άνέφικτη και έξέθεσαν τούς κιν-
δύνους πού θά άνημετώπιζε. Κατόπιν τούτου έγκατελείφθη ή
άνωτέρω σκέψη και έδωσα έντολή νά έτοιμασθεί τάχιστα μιá
Μεραρχία στη Ρόδο ή στην Κρήτη γιά νά αποσταλεί μέ πρώτη
εύκαιρία στην Κύπρο. Οί άρχηγοί έδήλωσαν όπi ήτο δυνατόν
νά συγκροτηθεί ή Μεραρχία αυτή σέ 6-7 ήμέρες, προσέθε-
σαν όμως όπi θά ήταν άδύνατο νά φθάσει στην Κύπρο χωρίς
πλήρη άεροπορική κάλυψη, δεδομένου όπi θά έβάλετο καθ'
όδόν ή και άν έφθανε θά παρέμενε αίχμάλωτη τών Τούρκων,
οί όποιοι, σέ αντίθεση μ' έμáς, είχαν την εύχέρεια νά ένι-
σχούν άπεριόριστα τίς δυνάμεις τους.

Τήν ίδια ήμέρα κατήγγειλα στη Διεθνή Κοινή Γνώμη τό έγ-
κλημα αυτό της Τουρκίας μέ τή συνημμένη δήλωσή μου.
Συγχρόνως ή Κυβέρνησή μου, διαμαρτυρόμενη γιά την ά-
δράνεια της Συμμαχίας στην Κυπριακή κρίση, άνακοίνωσε
την άποχώρηση της Έλλάδος από τό στρατιωτικό σκέλος του
ΝΑΤΟ, μέ σκοπό άφενός μέν νά προβάλει έντονώτερα στη
Διεθνή Κοινή Γνώμη τό δράμα της Κύπρου, άφετέρου δέ νά
άσκήσει πίεση επί τών Συμμάχων μας νά επέμβουν ενεργά
στό Κυπριακό. Η ένέργεια αυτή της Κυβερνήσεως προκάλε-
σε, ως ήτο φυσικό, ζωηρή έντύπωση μέ άποτέλεσμα τά μέν
Ένωμένα Έθνη, στα όποια προσέφυγε ή Έλλάς, νά καταδι-
κásουν μέ τίς ύπ' άριθμ. 357, 358, 359, 360 και 361 άποφά-
σεις τους την Τουρκία, οί δέ ΗΠΑ νά επιβάλουν εις αυτήν τό
γνωστό ΕΜΠΑΡΓΚΟ, τό όποιο όμως ήρθη τόν Ιούλιο του
1978 κάτω από τίς έκβιάσεις αλλά και τίς δόλιες διαβεβαιώ-
σεις της Τουρκίας όπi ή άρση του ΕΜΠΑΡΓΚΟ θά διευκόλυνε
τή λύση του Κυπριακού.

Τήν επομένη, τό πρωί δηλαδή της 15ης Αυγούστου, συνε-
κάλεσα και νέα σύσκεψη κατά την όποία, άφού διαπιστώσαμε
και πάλι την άδυναμία στρατιωτικής επέμβάσεως στην Κύπρο,
άνέθεσα στον κ. Μαύρο νά ζητήσει από την άγγλική κυβέρνη-
ση όπως, υπό την ιδιότητά της ως Έγγυητριάς Δυνάμεως,
προσφέρει άεροπορική κάλυψη στην άποστολή αυτή. Η άγ-
γλική κυβέρνηση, όχι μόνο ήρνήθη τή συνδρομή της, αλλά
και χαρακτήρισε τή σχεδιαζόμενη επίχειρηση άναποτελεσμα-
τική και πολλαπλώς επικίνδυνη.

Μετά τήν ἄρνηση καί τῆς Ἀγγλίας νά συμπράξει στήν ἐπιχείρηση ἐξήτασα τήν περίπτωση νά διακυδυνεύσω τήν ἀποστολή τῆς Μεραρχίας καί νά ἐπιβιασθῶ καί ὁ ἴδιος αὐτῆς, μέ τή σκέψη καί τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ παρουσία μου θά μπορούσε νά περιορίσει τόν κίνδυνο τῆς προσβολῆς τῆς νιοπομπῆς ἀπό τοὺς Τούρκους. Ὑστερα ὅμως ἀπό νέα μακρά σύσκεψη ἐγκατελείφθη καί ἡ σκέψη αὐτή διότι ἐκρίθη ὅτι μόνο ἀνέφικτη, ἀλλά καί ἐπικίνδυνη τόσο γιά τήν τύχη τῆς Μεραρχίας ὅσο καί γιά τήν ἀσφάλεια τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος.

Τό ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν συσκέψεων ἦταν νά διαπιστωθεῖ ὅτι ὁποιαδήποτε στρατιωτική ἐνέργεια στήν Κύπρο θά ἀποτελοῦσε ἐπιχείρηση αὐτοκτονίας, ἐνῶ συγχρόνως θά ἐξασθένιζε τήν ἄμυνά μας στό Αἰγαῖο καί τή Θράκη, ὅπου ἡ Τουρκία διατηροῦσε ἀνέπαφες καί ἐτοιμες τίς ὑπέρτερες δυνάμεις της. Μέ τίς διαπιστώσεις αὐτές συμφωνοῦσαν ἐξάλλου ὅτι μόνο ὅλοι οἱ ἀνῶτατοι ἀξιωματικοί τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού εἶχα συμβουλευτεῖ, ἀλλά καί ἡ πολιτική ἡγεσία τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλῶστε οἱ ἀδυναμίες αὐτές ἐπιβεβαιώθηκαν καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἀποφεύχθηκε δυναμική ἐνέργεια στήν Κύπρο καί κατά τίς ἀλλεπάλληλες κρίσεις τοῦ Κυπριακοῦ πού σημειώθηκαν ἔκτοτε.

Μετά τίς ὀδυνηρές αὐτές διαπιστώσεις δέν ἀπέμενε ἄλλη ὁδός γιά τόν περιορισμό τῶν συνεπειῶν τοῦ ἐγκλήματος τῆς Τουρκίας παρά ὁ διπλωματικός καί πάλι ἀγώνας, μέ σκοπό τή δημιουργία εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου, τήν ὁποία ἄλλῶστε συνεβούλευαν καί ὅλες οἱ ξένες κυβερνήσεις.

Χαρακτηριστικό τοῦ κλίματος πού περιέβαλε τότε τήν Κυπριακή κρίση εἶναι καί τό συνημμένο μήνυμα, τό ὁποῖο μοῦ διεβίβασε στίς 20 Αὐγούστου διά τοῦ πρεσβευτοῦ κ. Δούντα ὁ Μακάριος, ὁ ὁποῖος πρό τοῦ κινδύνου τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ μεταξύ τῶν ἀνταρξαζομένων παρατάξεων στήν Κύπρο παρέτεινε τήν παραμονή του στό ἐξωτερικό ἐπὶ τετράμηνο περίπου.

Κατά τό κρίσιμο διάστημα τοῦ Ἰουλίου καί τοῦ Αὐγούστου σημειώθηκαν, ὅπως ἦταν φυσικό, ἄμεσες καί ἔμμεσες ἐπαφές καί συνομιλίες μέ ξένες κυβερνήσεις, ὅπως ἐκεῖνες τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τῆς Γιουγκοσλαβίας, τοῦ Πακιστάν, τοῦ ΟΗΕ! κλπ. πού προσφέρονταν

νά μεσολαβήσουν γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου καί τήν ἐξεύρεση λύσεως τοῦ προβλήματος. Πρακτικά καί κείμενα τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν εὐρίσκονται στά Ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καί πιστεύω καί στό Φάκελλο τῆς Ἐπιτροπῆς σας.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τά συνημμένα κείμενα πού ἀναφέρονται στίς συνομιλίες πού εἶχα μέ τήν ἀμερικανική κυβέρνησις στίς 13, 14 καί 16 Αὐγούστου καί μέ τή σοβιετική στίς 8 Αὐγούστου 1974.

Ὅλες ὁμως αὐτές οἱ προσπάθειες δέν ἀπέδωσαν ἀποτελέσματα, διότι ἡ Τουρκία ἤρνετο νά δεχθεῖ τοὺς λογικοὺς δόρους πού ἔθετε σέ κάθε περίπτωση ἡ Ἑλλάδα γιά τήν ἐπανάληψη τοῦ διαλόγου, καί κυρίως τήν ἐπάνοδο τῶν τουρκικῶν δυνάμεων στή γραμμή τῆς σταθεροποιήσεως τῆς 9ης Αὐγούστου. Ἀλλά καί γιατί οἱ προσπάθειες αὐτές εἶχαν ἀόριστο μεσολαβητικό ἢ καί παραινετικό χαρακτῆρα, χωρίς νά συνοδεύονται ἀπό σαφῆ καταδίκη τῆς Τουρκίας καί ἀσκηση πίεσεως ἐπ' αὐτῆς. Γιά νά ἀποδειχθεῖ γιά ἄλλη μιὰ φορά ἡ ἀνυπαρξία ἔμπρακτης ἀλληλεγγύης τῆς Διεθνούς Κοινότητος καί ἰδιαίτερα ἡ ἀπροθυμία τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, τό ὁποῖο θά μπορούσε, μέ πρωτοβουλία τῶν δύο ὑπερδυνάμεων, νά ἀσκήσει πίεση ἐπὶ τῆς Τουρκίας διὰ τῆς ἐπιβολῆς οὐσιαστικῶν κυρώσεων ἐπ' αὐτῆς.

Τελικά γιά τήν ἔναρξη τοῦ διαλόγου αὐτοῦ συνεκροτήθη στίς 30 Νοεμβρίου εὐρεία σύσκεψη σπὴν ὁποία, ἐκτός τῶν ἄλλων, μετέσχε καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, πού εἶχε ἐπανέλθει ἐν τῷ μεταξύ σπὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τό Πρακτικό τῆς συσκέψεως ἐκείνης προκύπτουν οἱ δυσχέρειες καί οἱ συμφωνίες πού ὑπῆρχαν τόσο γιά τόν προσδιορισμό τῆς διαδικασίας πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθήσουμε ὅσο καί γιά τή λύση πού ἔπρεπε νά ἐπιδιώξουμε μέ τό διάλογο. Δυσχέρειες καί διαφωνίες οἱ ὁποῖες συνεχίστηκαν καί μετὰ τήν ἔναρξη τοῦ πολυετοῦς διαλόγου πού ἐπικολούθησε καί τίς ὁποῖες ἐξεμεταλλεύετο καί πάλι ἡ Τουρκία, γιά νά φθάσομε στά σημερινὰ δραματικά ἀδιέξοδα.

Μετά πμῆς,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ